

**BINDING AAN KERKLIKE BESLUITE – 'N GEREFORMEERD
KERKREGTELIKE STUDIE**

J.H. Howell

Proefskrif voorgelê vir die graad Philosophiae Doctor in Kerkreg aan die
Noordwes-Universiteit (Potchefstroomkampus)

Promotor: Prof. A le R du Plooy

2004

Potchefstroom

VOORWOORD

Dank aan ons hemelse Vader. Dit staan voorop in my gemoed by die afhandeling van hierdie stuk navorsing. Sonder die diepe wete dat Hy die krag en bystand en genade en volharding gee, sou die finale produk, met al sy moontlike gebreke, nie gerealiseer het nie.

'n Mens se vrou en kinders is jou naby-mense wat werklik weet hoeveel tyd en afknyptydjies en familietyd opgeoffer en ingeploeg word. Dankie vir julle begrip en liefde. My vrou, Ina, vir wie jy is, en my kinders, Johan, Fanus, Anel en Mart-Mari, vir julle liefde en "daarwees". Vir julle elkeen is ek die Here innig dankbaar.

My ouers aan beide kante, pa en ma Johan en Marthie en pa en ma Fanie en Annatjie, die Here het julle as fondamentleggers in my lewe gebruik. Dankie vir julle liefde en ondersteuning.

Aan elkeen van die gemeentes waar ek gedien het, naamlik die Gereformeerde Kerke Potchefstroom-Suid, Brakpan-Suid en Heidelberg – dankie vir die geleentheid om verder te kon studeer en om uiteindelik ook in staat te wees om iets op skrif te kon stel.

'n Woord van innige dank aan daardie teologiese leermeesters wat die onvoorwaardelike buig voor God en sy Woord as hoogste beginsel vir gelowigwees en vir die teologie by my help inprent het.

Aan prof. Dries du Plooy as promotor vir die gesprekke en tyd wat hy ingeploeg het, is daar my hoogste waardering. Dankie aan prof. Thys Syffert wat die taalversorging vir my behartig het. Groot dank ook aan die personeel van die teologiese biblioteek en van die Ferdinand Postma biblioteek vir hulle hulp en insette.

My alma mater, die Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys, se beurs het dit ook vir my help moontlik maak om hierdie studie af te handel. Baie dankie daarvoor.

My bede is dat hierdie studie, ten spyte van gebreke en tekortkominge, 'n bydrae sal lewer tot die opbou en bewaring van die kerk van ons Here Jesus Christus en in die besonder vir die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika, wat ek innig lief het.

OPSOMMING

In die Gereformeerde kerkregtelike tradisie bind gelowiges hulleself op grond van hul gemeenskaplike geloof en belydenis aan bepaalde sake. Die kernvraag wat in hierdie studie aan die orde kom, is: Hoe bind gelowiges hul aan kerklike besluite en wat is die implikasies van sodanige binding? Die sentrale teoretiese argument van hierdie studie, is: Die onderlinge onderneming tussen gelowiges tot die binding aan kerklike besluite is 'n vrywillige *verpligting*, aangesien gelowiges hulleself gesamentlik en individueel as gebonde beskou aan die Skrif, belydenis en kerkorde op grond waarvan kerklike besluite gesamentlik geneem word.

Hoofstuk 2 ondersoek die oorsprong en begroning van die binding aan kerklike besluite. Daarna volg 'n kort historiese oorsig van die vorming van die begrip "binding aan kerklike besluite". Vervolgens word die omvang van die binding aan kerklike besluite ondersoek en die rol van wesentlike en middelmatige sake nagegaan.

In hoofstuk 3 word gefokus op die wyse waarop gelowiges hulle aan die belydenis bind, asook op die stryd rondom belydenisbinding. Verder word gekyk na die belangrikheid van kerkverband en die negatiewe gevolge wanneer die binding aan kerklike besluite negeer word. In die laaste plek word die wyse waarop kerke hul aan die kerkorde (behoort te) bind, ondersoek en die positiewe gevolge van sodanige binding aangetoon.

Hoofstuk 4 belig die kernprobleme wat aanleiding gee tot 'n verkeerde verstaan van die binding aan kerklike besluite. Daarna word die agtergrondgeskiedenis van afwykende binding aan kerklike besluite kortliks bespreek. Verder word die stryd in Suid-Afrika rakende die binding aan kerklike besluite, in die besonder binne die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika, belig.

In hoofstuk 5 word wanbegrippe oor die binding aan kerklike besluite uitgewys. Vervolgens word die besondere aard van die binding aan kerklike besluite behandel. Daarna word die eise en verpligtinge wat voortvloei uit die binding aan kerklike besluite aangetoon, asook die positiewe gevolge wanneer die binding aan kerklike besluite

gehandhaaf word. Laastens word die verantwoordelikheid om die binding aan kerklike besluite uit te bou en onder die aandag te bring, beklemtoon.

ABSTRACT

According to the tradition of the Reformed church polity, believers commit themselves on grounds of their common faith and confession to certain matters. The critical question which has to be answered in this study, is: To what extent do believers commit themselves to the decisions of the church and what are the implications of such a commitment? The central theoretical argument of this study is: The mutual agreement between believers to commit themselves to decisions of the church is 'n voluntary commitment, because believers consider themselves as devoted to the Scriptures, confession and churchorder on which grounds decisions of the church are taken.

Chapter 2 investigates the origin and leading thought of the binding and commitment to decisions of the church. Then there is a short historical overview on the shaping of the concept "binding and commitment to decisions of the church". Subsequently the scope of this binding agreement to decisions of the church as well as the role of fundamental and indifferent matters are explored.

Chapter 3 focuses on the way in which believers commit themselves to the confession and also on the conflict surrounding the binding agreement to the confession. Furthermore the importance of church denomination and the negative consequences when the binding agreement to decisions of the church are ignored, are examined. In the last instance, the way in which churches should bind themselves to the churchorder and the positive results of such a binding, are investigated.

Chapter 4 highlights the main problems which lead to a misconception in the understanding of the binding agreement to decisions of the church. Then the history of deviation from the binding agreement to the decisions of the church, is reviewed. Furthermore the conflict in South-Africa about the binding to the decisions of the church, especially within the Reformed Churches in South-Africa, is looked at.

In chapter 5 the misconceptions about binding to the decisions of the church are pointed out. Next, the distinctive character of the binding to the decisions of the church is dealt with. Subsequently the demands and commitments which arise from the binding

to the decisions of the church are explored, as well as the positive results obtained when maintaining the binding agreement to the decisions of the church. The final part emphasizes the responsibility to extend and to bring to the attention of believers the concept of binding to the decisions of the church.

SLEUTELTERME VIR INDEKSERING

BindingBinding
Kerklike besluiteDecisions of the church
Wesentlike sakeFundamental matters
Middelmatige sakeIndifferent matters
BelydenisConfession
KerkverbandChurch denomination
KerkordeChurchorder

INHOUDSOPGAWE

VOORWOORD	i
OPSOMMING	iii
ABSTRACT	v
SLEUTELTERME VIR INDEKSERING	vii
HOOFSTUK 1: ALGEMENE ORIËNTERING	1
1.1. ORIËNTERING EN PROBLEEMSTELLING	1
1.1.1. Oriëntering	1
1.1.2. Probleemstelling	2
1.2. DOELSTELLING EN DOELWITTE	3
1.3. SENTRALE TEORETIESE ARGUMENT	4
1.4. METODOLOGIE	4
HOOFSTUK 2: DIE OORSPRONG, ONDERBOU EN OMVANG VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITTE	5
2.1. INLEIDING	5
2.2. DIE BEGRONDING UIT DIE WOORD TEN OPSIGTE VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITTE	5
2.2.1. Die reg tot en begrensing van die binding aan kerklike besluite uit die Woord	5

2.2.1.1. Samevatting	9
2.2.2. Die praktyk en toepassing van die binding aan kerklike besluite vanuit die Woord	9
2.2.2.1. Samevatting	19
2.3. BEGRIPPE UIT DIE WOORD WAT DIE BELANGRIKHEID VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITTE BEVESTIG	20
2.3.1. Binding	21
2.3.2. Eenheid	21
2.3.3. Trou	22
2.3.4. Verpligting/gebondenheid	23
2.3.5. Broederliefde	23
2.3.6. Besluit	24
2.3.7. Opbou	24
2.3.8. Orde	25
2.3.9. Gesag	25
2.3.10. Eerlikheid	26
2.3.11. Vrede	26
2.3.12. Samevatting	27

2.4.	ENKELE KARDINALE AFLEIDINGS UIT DIE WOORD TEN OPSIGTE VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITTE	28
2.5.	'N KORT HISTORIESE OORSIG TEN OPSIGTE VAN DIE VORMING VAN DIE BEGRIP "BINDING AAN KERKLIKE BESLUITE"	28
2.5.1.	Die tydperk van die Nuwe Testament tot en met die Reformasie en die binding aan kerklike besluite	29
2.5.1.1.	Samevatting	32
2.5.2.	Die tydperk van die Reformasie tot en met vandag en die binding aan kerklike besluite	33
2.5.2.1.	Samevatting	37
2.6.	DIE OMVANG VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITE	38
2.6.1.	Inleiding	38
2.6.2.	Uitgangspunte	40
2.6.2.1.	Samevatting	42
2.6.3.	Wesentlike sake	42
2.6.3.1.	Samevatting	45
2.6.4.	Middelmatige sake	45
2.6.4.1.	Wat is middelmatige sake?	48
2.6.4.2.	Afwykinge van middelmatige sake	49
2.6.4.3.	Binding aan middelmatige sake	50
2.6.4.4.	Middelmatige sake en usansie	53
2.6.4.5.	Samevatting	53
2.7.	SLOTSOM	54

HOOFSTUK 3: BELYDENIS, KERKVERBAND, KERKORDE EN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITTE	56
3.1. INLEIDING	56
3.2. DIE ROL WAT DIE BELYDENIS SPEEL BY DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITTE	58
3.2.1. Inleiding	58
3.2.2. Wat is 'n belydenis?	59
3.2.3. Belangrikheid en doel van 'n belydenis	60
3.2.4. Die wyse waarop gelowiges binne kerkverband hulle aan die belydenis bind	64
3.2.4.1. Die gelowige en belydenisbinding	64
3.2.4.2. Die ondertekeningformulier en belydenisbinding	65
3.2.4.3. Die verstaan van belydenisbinding	69
3.2.4.4. Gebrek aan belydenisbinding	73
3.2.4.4.1. Samevatting	74
3.2.5. Die stryd rondom die belydenis en die binding aan kerklike besluite	75
3.2.5.1. Die stryd in die verlede rondom die binding aan die Nederlandse Geloofsbelydenis	75
3.2.5.1.1. Samevatting	77
3.2.5.2. Die stryd in die verlede rondom die binding aan die Heidelbergse Kategismus	77
3.2.5.2.1. Samevatting	79
3.2.5.3. Die stryd in die verlede rondom die binding aan die Dordtse Leerreëls	80
3.2.5.3.1. Samevatting	81

3.2.5.4.	Die voortgaande stryd oor die binding aan die belydenisskrifte	81
3.2.5.4.1.	Samevatting	86
3.2.6.	Gevolge wat 'n belydenis het vir die binding aan kerklike besluite	86
3.2.6.1.	Samevatting	90
3.3.	DIE ROL VAN DIE KERKVERBAND BY DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITE	91
3.3.1.	Inleiding	91
3.3.2.	Definisies van kerkverband	92
3.3.3.	Wat kerkverband nie is nie	95
3.3.3.1.	Samevatting	97
3.3.4.	Ontstaan en doel van kerkverband en die gronde waarop 'n kerkverband gebou is	97
3.3.4.1.	Samevatting	103
3.3.5.	Die wesentlike vir die instandhouding van kerkverband	104
3.3.5.1.	Samevatting	108
3.3.6.	Gevolge van kerkverband vir die kerke	108
3.3.6.1.	Samevatting	115
3.3.7.	Gevolge wanneer kerke binne kerkverband hulle nie bind aan kerklike besluite nie	115
3.3.7.1.	Samevatting	116
3.4.	DIE ROL VAN DIE KERKORDE BY DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITE	116
3.4.1.	Definisie en omskrywing van die rol van 'n kerkorde	116
3.4.1.1.	Samevatting	118

3.4.2.	Wat 'n kerkorde nie is nie	119
3.4.2.1.	Samevatting	121
3.4.3.	Ontstaan en doel van 'n kerkorde	121
3.4.3.1.	Samevatting	129
3.4.4.	Die verhouding belydenis en kerkorde en die binding aan kerklike besluite	129
3.4.4.1.	Samevatting	133
3.4.5.	Stryd rondom die verstaan van binding aan die kerkorde as deel van die binding aan kerklike besluite	134
3.4.5.1.	Samevatting	136
3.4.6.	Die wyse waarop kerke binne kerkverband hul aan die kerkorde bind	136
3.4.6.1.	Samevatting	142
3.4.7.	Die gevolge van binding aan 'n kerkorde vir die binding aan kerklike besluite	143
3.4.7.1.	Samevatting	145
3.5.	SLOTSOM	146
HOOFSTUK 4: DIE STRYD EN VERDEELDHEID OOR DIE VERSTAAN VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITTE		148
4.1.	INLEIDING	148
4.2.	KERNPROBLEME RONDOM DIE VERSTAAN VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITTE	148
4.2.1.	'n Verkeerde verstaan van kerkverband, belydenis en kerkorde en die binding aan kerklike besluite	148
4.2.2.	'n Verkeerde verstaan van die binding aan Skrif, belydenis en kerkorde en die binding aan kerklike besluite	151

4.2.3.	’n Verkeerde verstaan van die binding aan kerklike besluite kan tot eiewillige optrede lei	154
4.2.4.	Skrifhantering lei tot uiteenlopende sienings oor die binding aan kerklike besluite	156
4.2.5.	Die wetenskap as oorsprong van afwykende sienings oor die binding aan kerklike besluite	161
4.2.6.	Afwyking van voorheen aanvaarde vaste vertrekpunte en die binding aan kerklike besluite	163
4.2.7.	Optredes en gesindhede wat die siening van binding aan kerklike besluite negatief kan beïnvloed	164
4.2.8.	Samevatting	166
4.3.	DIE AGTERGRONDGESKIEDENIS VAN AFWYKENDE OPTREDES TEN OPSIGTE VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUIE	167
4.3.1.	Die Rooms-Katolieke Kerke en die Wederdopers in die tyd van die Reformasie en die binding aan kerklike besluite	167
4.3.1.1.	Samevatting	169
4.3.2.	Gereformeerde Kerke in Nederland en die binding aan kerklike besluite	169
4.3.2.1.	Nederland voor 1618 en die binding aan kerklike besluite	169
4.3.2.1.1.	Samevatting	178
4.3.2.2.	Nederland ná 1618 en die binding aan kerklike besluite	178
4.3.2.2.1.	Samevatting	180
4.3.2.3.	Die Afskeiding van 1834 en die binding aan kerklike besluite	180

4.3.2.3.1. Samevatting	183
4.3.2.4. Die Doleansie van 1886 en die binding aan kerklike besluite	183
4.3.2.4.1. Samevatting	187
4.3.2.5. Stryd om kerkherstel in die negentiende eeu in Nederland en die binding aan kerklike besluite	188
4.3.2.5.1. Samevatting	190
4.3.2.6. Die stryd rondom ds. Geelkerken en die binding aan kerklike besluite	190
4.3.2.6.1. Samevatting	191
4.3.2.7. Die Vrymaking van 1944 en die binding aan kerklike besluite	191
4.3.2.7.1. Samevatting	193
4.3.2.8. Kuitert en die rapport "God met ons" en die binding aan kerklike besluite	194
4.3.2.8.1. Samevatting	196
4.3.3. Frankryk en Engeland en die binding aan kerklike besluite	196
4.3.3.1. Samevatting	198
4.4. Die stryd in Suid-Afrika rondom die verstaan van die binding aan kerklike besluite	198
4.4.1. Tendense wat 'n invloed mag uitoefen op die verstaan van die binding aan kerklike besluite	198
4.4.1.1. Inleiding	198
4.4.1.2. Liberalisme en die binding aan kerklike besluite	199
4.4.1.3. Kollegialisme en die binding aan kerklike besluite	202
4.4.1.4. Independentisme en die binding aan kerklike besluite	203
4.4.1.5. Die postmodernisme met sy relasionele waarheidsbegrip en die binding aan kerklike besluite	204

4.4.1.6.	Eenheid ten koste van die waarheid en die binding aan kerklike besluite	207
4.4.1.7.	Samevatting	209
4.4.2.	Oproep tot wysiging of afskaffing van die belydenis en die kerkorde en die binding aan kerklike besluite	209
4.4.2.1.	Oproep tot wysiging of afskaffing van die belydenis	210
4.4.2.2.	Samevatting	213
4.4.2.3.	Oproep tot wysiging en afskaffing van die kerkorde	214
4.4.2.2.1.	Samevatting	215
4.4.3.	Die spesifieke situasie binne die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA) ten opsigte van die binding aan kerklike besluite	216
4.4.3.1.	Binding aan kerklike besluite binne die GKSA in die gedrang	216
4.4.3.3.1.	Samevatting	225
4.4.3.2.	Bevraagtekening van die eie aard van die binding aan kerklike besluite binne die GKSA	226
4.4.3.2.1.	Snyman se kritiese evaluering van die GKSA	226
4.4.3.2.2.	Ander teoloë se (soms implisiete) kritiese evaluering van die GKSA	227
4.4.3.2.3.	Tendense afleibaar uit die bevraagtekening van die binding aan kerklike besluite	229
4.4.3.2.4.	Samevatting	230
4.4.3.3.	Motivering van die bevraagtekening van die binding aan kerklike besluite	231
4.4.3.3.1.	Samevatting	232

4.4.3.4. Probleme rondom die interpretasie van die binding aan kerklike besluite	233
4.4.3.4.1. Samevatting	235
4.5. SLOTSOM	235
HOOFSTUK 5: DIE BETEKENIS EN BELANGRIKHEID EN TOEPASSING VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUTE	237
5.1. INLEIDING	237
5.2. DEFINISIE VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUTE	237
5.3. WANBEGRIP OOR DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUTE	241
5.3.1. Die binding aan kerklike besluite is nie sinodalisme nie	241
5.3.2. Binding aan kerklike besluite is geen willekeurigheid nie	242
5.3.3. Binding aan kerklike besluite is nie onvoorwaardelik nie	244
5.3.4. Binding aan kerklike besluite is nie ongegrond nie	245
5.3.5. Binding aan kerklike besluite is nie ratifikasie nie	246
5.3.6. Samevatting	251
5.4. DIE BESONDERE AARD VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUTE	252
5.4.1. Honorering van kerklike besluite	252
5.4.2. Binding aan die Woord	253
5.4.3. Binding aan die belydenis	254

5.4.4. Binding aan die kerkorde	256
5.4.5. Binding aan ander kerklike besluite	259
5.4.6. Samevatting	261
5.5. GELDIGE EISE EN VERPLIGTINGE WAT VOORTVLOEI UIT DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUIE	262
5.5.1. Geen willekeurige optrede nie	262
5.5.1.1. Samevatting	263
5.5.2. Geregverdigde verwagtinge ten opsigte van die binding aan kerklike besluite	263
5.5.2.1. Samevatting	266
5.5.3. Die hantering van afwykende optrede ten opsigte van die binding aan kerklike besluite	266
5.5.3.1. Afwykings ten opsigte van die binding aan kerklike besluite en die individu of plaaslike kerk	266
5.5.3.1.1. Uitgangspunt	266
5.5.3.1.2. Reg en plig van die beswaarde	268
5.5.3.1.3. Verbind tot die kerklike weg	270
5.5.3.1.4. Bewyslas lê op die beswaarde	273
5.5.3.1.5. Onderskeid in die hantering van beswaardes	273
5.5.3.1.6. Redes gegee vir besluit(e) deur vergaderings of deur meerdere vergadering(s)	276
5.5.3.1.7. 'n Mislukte appèl, asook geen verdere geleentheid tot appèl nie	276
5.5.3.1.8. Waar 'n kerk of kerkverband nie die kenmerke van die ware kerk vertoon nie	279
5.5.3.1.9. Optrede wanneer 'n appèl slaag	280
5.5.3.1.10. Samevatting	281

5.5.3.2.	Afwykinge ten opsigte van die binding aan kerklike besluite en meerdere vergaderings	282
5.5.3.2.1.	Samevatting	290
5.5.3.3.	Advies van meerdere vergaderings en die binding aan kerklike besluite	291
5.6.	DIE GEVOLGE WANNEER DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUIE GEHANDHAAF WORD	292
5.6.1.	Binding aan kerklike besluite dien die orde in die kerk	292
5.6.2.	Binding aan kerklike besluite dien die onderlinge rus en vrede binne kerkverband	293
5.6.3.	Binding aan kerklike besluite versterk die onderlinge eenheid en samewerking tussen kerke	293
5.6.4.	Binding aan kerklike besluite dien die getuiskarakter van die kerk teenoor die wêreld	295
5.6.5.	Binding aan kerklike besluite werk willekeur teen	295
5.6.6.	Binding aan kerklike besluite werk dwaalleer teen	296
5.6.7.	Binding aan kerklike besluite werk independentisme teen	297
5.6.8.	Binding aan kerklike besluite bevorder die uitbou en verdieping van teologiese insigte	297
5.6.9.	Samevatting	298

5.7. DIE VERANTWOORDELIKHEID OM DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUIE UIT TE BOU EN ONDER DIE AANDAG TE BRING EN TE HOU	299
5.7.1. Die waarde en die belangrikheid van die binding aan kerklike besluite	299
5.7.2. Honorering van die eis om binding aan die besluite van kerklike vergaderings	301
5.7.3. Samevatting	301
5.8. SLOTSOM	301
HOOFSTUK 6: FINALE SAMEVATTING	303
BIBLIOGRAFIE	304

HOOFSTUK 1

ALGEMENE ORIËTERING

1.1. ORIËTERING EN PROBLEEMSTELLING

1.1.1. ORIËTERING

In die Gereformeerde kerkregtelike tradisie word dit as noodsaaklik en belangrik geag dat kerke hulleself op grond van hul gemeenskaplike geloof en hul gemeenskaplike belydenis aan bepaalde sake as gebonde sal beskou (Bouwman, 1928:325).

In die eerste plek is daar die onderlinge verband tussen plaaslike kerke omdat hulle hulself in een kerkverband aan mekaar verbind het. Hierdie onderlinge eenheidsband tussen plaaslike kerke rus op die gemeenskaplike geloof in die Drie-enige God (Bouwman, 1934:10). Net soos gelowiges op 'n bepaalde plek verplig is om hulle in een kerk te vergader (Nederlandse Geloofsbelijdenis artikel 28), so is die verskillende plaaslike kerke geroep om hulle aan mekaar te verbind. Deur die kerkverband wat die kerke só gesamentlik vorm, bring hulle die eenheid in Christus tot openbaring en staan hulle mekaar by in die hantering van gemeenskaplike verantwoordelikhede en probleme ten opsigte van die roepingsvervulling van die kerk van Christus op aarde.

Kerke wat hulself ter wille van die realisering van die gemeenskaplike roeping van die kerk op aarde in een kerkverband aan mekaar verbind het, verbind hulself daarmee saam ook vrywilliglik aan die Woord van God, aan die belydenis van die kerk en aan die kerkorde wat die kerke tesaam ter wille van deugdelike kerkregering en goeie orde in die kerke opgestel het (Du Plooy, 1982:217).

In terme van die kerkorde self het die kerke onderling ooreengekom en teenoor mekaar onderneem en afgespreek dat hulle mekaar volgens hierdie ordereëling in die kerkregering sal bystaan en ondersteun (kerkorde GKSA artikel 86). Sodoende het die kerke hulself vrywilliglik, maar ook volgens die oortuiging van hulle gewetens, daartoe verbind om die belofte gestand te doen en om nie af te wyk van dit waarop hulle onderling ooreengekom het nie (Spoelstra, 1989:471).

Die kerkorde handel in een van sy dele oor die kerklike vergaderings (kerkorde GKSA artikels 29-52). Ter wille van die goeie orde en opbou van die kerke het die kerke

hulself daartoe verbind om besluite van kerklike vergaderings te onderhou, omdat hulle onderling onderneem om die besluite van kerklike vergaderings in die lig van die Woord van God en onder leiding van die Heilige Gees te neem. Indien kerke van die besluite van kerklike vergaderings wil afwyk óf hulle nie daarmee kan vereenselwig nie, is daar ordelike reëlings in bepaalde artikels van die kerkorde geformuleer waarvolgens die kerke daardie besluite kan verander óf kan skrap (kerkorde GKSA artikels 31, 46 & 86).

Die stimulus tot hierdie studie is veral daaraan toe te skrywe dat daar duidelike tekens is dat sommige kerke en individue skynbaar nie meer die nodige erns maak met hulle binding aan mekaar, die binding aan die belydenis, die binding aan die kerkorde en aan besluite van kerklike vergaderings nie. (Vergelyk Coertzen, 1992:772; Handeling Partikuliere Sinode Wes-Transvaal, 1996:52; Handeling GKSA, 1997:64 & Handeling GKSA, 2000:163.)

1.1.2. PROBLEEMSTELLING

In die lig van die voorafgaande oriëntering (par. 1.1.1) kan gevra word: Wat gebeur wanneer kerke en individue hulself nie meer as gebonde beskou aan kerklike besluite nie? Daar is aanduidings in die notules van kerklike vergaderings dat daar verskillende standpunte en gebruike bestaan in die verstaan en hantering van hierdie saak. (Vergelyk Handeling Partikuliere Sinode Wes-Transvaal, 1996:52; Handeling GKSA, 1997:64 & Handeling GKSA, 2000:163.) Uit die Handeling van hierdie vermeldde sinodes is dit duidelik dat die binding aan kerklike besluite binne die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA) in die brandpunt staan.

Gevolgtik behoort die kerke hulself oor die volgende te verantwoord: Is besluite van meerdere vergaderings werklik van soveel belang vir die kerke? Hierdie en ander vrae moet ondersoek word. Is 'n kerkorde en kerklike besluite nie 'n hindernis vir die voortgang van die Koninkryk nie? (Vergelyk Handeling Partikuliere Sinode Wes-Transvaal, 1996:146; Handeling GKSA, 2000:379 & Fourie, 1997:8.)

Ook oor die volgende sake ontstaan daar vrae wanneer die binding aan kerklike besluite ter sprake kom:

- Behoort daar teen diegene opgetree te word wat hulle nie as gebonde beskou aan kerklike besluite nie, en indien wel, op watter wyse?
- Op grond van watter gesag kan beweer word dat kerklike besluite bindend van aard is? En dra alle besluite dieselfde bindende gesag (Calvyn, 1991:1497, 4.10.30)?

Verder sou gevra kon word: Sou 'n bepaalde Skrifbeskouing 'n bepalende rol speel ten opsigte van die vraag na die binding aan kerklike besluite (Snyman, 1992:355; Strauss, 1989c:276; Van der Linde, 1975:35)? En daarmee saam: Speel die postmodernistiese gees waarbinne ons tans lewe ook 'n rol by die verstaan van die binding aan kerklike besluite (Schulze, 1981:93-102; Vergeer, 1999:12-14 & Vorster, 1999:10-12)?

Samevattend kan die probleemstelling soos volg geformuleer word: Is die binding aan kerklike besluite van belang vir kerke binne kerkverband? En speel die binding aan kerklike besluite werklik 'n belangrike rol in die kerklike lewe? Indien wel: Watter rol speel die kerkverband, die belydenis en die kerkorde by die binding aan kerklike besluite? Wat die hantering van binding aan kerklike besluite betref: Bestaan daar hieroor spanning onder die kerke? En: Affekteer die hantering van die binding aan kerklike besluite die eenheid binne die kerke? Wat het die geskiedenis volgens die reformatoriese tradisie oor die binding aan kerklike besluite geleer? En hoe behoort kerke die situasie te hanteer waar die binding aan kerklike besluite bevraagteken word?

1.2. DOELSTELLING EN DOELWITTE

Die oorkoepelende doelstelling van hierdie studie is om vas te stel watter rol die binding aan kerklike besluite in die kerk van Jesus Christus behoort te speel en watter besondere eise en verantwoordelikhede die binding aan kerklike besluite aan gelowiges binne 'n bepaalde kerkverband stel.

Die spesifieke doelwitte van hierdie studie is:

- om vas te stel wat die oorsprong, onderbou en omvang van die binding aan kerklike besluite is;
- om die rol van die kerkverband, belydenis en kerkorde in die binding aan kerklike besluite te ondersoek;

- om die lig te laat val op die stryd en verdeeldheid rondom die verstaan van die binding aan kerklike besluite en
- om die betekenis, belangrikheid en toepassing van die binding aan kerklike besluite te ondersoek.

1.3. SENTRALE TEORETIESE ARGUMENT

Die onderlinge onderneming tussen gelowiges tot die binding aan kerklike besluite is 'n vrywillige *verpligting*, aangesien gelowiges hulleself gesamentlik en individueel as gebonde beskou aan die Skrif, belydenis en kerkorde op grond waarvan kerklike besluite gesamentlik geneem word.

1.4. METODOLOGIE

Hierdie teologies kerkregtelike studie word gedoen vanuit die gereformeerde tradisie. Die navorser neem as voorveronderstelling dat die Bybel die organies geïnspireerde Woord van God is. Eksegese van die Bybel sal geskied volgens die grammaties historiese metode soos dit binne die gereformeerde tradisie beoefen word (Coetzee, 1988:19-38).

Om al die doelwitte te bereik, sal van literatuurstudie gebruik gemaak word. Die metode van analise, sintese, vergelyking en evaluering sal deurgaans tydens hierdie proses van literatuurstudie gebruik word.

Die studie word gedoen vanuit 'n Gereformeerde kerkregtelike hoek.

In hoofstuk 2 word die oorsprong, onderbou en omvang van die binding aan kerklike besluite ondersoek. Daarná word die rol van die belydenis, kerkverband en kerkorde in die binding aan kerklike besluite in hoofstuk 3 nagegaan. Voorts word in hoofstuk 4 gekyk na die stryd en verdeeldheid rondom die verstaan van die binding aan kerklike besluite. In hoofstuk 5 word gepoog om die betekenis en belangrikheid en toepassing van die binding aan kerklike besluite aan te toon.

Vervolgens word die oorsprong, onderbou en omvang van die binding aan kerklike besluite ondersoek.

HOOFSTUK 2

DIE OORSPRONG, ONDERBOU EN OMVANG VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUIE

2.1. INLEIDING

Die kernvraag ter sprake, is of daar enige aanduidings in die Woord voorkom waarop die eis tot die binding aan kerklike besluite gegrond kan word. In hierdie studie sal daar aangetoon word dat sodanige begroning ten opsigte van die binding aan kerklike besluite van vergaderings wel uit die Woord bewysbaar en aantoonbaar is. Voorbeelde uit die kerklike praktyk van die Nuwe Testament word ter staving behandel. 'n Kort, oorsigtelike verduideliking van relevante woorde uit die Skrif wat by die binding aan kerklike besluite ter sprake is, word daarna gedoen. Laastens word daar ondersoek ingestel na die sake waaraan gelowiges hulself as gebonde behoort te beskou teenoor dié sake waaraan hulle hulself nie as gebonde behoort te beskou nie.

2.2. DIE BEGRONDING UIT DIE WOORD TEN OPSIGTE VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUIE

2.2.1. DIE REG TOT EN BEGRENSING VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUIE UIT DIE WOORD

Vir die reg tot en begrening van die binding aan kerklike besluite uit die Woord, sal die woorde van Jesus Christus aan Petrus en aan sy kerk in onderskeidelik Matteus 16:19 en Matteus 18:18 kortliks ondersoek word.

Matteus 16:19 (1933-vertaling) lees soos volg:

“En Ek sal jou die sleutels van die koninkryk van die hemele gee; en wat jy ook op die aarde mag bind, sal in die hemel gebonde wees, en wat jy ook op die aarde mag ontbind, sal in die hemel ontbode wees.”

In Matteus 18:15-18 (1933-vertaling) staan daar:

¹⁵En as jou broeder teen jou sondig, gaan bestraf hom tussen jou en hom alleen. As hy na jou luister, dan het jy jou broeder gewin;

¹⁶maar as hy nie luister nie, neem nog een of twee met jou saam, sodat in die mond van twee of drie getuies elke woord kan vasstaan.

¹⁷En as hy na hulle nie luister nie, sê dit aan die gemeente; en as hy na die gemeente ook nie luister nie, laat hom vir jou wees soos die heiden en die tollenaar.

¹⁸Voorwaar Ek sê vir julle, alles wat julle op die aarde bind, sal in die hemel gebonde wees; en alles wat julle op die aarde ontbind, sal in die hemel ontbunde wees."

Die besluite waarna Matteus 16 en 18 verwys, handel oor die tug wat oor kerklidmate toegepas kan en behoort te word. Die Here gee aan die ampsdraers in die kerk die bevoegdheid en die verantwoordelikheid om deur die toepassing van die sleutels van die hemelryk toe te sien dat lidmate se optrede tot opbou en tot voordeel van sy kerk op aarde is. Die eer van God en die heil van sy kerk en van die sondaar is dus hier ter sprake (kerkorde GKSA artikel 71). God gee aan die ampsdraers van sy kerk die reg om met die Woord as basis, besluite te neem oor die lewe en die optrede van kerklidmate (Du Plooy, 1998:54-55, 59, 64).

Wat veral na vore kom en vir hierdie studie van belang is, is die *potestas* (bevoegdheid) wat die Here Jesus aan Petrus en aan die ander apostels (Matt. 16:19), maar ook aan die kerk as geheel gee (Matt. 18:18) en in besonder aan die ampsdraers, om te mag bind en te mag ontbind. Floor (1981:68) merk op: "Die hantering van die term sleutels wys op volmag en op iemand wat kan beskik oor die toegang tot die huis en oor alles wat binnekant gebeur." Die bevoegdheid om die sleutels van die hemelryk toe te pas (om die tug toe te pas) word aan die kerk en aan sy voorgangers toevertrou (Grosheide, 1922:220). Met hierdie bevoegdheid word die hemele op aarde toegesluit en oopgesluit. Jesus Christus Self ken hierdie bevoegdheid aan sy kerk op aarde toe. Aangesien hierdie bevoegdheid van God kom, mag dit niks anders as God se wil volgens sy Woord soek nie.

Christus gee aan sy kerk op aarde die reg en die bevoegdheid om bindende besluite te mag neem wat 'n persoon in of uit die Koninkryk van God sluit. Só ontvang die kerk van die Here die groot verantwoordelikheid om besluite te kan en te moet neem wat die ewige saligheid van mense raak. Die Koning van die kerk gebruik sy kerk om sy gesag op aarde te bedien deur besluite te neem en deur te voer wat God se wil op aarde moet reflekteer en waarvan die weerklank in die ewigheid neerslag vind (Matt. 28:20; Op. 3:7).

Grosheide (1922:201) beskryf hierdie bevoegdheid (*potestas*) soos volg: "Bij de εκκλ. is sprake van het ontvangen van *sleutels*, d.w.z. het hebben van macht over iets. Wie den sleutel heeft, kan toegang verleenen of weigeren, Jes. 22:22; Op. 1:18; 3:7. Staat het *wezen* van de sleutels dus met de εκκλ. in verband, de sleutels zelf zijn geen sleutels der εκκλ., maar van het k.d.h. (koninkryk van die hemele – JHH). Daartoe geven ze toegang, daar houden ze buiten, vergelyk 23:13." " ... *binden* en *losmaken* ziet op ongeoorloofd en geoorloofd verklaren" (Grosheide, 1922:220). Die bevoegdheid wat God aan die kerk opdra, raak dus die in- of uitsluiting van die koninkryk van die hemele.

Indien Christus aan sy kerk (ampsdraers) die reg gee om bindende besluite te neem wat die ewige saligheid van sy lidmate raak, kan daaruit afgelei word dat alle besluite wat die kerk deur sy ampsdraers neem, bindend is. Noodwendig word veronderstel dat daardie besluite op die Woord gegrond is, aan die Woord getoets is, biddend onder leiding van die Heilige Gees geneem is en die opbou en voordeel van die kerk van die Here ten doel het. Grosheide (1922:202) stel dit soos volg: "Daarmee is tevens gezegd dat, wat Jezus hier tot Petrus spreekt, nie allen gemeenteleden of zelfs allen ambtsdragere geldt, maar bepaald den apostelen. Zij ontvangen openbaringen ter leiding der εκκλ., wij zijn aan hun openbaringen, *in de Schrift* (kursivering – JHH) geboekstaafd, gebonden. Het uit het k.d.h. sluiten, zoowel als het ongeoorloofd verklaren dient te geschieden naar de door apostelen gegeven regels."

Die woorde "bind" en "ontbind" (Matt. 16:19; 18:18) is in die latere Joodse geskifte terme wat vir "verbied" of vir "geoorloofd" gebruik word. Grosheide (1922:202) wys daarop: "Verklaren die discipelen iets ongeoorloofd, dan zal dat ook in den hemel gelden, d.w.z. dan zal dat ook inderdaad ongeoorloofd zijn. Zij wijzen dus niet

alleen aan, hoe men in het k.d.h. komt, ook hoe men handelen moet." Visser (1978:83) konkludeer ná die bestudering van die betekenis van die woorde "bind" en "ontbind" soos volg: "In die gedeeltes gaan dit dus om die dissiplinêre, regterlike *bevoegdheid* wat op die aarde uitgeoefen en in die hemel bevestig word. Dit gaan dus in hierdie uitsprake om sowel *potestas docendi* as *potestas disciplinae*." (Vergelyk ook Floor, 1981:69.)

Christus gee aan sy kerk die opdrag om besluite te neem waaraan gelowiges hulle moet bind, hetsy deur sekere dinge te moet doen óf deur sekere dinge te vermy óf nie te doen nie. Met die bevoegdheid wat Christus toeken, moet opgetree word om bindende besluite (op grond van die Woord) te neem wat uitgevoer moet word, aangesien die wyse waarop gelowiges hulle aan daardie besluite bind, hulle in- of uitsluiting van die koninkryk van die hemele raak.

'n Ondersoek na die betekenis van "wat jy ook" (op die aarde mag bind) van Matteus 16:19 en die "alles" (wat julle op die aarde bind) van Matteus 18:18 sluit vanselfsprekend net daardie dinge in wat die toets van God se Woord kan deurstaan. Calvyn (1984:358), in sy ontmaskering van die pous (wat aan homself magte toegeken het wat die grense van God se Woord oorskry het), stel dit duidelik wanneer hy sê dat Jesus geensins elke leerstelling goedgekeur het nie, behalwe diegene wat uit sy mond voortgekom het. Daarmee het Hy ook gesê dat Hy alleen daardie besluite goedkeur waar Hyself voorgedaan het deur sy Woord en Gees. Alleen wanneer 'n mens niks anders verkondig as wat uit God se Woord kom nie en poog om getrou alles te doen wat Hy beveel, kan 'n mens seker wees dat God se gesag nie aangetas sal word nie.

Du Plooy (1998:54-55) vat Calvyn se siening en interpretasie van Matteus 16:17-19 en 18:17(18?) ten opsigte van die gesag van die kerk soos volg saam: "Calvin's interpretation of St. Matthew 16:17-19 and 18:17 gives us the meaning of the *potestas ecclesiae*. This ministerial authority or potency of the church is threefold: *potestas doctrinae*, *potestas iurisdictionis* and *potestas in legibus ferendis*. The *disciplina ecclesiae* is part of the *potestas iurisdictionis*, the latter being the responsibility to govern the church. The administering of the keys of the kingdom is therefore more than church discipline, but church discipline, on the other hand, is always the administering of the keys of the kingdom. According to Calvin, it must be

borne in mind that Christ's purpose in giving the church these *potestates* is to build up the church, not to destroy it (*Institutes* IV, 8, 1; IV, 11, 1; IV 10; Plomp, 1969:63, 73)."

2.2.1.1. SAMEVATTING

- Die kerk (deur sy ampsdraers) het die bevoegdheid van Jesus Christus ontvang om bindende besluite te mag neem oor wat vir die lidmate van die kerk geoorloof is en wat nie.
- Kerklike besluite moet te alle tye die toets van God se Woord deurstaan.

2.2.2. DIE PRAKTYK EN TOEPASSING VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITE VANUIT DIE WOORD

Vir die praktyk en toepassing van die binding aan kerklike besluite uit die Woord, word die optrede van die kerklike vergadering in Handeling 15 ondersoek:

In Handeling 15 word beskryf hoedat Paulus en Barnabas en 'n paar ander gemeentelede deur die gemeente van Antiochië afgevaardig word om Jerusalem te besoek om daar saam met die apostels en die ouderlinge van die gemeente in Jerusalem te vergader om hulle oor die krisis in die jong kerk van Christus te adviseer. Die krisis van 'n moontlike kerkskeuring het ontstaan weens die onderlinge stryd tussen 'n Joodse wettiese groep en 'n groep uit die heidene wat los gestaan het van die besnydenis en die ander Joodse wette (Coetzee, 1975:28-29). Die vergadering het in Antiochië saamgekom (vers 6) saam met die afgevaardigdes (vers 2). Hulle het bepaalde sake in diepte bespreek (vers 7), 'n voorstel gemaak (vers 19-20) en daardie voorstel as besluit van die vergadering in 'n skrywe oorgedra (vers 23-29) aan die gemeente in Antiochië. Die besluit wat hulle geneem het, het hulle gemotiveer as geneem onder leiding van die Heilige Gees (vers 28) deurdadig hulle van die gelowiges van al die kerke onder die heidennasies (Hand. 16:4; 21:25) verwag het om hulself net ten opsigte van bepaalde spesifieke sake as gebind te beskou. Dan sou hulle goed doen (vers 29) (in die oë van die Here).

Du Plooy (1979:83-101) gee 'n dieptebeskouing oor die rol wat Handeling 15 in die kerkregering speel. Hy wys daarop (1979:94) dat "hulle taak was om die openbaring

van God onder die leiding van die Gees te ondersoek, en om standpunte van die vergadering te weeg en te sif totdat hulle oortuig is wat God se wil oor die besondere saak is". Hy beklemtoon die feit dat enige kerklike vergadering se taak "daarin bestaan dat dit die Woord wat alleen gesagvol is, moet bedien" (1979:94). Voorts beklemtoon Du Plooy (1979:96) die noodsaak dat kerke mekaar se hulp en insig moet opsoek ten opsigte van probleme wat nie plaaslik afgehandel kan word nie of probleme wat die universele kerk raak. Die besluit wat geneem is, was dan ook gesagvol, omdat dit met die Heilige Gees se wil ooreengestem het (Du Plooy, 1979:99). Die gesag van die meerdere vergadering is dus altyd bedienende gesag wat niks anders is as die Woord van God wat deur kerklike vergaderings bedien moet word nie (Du Plooy, 1979:101).

Die vermelde werkswyse om te kom by die punt dat daar bindende besluite vir die kerke wat verteenwoordig word, geneem word, gee die nodige riglyne vir die wyse waarop kerke in kerklike vergaderings (klassies en sinodes) behoort byeen te kom. Handeling 15 gee die *locus classicus* vir die Godgegewe reg tot die hou van sinodes, waar bindende besluite vir die kerke wat saam vergader, geneem mag word.

Daar bestaan wel argumente voor en teen die gebruikmaking van Handeling 15 as bewysplaas en as voorbeeld van die eerste sinode of kerklike vergadering. (Vergelyk Jacobs, 1927:56; Jansen, 1924:42; Kleynhans, 1973:137 & 1985:2.) Veral Jacobs (1927:56-57) spreek hom sterk uit teen die siening dat Handeling 15 beskou kan word as die "bloudruk" vir toekomstige sinodes en meen dat die kerklike besluite wat vandag geneem word totaal verskil van die besluite wat tydens die sogenaamde "apostelkonvent" geneem is. Jansen (1924:42) wys egter daarop dat daar nie uit hierdie Skriftuurlike gegewens afgelei moet word dat die besluite wat meerdere vergaderings neem onfeilbaar is nie, maar dat kerklike besluite wel bindend van aard is. Die verskil tussen die besluite wat tydens die "apostelkonvent" geneem is en die besluite wat meerdere vergaderings vandag neem, is dat die besluite van die apostels onfeilbaar en bindend was. Kerklike besluite wat vandag geneem word, is nie onfeilbaar nie, maar wel bindend, omdat die kerke daardie besluite gesamentlik geneem het.

My oortuiging is dat Handeling 15 wel riglyne bied waarvolgens afleidings gemaak kan en moet word vir die wyse waarop kerklike vergaderings besluite moet neem en

daardie besluite moet uitvoer. Handeling 15 verskaf die riglyn waarvolgens kerke behoort op te tree om besluite te neem wat as bindend beskou moet word deur die kerke wat daardie besluite gesamentlik geneem het. Verskeie toonaangewende kerkregkundiges deel hierdie siening, soos Kleynhans (1973:137) dit ook aantoon.

Ook elders wys Kleynhans (1973:281) daarop dat veral Voetius die besware van die independentistiese groepe weerlê het wat nie Handeling 15 as bewysplaas vir die instel van meerdere vergaderings wou aanvaar nie. Hy (Voetius) het wel erken dat daar verskille was tussen die apostelkonvent en latere sinodes, maar die verskille was net ten opsigte van bykomstige sake (*accidentalia, circumstantialia*). Daarom beskou hy die gedrag van die apostoliese kerk in Handeling 15 as normatief vir die kerkregering in latere tye. Kleynhans (1985:2) merk verder op: "In Hd. 15 is ons by die wortels van die presbiteriale kerkregering. Die feit dat die kerk deur die Woord en die Gees, en deur die diens van ampte regeer word; dat kerke mekaar opsoek wanneer sake plaaslik nie afgehandel kan word nie; en dat besluite vas en bindend is wanneer dit op gesag van die Skrif rus en onder leiding van die Heilige Gees geneem is, word hier duidelik geïllustreer (vergelyk Du Plooy 1982:224-241; Flemming 1972:572, 573)."

Uit Handeling 15 is dit duidelik dat kerke déél het aan mekaar (kerkverband) en dat die kerke saam besluite moet neem. Die kerke het hulleself nie uit eie beweging of willekeurig en op eie inisiatief in kerkverband gevoeg nie. Oor tyd het God sy kerk gelei om hierdie onderlinge eenheid met mekaar te soek (Coetzee, 1965:277-279; Du Plooy, 1982:258 & Kleynhans, 1985:4-5).

Dit is daarom tot voordeel van die kerke om in sinodes byeen te kom. Kuyper (1931/1932:4) wys op die belangrikheid van sinodes, wanneer hy op grond van Handeling 15:2,4 en 6 aantoon dat sinodes belangrik is vir die welsyn of welwese (*melius esse*) van die kerk, alhoewel nie vir die wese (*esse*) van die kerk nie. Daarom hou 'n plaaslike kerk, wat nie saam met die ander kerke in sinode byeenkom nie, nie op om ware kerk van die Here te wees nie. Die "deel wees" van 'n sinode bepaal nie die kerk se wese nie, maar stel hom in staat om homself beter te regeer volgens die eis van die Woord. Sinodes moet dan ook gehou word, aangesien die hou van meerdere vergaderings 'n noodwendigheid en 'n noodsaaklikheid is waarvan die positiewe goddelike reg in Handeling 15 bevestig is (Du Plooy, 1979:104-105). God

verplig dus die kerke om gesamentlik oor sekere sake besluite te neem. Daarom is die hou van sinodes 'n Goddelike ordinansie.

Wanneer kerke in kerkverband dan byeen kom, kom hulle nie bloot byeen om mekaar oor sekere sake te adviseer nie. Die besluite wat hulle gesamentlik neem, moet deur die onderskeie plaaslike kerke eerbiedig en uitgevoer word. Hierdie reg om bindende besluite te mag neem, is nog altyd deur kerke erken (Du Plooy, 1979:123-128).

Verskeie gereformeerde kerkregkundiges het in die verlede hul mening uitgespreek rondom die verstaan van die reg van sinodes om bindende besluite te mag neem:

Hoedemaker (1904:157) toon uit Handeling 15 aan dat dit duidelik is dat sake wat nie alleen die plaaslike kerk nie, maar die kerk in sy geheel raak, deur 'n "meer uitgebreide vergadering" vasgestel moet word. Jansen (1952:135) beskou die vergadering te Jerusalem as die bloudruk ("een oorspronkelijk voorbeeld") van 'n meerdere vergadering. Kleynhans (1985:150-151) meen ook dat Jansen (1952: 136) sterk aansluiting vind by Voetius as hy onderskei tussen die *jus divinum positivum*, die positiewe goddelike reg wat in Handeling 15 voorgeskryf word, en die *jus divinum permissivum*, die goddelike reg wat met betrekking tot die sinodes aan die kerke toegestaan word. Jansen (1952:136) misken die Independent se mening dat die genome besluite van die Jerusalemse vergadering alleen adviserend en nie bindend was nie. Hy staaf sy mening met 'n beroep op Handeling 15:28, waar die besluite as 'n las (*baros*) op die kerke gelê word en op Handeling 16:4, waar hierdie besluite as verordeninge (*dogmata*) beskryf word wat al die gemeentes van Jerusalem en Antiochië, asook in Sirië en Cilicië moes nakom (Hand. 15:41).

Grosheide (1948: II, 65) wys daarop dat hier nie bloot raad of advies gegee is nie, maar bindende voorskrifte deur 'n gesagvolle vergadering. Flemming (1972: 572, 573) merk hieroor op: "Die besluit dra gesag omdat die sinodale vergadering gesag het. Die gesag berus nie primêr in die plaaslike kerke wat hul godgegewe gesag meebring nie, maar dit berus in die wil van God, die *jus divinum positivum* van die meerdere vergadering. Dit is nie 'n afgeleide gesag nie, maar 'n oorspronklike gesag deur God gegee. Daarom is die besluit nie bloot advies nie, maar uitspraak, beslissing en voorskrif. Die besluit is amptelik. Die gesagsoefening is wel broederlik

en nie heersend nie, maar tog amptelik, beslissend en moet daarom gehoorsaam word, omdat die Woord van God daarin spreek . . . Die gesag van die meerdere vergadering berus primêr op die *positiewe goddelike reg* van die vergadering om die Woord van God te verklaar en te bely sodat dit by wyse van 'n besluit aan die kerke opgelê kan word met die oog op hul eenheid in Christus Jesus". (Vergelyk ook Van der Linde 1965: 151; Du Plooy 1979: 122, 123; Geldenhuys 1951: 197 & Spoelstra 1977: 1, 2, 16.)

Praamsma (1949: 503) stel die Gereformeerde standpunt duidelik (op grond van Handeling 15) teenoor die standpunt van die Independentente, naamlik: "... dat het houden van sinodes niet alleen geoorloofd, maar ook geboden was, en dat haar besluiten, nadat ze genomen waren, rechtskracht hadden voor de afzonderlijke kerken, die in de Synode vergaderd waren. Ze hebben de synodevergaderingen niet gezien als vergaderingen van kerkelijke bestuurscolleges, maar van de kerken zelf, die daarom uiteraard aan haar eigen besluiten gebonden waren".

Uiteraard is dit van belang dat die grense van sinodes se gesag duidelik afgebaken behoort te wees. Anders mag dit gebeur dat kerke in sinodokrasie verval wat maar bloot 'n verskuiwing van die mag van die pous is na die mag van die sinode. Die uitgangspunt bly dat daar in en deur die kerke (hetsy deur die plaaslike kerke of deur sinodes) met die Woord geregeer word (kerkorde GKSA artikel 36).

Wat die omvang en die aard van sinodes se mag betref, interpreteer Kleynhans (1985:151) vir Voetius (1885:IV, 224) asof hy van mening is dat sinodes se mag wesentlik dieselfde is as die mag van die plaaslike kerk. Hy onderskei ten opsigte van die "sinodale mag" (*potestas synodica*) 'n drieërlei faset en praat van die leermag (*potestas dogmatica*), regeermag (*potestas regiminis*) en tugmag (*potestas jurisdictionis*) van die sinode. Op die vraag of hierdie "drievoudige bevoegdheid" ook die sinode toekom (*An potestas ecclesiastica, synodalis sit dogmatica, et ordinativa seu regiminis, et disciplinaria?*) antwoord hy bevestigend. Aangesien die drievoudige mag die afsonderlike plaaslike kerke toekom, daarom te meer hoort hierdie gesag by die groter getal kerke soos hulle onderling in verband tree by wyse van 'n sinode.

Die gevaar verbonde aan hierdie standpunt, is dat die sinode gesien kan word as 'n "struktuur" wat saamgestel word uit die kumulatiewe afgeleide gesag van die

onderskeie plaaslike kerke wat saamgekom het. Hoe meer kerke volgens hierdie standpunt byeenkom, hoe groter is die gesag van die besluite wat sodanige meerdere vergadering neem. Hierdie siening is egter in direkte stryd met die beginsel soos dit in kerkorde GKSA artikel 36 gestel is, naamlik dat 'n plaaslike kerk en meerdere vergadering oor een en dieselfde gesag beskik. Die plaaslike kerk en die meerdere vergadering moet beide die gesag van Jesus Christus, naamlik Woordgesag, bedien. Kerke kom dus saam in 'n meerdere vergadering, nie omdat daar met groter gesag besluite geneem kan word nie, maar sodat die groter getal kerke wat byeen is, met groter insig uit die Gesagsbron (die Woord van God) besluite kan neem (Du Plooy, 1979:126-128).

Hiermee saam geld die beginsel soos gestel in kerkorde GKSA artikel 30, naamlik dat meerdere vergaderings alleen sake mag behandel wat nie op 'n mindere vergadering afgehandel kan word nie, asook sake wat by meerdere vergaderings tuishoort. Alleen oor sodanige sake het meerdere vergaderings die bevoegdheid om gesagvolle besluite te mag neem.

Kleynhans (1985:151) toon verder aan dat Voetius 'n mening gee oor die vraag "*hoe ver*" die sinodale gesag strek. "Sy standpunt is dat die mag van die sinode *in gewone gevalle* nóg oor nóg *buite* die plaaslike gemeente (*non supra aut extra ecclesiam particularem*) uitgeoefen word, behalwe (*nisi*) in sekere *algemene* en *buitengewone* gevalle. Kleynhans se konklusie dat die sinodale bevoegdheid wel *oor* en *buite* die plaaslike kerk geldig kan word wanneer 'n abnormale toestand intree of wanneer gemeenskaplike sake dit noodsaak, behoort met groot omsigtigheid hanteer te word. Waar 'n meerdere vergadering op 'n hiërargiese wyse ingryp op die terrein van die plaaslike kerk, kan die gevolge wat daaruit voortvloei tot groot skade in kerk en koninkryk lei. Sodanige optrede is in stryd met kerkorde GKSA artikels 17, 36 en 84.

Christus dra nooit sy gesag oor aan die kerke wat saamkom in 'n sinode nie en die sinode het ook geen eie gesag van Christus ontvang nie (Spoelstra, 1992:913; Smit, 1985:60). Die besluite wat 'n meerdere vergadering of sinode neem, moet God se wil verwoord en moet daarom die toets van God se Woord deurstaan. Christus regeer dus steeds Self sy kerk, maar Hy maak in hierdie regering gebruik van kerke (gelowiges) en kerklike vergaderings wat onder leiding van die Heilige Gees besluite moet neem. Bouwman (1934:190) toon aan: "Men was het eens in deze beginselen:

Alle kerkelike macht berust bij de kerken zelve, onder Christus het eenige hoofd, en wordt plaatselijk uitgeoefend door den kerkeraad, terwijl deze kerken samen voor bepaalde zaken haar macht samenbrengen op de synode."

Die kerke was destyds genoodsaak om besluite te neem oor sake wat groot verwydering kon veroorsaak tussen die Joodse christene en die christene uit die heidendom. Hierdie besluite het die voortgang en die uitbreiding van die kerk van die Here geraak. (Vergelyk Kuyper, 1931/1932:6.) Die doel van hierdie besluite wat die kerke tesame geneem het, was dus niks anders as om die kerk van innerlike siekte te bevry nie. Met 'n verkeerde wettiese leer, wat afwyk van die Skrif self, sou sommige christene vanuit die Jodendom ondraaglike laste op die gewetens van die christene uit die heidendom lê wat onberekenbare skade sou doen aan die saak van die Here en vir die uitbreiding van sy kerk op aarde. Daarom moes daar onder leiding van die Heilige Gees besluite geneem word wat alleen God se wil vir sy kerk op aarde moes weergee. (Vergelyk ook Du Plooy, 1979:84-101.)

Die verteenwoordigers van die kerke van Antiochië en Jerusalem, tesame met die apostels, het nie bloot besluite geneem na eie goeddunke nie. Hulle het eers na lang en deeglike bespreking van die saak by 'n voorstel gekom wat hulle toe gesamentlik as besluit aanvaar het. Wanneer hulle die besluit skriftelik aan die gemeentes onder die heidennasies bekend maak, stel hulle dit duidelik dat: "Die Heilige Gees en ons het besluit ..." (Hand. 15:28). Die grondleggers van die kerk van die Nuwe Testament (die apostels wat Jesus Christus volgens Matt. 16:18 aangewys het) het saam met medegelowiges onder leiding van God, die Heilige Gees, by besluite uitgekom. "The words 'it seemed good to the Holy Spirit, and to us', with which the terms of the council's decision are introduced, emphasize the church's rôle as the vehicle of the Spirit. So conscious were they of being possessed and controlled by Him that He was given prior mention as chief Author of their decision" (Bruce, 1981:315). Daarom het die kerke aan wie hierdie besluite bekend gemaak is deur die gestuurde (gevolmagtigde) afgevaardigdes van die kerk in Jerusalem (Hand. 15:22) die besluite wat geneem is, as bindende besluite aanvaar. Hulle het die reg van die kerke (gelowiges van verskillende kerke tesame met die apostels) erken om besluite te mag neem wat hulle voortaan sou moes uitvoer.

Wat verder uit Handeling 15 na vore kom, is dat daar op hierdie vergadering nie onnodige besluite geneem is nie. Die vergadering het slegs besluite geneem oor noodsaaklike sake wat die voortgang van die Here se kerk op aarde kon benadeel (die wettiese seremoniële eise wat die Jode gestel het) of oor sake wat strydig is met God se Woord en wil (onsedelikheid). Daarom lees ons in Handeling 15:28: " Die Heilige Gees en ons het besluit om geen verdere las op julle te lê as net hierdie noodsaaklike dinge nie ..."

Sommige van hierdie besluite was dan ook net vir 'n tyd lank geldig. Sodra die onrustigheid in die kerke rondom die vleis wat aan afgode geoffer is en bloed en diere wat gewurg is, afgeneem het (Hand. 15:29) het Paulus geleer (Rom. 14:14) dat niks vanself onrein is nie (Calvin, 1984:79). Soos Kuyper (1931/32:16-18) dit stel: "Op zichzelf zouden deze dingen (soos bepaal op die apostelkonvent te Jerusalem, volgens Hand. 15 – JHH) *res mediae*, *adiaphora* zijn, die alleen nagelaten moesten worden terwille van anderen. Het zouden, zooals Calvijn zich uitdrukt, geen *lex religiosa* zijn, maar een *lex politica*, een wet met het oog op den omgang met anderen. Vandaar dat dit aposteldecreet een *praeceptum temporale* was, en voor ons vervallen is. Wel gaf Paulus het decreet aan de gemeenten, om het te onderhouden, maar toe het gevaar voorbij was, zou hij zelf zich van het apostelbesluit hebben losgemaakt, waarbij men zich dan beroept op Rom. 14:2-7, 1 Cor. 8:8, Titus 1:15. De *necessitas* zou dus zijn een *necessitas accidentalis* om de eenheid der kerk te bewaren, maar niet een *necessitas essentialis* ... Zeer zeker mag een synode zulke beslissingen die niet rechtstreeks uit God's woord voortvloeien, tijdelijk vaststellen, maar nooit als een *necessitas* voor God." (Vergelyk Grosheide, 1948:67.)

Calvyn (1984:93-94) sê oor die onderskeid wat daar tussen genome besluite bestaan die volgende: "The best and strongest bond to keep and foster peace among the churches, was to keep that which was set down by the apostles. When Paul taketh great pains about that, he taketh great heed lest through his fault there arise any trouble. And let us remember that that continued but for a time. Because, so soon as he seeth the danger of offence cease, he doth quite unburthen the churches, and setting apart the decree, he maketh that free which the apostles had there forbidden. And yet doth he not cancel or violate by that abrogation that which the apostles had decreed, or contemn the authors themselves; because they were not

determined to establish a perpetual law, but only to mitigate for a short time that which might hurt weak consciences ...” Paulus doen groot moeite om nie die gelowiges se gewetens te bind in sake wat nie die toets van God se Woord kan deurstaan nie. Menslike besluite en eise mag nie gelowiges se gewetens beswaar nie. Alleen God se Woord mag gewetens bind (Calvin, 1984:94-95). Ook Kuyper (1931/1932:20) wys daarop “dat bij deze speciale verordeningen onderscheid moet worden gemaakt, tusschen hetgeen daarin jure divino was en de conscientie bond (n.l. het verbod van de hoererij), en datgenen, wat slechts een tijdelijk karakter droeg, een *lex temporalis*.”

In Handeling 15 was die een besluit (die besluit om onsedelikheid te vermy) een wat altyd geldend was, naamlik die dinge wat Kuyper (1931/32:18) beskryf as dinge wat “*semper et ubique*” geld.

En tog, al was al die besluite wat geneem is, nie altyd geldend van aard nie, was die kerke verplig om die besluite uit te voer. Die besluite het bindende krag vir die kerke gehad. Die kerke kon nie maar self besluit om óf die besluite uit te voer óf nie uit te voer nie, of om net sommige van die besluite uit te voer nie. “Het cum auctoritate wordt met nadruk gezegt. Ieder heeft zich daaraan te onderwerpen, mits de beslissingen niet in strijd zijn met God’s woord, en ook uit eerbied voor de synode, die een *ordinatio Dei* is” (Kuyper, 1931/1932:5). Die besluite wat geneem is, was met ander woorde *nie blote algemene advies* wat die kerke na willekeur kon opvolg of negeer nie. Die besluite wat geneem is en aan hulle deurgegee is, was *bindende* besluite. Kuyper (1931/1932:20) wys daarop “dat de decreet niet wordt uitgevaardigd als een advies, maar als een beslissing, die de kerken bindt, zooals blijkt uit de uitdrukking van het decreet zelf en nog sterker uit het feit, dat Paulus de verordeningen van het convent meedeelt als dogmata om ze te onderhouden ...”

Ook Van der Walt (1971:28) toon aan dat, alhoewel hier nie heersende gesag was nie, die gesag tog amptelik was en as noodsaaklik gehoorsaam moes word. Daarmee saam wys hy daarop: “Die las wat die sinode oplê is noodsaaklik (vs. 28) maar nie altyd en oral geldende gebooie van God nie, want dit word nie as ‘n altyd en oral geldende las opgelê nie (Rom. 14 en 1 Kor. 8). Die besluit gryp in bepaalde omstandighede binne bepaalde gemeentes in, want dit word geadresseer aan ‘die

broeders uit die heidene in Antiochië en Sirië en Cicilië'. So bewaar die sinode sowel die eenheid in die waarheid as die eenheid in die liefde."

Kerke is dus verplig om besluite wat hulle gesamentlik neem, uit te voer, aangesien hulle hulself vrywilliglik daartoe verbind het om daardie gesamentlike genome besluite uit te voer. Hulle verbind hulself daartoe om op grond van die onderlinge ooreenkoms wat hul met mekaar het (die kerkorde) die besluite wat hulle gesamentlik tydens meerdere vergaderings geneem het, te honoreer. "Van een opgedwongen heerschappij der synode is geen sprake. Evenals ieder geloovige, die lid wordt eener kerk zich vrijwillig moet verbinden, om zich aan de tucht des kerkerads te onderwerpen, zoo berust de macht van de synode daarop, dat de kerke zelve zich vrijwillig verbonden hebben om de besluiten der meerdere vergaderingen te gehoorzamen. Het is een libera subjectio" (Kuyper, 1931/1932:36).

Selfs wanneer die plaaslike kerk nie gelukkig is met 'n besluit nie, mag hy nie daardie besluit ignoreer nie. "De synodes bezitten niet een autoriteit jure suo, maar ontleenen die aan de opdracht van de kerken, die zich vrijwillig in haar lastbrieven verbinden, om zich aan de beslissingen der meerderheid te onderwerpen. Zelfs wanneer de synode een besluit neemt, dat tegen de zin der plaatselijke kerk ingaat, dan geschiedt dat niet invita ecclesia. Het is een subjectio libera. In de tweede plaats is de macht de synodes geen jus privativum. De plaatselijke kerk wordt van de potestas niet beroofd. Zij wordt zelfs versterkt door de medewerking der zusterkerken" (Kuyper, 1931/1932:39).

Die voorbeeld en die eise van Handeling 15 stel ook vandag sekere eise aan kerke oor die wyse waarop hulle die besluite van kerklike vergaderings deurvoer. Dit is belangrik dat kerke hulself as gebonde beskou aan die besluite van meerdere vergaderings en dat kerke daardie besluite daadwerklik uitvoer. Bouwman (1934:20) wys daarop dat die besluite wat op die sogenaamde "Apostelkonvent" volgens Handeling 15 geneem is, "bindende kracht bezat", omdat: "De vergadering te Jeruzalem was overtuigd, dat dit de wil des Heeren was, dat de Geest van God hen geleid had om dit besluit te nemen, zoodat hun besluit als een de gemeente bindend besluit, een dogma (Handeling 16:4), kon worden gekwalificeerd" (Bouwman, 1934:189).

Kuyper (1932/1933:4) stel die beginsels vir die wyse waarop die besluite van sinodes hanteer behoort te word soos volg: Wanneer 'n sinode Skrifgebonde besluite neem, is daardie besluite bindend en gesagvol. Tog mag geen besluit van 'n sinode gelyk gestel word aan die Woord nie. Daarom is gelowiges verplig om *on*gehoorsaam te wees aan besluite van 'n sinode wat in stryd is met God se Woord. Tog mag sinodes besluite neem wat God nie regstreeks in sy Woord gee nie (soos blyk uit Handeling 15). Die verskil met die Rooms-Katolieke Kerk bestaan daarin dat Rome die besluite van kerklike vergaderings, *sowel* as die besluite wat direk uit die Woord kom of afleibaar is, as gewetensbindend beskou (Pont, 1985:528; Praamsma, s.a.:32).

Bouwman (1934:52, 53) lei uit Matteus 18 en uit Handeling 15 die volgende af en vat soos volg saam oor die bindende krag van kerklike besluite: "De bindende kracht der kerkelijke besluiten rust op schriftuurlijke en op kerkelijke gronden. Volgens Matth. 18 : 20 en Hand. 15 : 22-29 en 16 : 4 heeft de gemeente zich te voegen naar de leiding des kerkerads, en behooren de plaatselijke kerken zich te onderwerpen aan de besluiten, die de kerken gemeenschappelijk in afhankelijkheid van den koning der kerk genomen hebben. God wil dat in de kerk alle dingen eerlijk en met orde geschieden. Gelijk het lichaam één is met de leden des lichaams, en alle leden moeten samenwerken tot het welzijn des lichaams, zoo moeten ook de afzonderlijke kerken medewerken dat het geheele lichaam der kerk zijn wasdom en opbouw bekomme ... En de kerken, die zich aan de kerkenordering vrijwillig gebonden hebben, kunnen en mogen zich niet willekeurig aan de autoriteit der meerdere vergadering onttrekken. De broedertrouw en de gehoorzaamheid aan Jezus Christus, den Koning der kerk, eischt het om de kerkelijke verordeningen op te volgen."

2.2.2.1. SAMEVATTING

- Handeling 15 word beskou as die *locus classicus* vir die Godgegewe reg tot die hou van sinodes, waartydens bindende besluite deur die kerke wat saam vergader, geneem mag word.
- Besluite wat geneem word, is nie blote advies nie, maar bindende besluite wat uitgevoer moet word deur die onderskeie kerke wat verteenwoordig word.
- Die bindende aard van besluite word beperk deurdat dit die toets van God se Woord moet deurstaan.

- Besluite wat onder leiding van die Heilige Gees geneem word, het die opbou en die voordeel van die kerk (en sodoende die eer van God) ten doel.
- Sommige besluite geld slegs tydelik, terwyl ander besluite tydloos is en altyd geld.
- Alle besluite wat sinodes neem, moet deur die onderskeie gelowiges eerbiedig word, aangesien hulle hulself daartoe verbind het om daardie besluite uit te voer.

2.3. BEGRIPPE UIT DIE WOORD WAT DIE BELANGRIKHEID VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUIE BEVESTIG

Wanneer kerke saamkom om bindende besluite te neem op grond van die eenheid in dieselfde geloof wat hulle met mekaar deel, gaan die vrywillige onderlinge binding juis gepaard met begrippe soos geloof en liefde. Smit (1992:512-513) wys soos volg op hierdie onderliggende faktore: "Die bindingskrag van kerkregering word deur faktore soos *geloof* en *liefde* bepaal. In geloof aan die Woord aanvaar die kerk met liefde wat in die kerkregering bepaal word. Nie die *swaardmag* nie, maar die *Woordmag* heers in die kerk (Smit, 1985:291; vergelyk Kamphuis, 1966:8). Waar reg uit geloof en liefde gehoorsaam word, heers dit oor die *hart*, maar waar reg uit formele plig nagevolg word, heers dit slegs oor die uiterlike handeling van mense (Smit, 1985:293; 1984b:21-23; Rugters, 1894:22-25)."

Spoelstra (1989:190) vul hierby aan met die volgende opmerking: "Waarheid, eerlikheid en betroubaarheid bepaal dus dat die kerke afsonderlik en in hulle vergaderings hierdie ooreenkoms moet nakom."

Sommige van die woorde (begrippe) uit die Woord, wat Smit (1992:512-513) en Spoelstra (1989:190) onder andere noem, en wat onderliggend is aan die verhouding wat daar tussen kerke bestaan wat hulleself vrywilliglik onderling aan mekaar verbind het, sal kortliks ten opsigte van hulle belang vir die binding aan kerklike besluite ondersoek word:

2.3.1. BINDING

Matteus 16:19 gebruik die woord "binding" as volg: "En Ek sal jou die sleutels van die koninkryk van die hemele gee; en wat jy ook op die aarde mag bind, sal in die hemel gebonde wees, en wat jy ook op die aarde mag ontbind, sal in die hemel ontbonde wees." Die betekenis van die woord "binding" wat van belang is vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", word kortliks verklaar:

Die Griekse grondwoord vir "binding" (δέω) word onder meer verklaar as "the rabbinic terminology for declaring forbidden or permitted, and hence for removing or imposing an obligation ... and another ... use ... is for imposing or removing a ban" (Kittel, 1985:148). Volgens Louw en Nida (1988, 1:476) "δέω may be rendered as 'to cause it to be necessary for'", asook (1988, 1:477) "to cause someone to be under the authority of someone or something else – 'to restrict, to place under (the jurisdiction of)' ... to exercise authority over something on the basis that it is not legitimate – 'to prohibit, to not allow, to not permit'".

Die woord "binding" in die begrip "die binding aan kerklike besluite" dui op die reg om met gesag te mag besluit wat verbode en wat toelaatbaar is. Sodanige gesamentlike besluit(e) deur die kerke moet (op grond van die onderlinge band of "binding" wat daar tussen kerke in kerkverband bestaan) uitgevoer word.

2.3.2. EENHEID

Efesiërs 4:13 gebruik die woord "eenheid" soos volg: " ... totdat ons almal kom tot die eenheid van die geloof en van die kennis van die Seun van God, tot 'n volwasse man, tot die mate van die volle grootte van Christus ..." Die betekenis van die woord "eenheid" wat van belang is vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", word kortliks verklaar:

Die Griekse grondwoord vir "eenheid" (εὐότης) verklaar Louw en Nida (1988, 1:613) as "a state of oneness – 'unity, oneness.' ... In some languages it may be strange to speak of 'that oneness in our faith.' The closest equivalent may be 'we believe just as though we were all one person' or 'we believe in one and the same way'". Bouwman (1934:188) trek hierdie lyn deur wanneer hy opmerk dat die oorsprong van die

sinode geleë is in die bewustheid van die eenheid van die gemeentes en gelowiges in Christus. Gelowiges is immers geroepe om hulle gawes gewilliglik en met vreugde tot die nut en saligheid van medegelowiges aan te wend (Heidelbergse Kategismus, Sondag 21, V/A 55). Die kerke moet die eenheid in Christus ook met ander kerke soek en handhaaf en deur die saam bepaalde orde na te kom, die reg van God help handhaaf, die kennis van God en sy wil verdiep en die opbou van die gemeente dien. Spoelstra (1967:33) beklemtoon ook die noodsaaklikheid van die onderhouding van die kerkverband en dat kerkrade "op grond van en ter wille van die eenheid in Christus ... met mekaar 'n vrywillige en verpligte eenheid op 'n kerkordelike basis" moet onderhou.

Die woord "eenheid" raak die begrip "die binding aan kerklike besluite", aangesien gelowiges hulself aan mekaar verbind juis omdat hulle op een en dieselfde wyse glo (soos aangetoon in hul belydenis). Hulle eenheid is "in Christus" en daarom is hulle verplig om vrywilliglik die onderlinge eenheid met mekaar te onderhou deur hulself as gebonde aan kerklike besluite te beskou.

2.3.3. TROU

Matteus 23:23 gebruik die woord "trou" in Jesus se veroordeling van die Skrifgeleerdes en Fariseërs soos volg: " ... en die swaarste van die wet laat julle ná: die reg en barmhartigheid en die trou." Die betekenis van die woord "trou" wat van belang is vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", word kortliks verklaar:

Die Griekse grondwoord vir "trou" (πίστις) word onder meer verklaar as "trustworthiness" (Kittel, 1985:849). Louw en Nida (1988, 1:377) omskryf een faset van hierdie woord as "the state of being someone in whom complete confidence can be placed – 'trustworthiness, dependability, faithfulness'".

Die woord "trou" raak die begrip "die binding aan kerklike besluite", aangesien gelowiges hulleself vrywilliglik aan mekaar in kerkverband verbind het en bepaalde ondernemings op grond van die Woord aan mekaar gegee het. Hulle is daartoe verplig om trou te bly aan hulle onderlinge ondernemings teenoor mekaar wat voortvloei uit die ondernemings wat hulle (op grond van die eis van die Woord) teenoor God maak (Hendriksen, 1982:831-832).

2.3.4. VERPLIGTING/GEBONDENHEID

Lukas 17:10 gebruik die woord "verpligting/gebondenheid" soos volg: "... wanneer julle alles gedoen het wat julle beveel is, sê dan: Ons is onverdienstelike diensknegte, want ons het gedoen wat ons verplig was om te doen." Die betekenis van die woord "verpligting/gebondenheid" wat van belang is vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", word kortliks verklaar:

Die Griekse grondwoord vir "verpligting/gebondenheid" (**οφείλω**) word onder meer verklaar as "to owe, be under obligation" (Kittel, 1985:746). Louw en Nida (1988, 1:671) verklaar die woord as "to be obligatory in view of some moral or legal requirement – ought, to be under obligation".

Die woord "verplig/gebonde" is belangrik vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", omdat gelowiges binne 'n bepaalde kerkverband hulleself vrywilliglik aan mekaar verbind het en hulself só verplig het om op 'n bepaalde wyse teenoor mekaar op te tree. Hierdie ooreengekome wyse van optrede word gewoonlik in 'n gesamentlike opgestelde kerkorde vasgestel (Visser, 1999:2).

2.3.5. BROEDERLIEFDE

Hebreërs 13:11 gebruik die woord "liefde" soos volg: "Die broederliefde moet bly." Die betekenis van die woord "broederliefde" wat van belang is vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", word kortliks verklaar:

Die Griekse grondwoord vir "broederliefde" (**φιλαδελφία**) word verklaar as "the love which Christians cherish for each other as brethren" (Kittel, 1985:22). Louw en Nida (1988, 1:293) omskryf hierdie woord as "affection for one's fellow believer in Christ – 'love for one's fellow believer, affection for a fellow believer'".

Die woord "broederliefde" raak die begrip "die binding aan kerklike besluite", aangesien gelowiges wat mekaar as medegelowiges liefhet, uit die aard van hul liefde vir mekaar, hulself as gebonde beskou aan hul gesamentlike genome besluite en sal gevolglik daardie besluite honoreer.

2.3.6. BESLUIT

Handelinge 11:29 gebruik die woord "besluit" (ooreenkom) soos volg: "En die dissipels het besluit dat iedereen van hulle na sy vermoë iets sou stuur tot versorging van die broeders wat in Judea woon." Die betekenis van die woord "besluit" wat van belang is vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", word kortliks verklaar:

Die Griekse grondwoord om (saam) "te besluit (**ορίζω**) word onder meer verklaar as "to appoint, determine" (Kittel, 1985:728). Louw en Nida (1988, 1:368) verklaar die woord as "to come to a definite decision or firm resolve – 'to decide, to determine, to resolve'".

Die woord "besluit" (ooreenkom) is belangrik vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", omdat gelowiges gesamentlike besluite neem met die onderlinge veronderstelling dat hulle daardie besluite sal honoreer.

2.3.7. OPBOU

Efesiërs 4:11-12 gebruik die woord "opbou" soos volg: "En Hy het gegee sommige as apostels, ander as profete, ander as evangeliste, ander as herders en leraars, om die heiliges toe te rus vir hulle dienswerk, tot opbouing van die liggaam van Christus." Die betekenis van die woord "opbou" wat van belang is vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", word kortliks verklaar:

Die Griekse grondwoord vir "opbou" (**οικοδομή**) word onder meer verklaar as "the act of one who promotes another's growth in Christian wisdom, piety, happiness, holiness" en "spiritual furtherance is primarily in view" (Kittel, 1985:678). Louw en Nida (1988, 1:677) verklaar die woord as "to increase the potential of someone of something, with focus upon the process involved – 'to strengthen, to make more able, to build up'".

Die woord "opbou" is belangrik vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", omdat gelowiges mekaar in die geloof opbou en mekaar juis in hierdie geloofsopbou bystaan wanneer die ingestelde dienste (ampste) hulle in besluitneming voorgaan tydens hierdie opbouproses.

2.3.8. ORDE

1 Korintiërs 14:40 gebruik die woord "orde(lik)" soos volg: "Laat alles welvoeglik en ordelik toegaan." Die betekenis van die woord "orde(lik)" wat van belang is vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", word kortliks verklaar:

Die Griekse grondwoord vir "orde" (τάξις) word deur Louw en Nida (1988, 1:613) verklaar as "a proper and correct order – 'right order, good order, in order, in an orderly manner'".

Die woord "orde" is belangrik vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", omdat gelowiges (binne 'n bepaalde kerkverband) teenoor mekaar onderneem om die orde onder hulle te handhaaf deur volgens gesamentlike genome besluite op te tree.

2.3.9. GESAG

2 Korintiërs 13:10 gebruik die woord "gesag" as volg: "... volgens die gesag wat die Here my gegee het om op te bou en nie om af te breek nie." Die betekenis van die woord "gesag" wat van belang is vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", word kortliks verklaar:

Die Griekse grondwoord vir "gesag" (ἐξουσία) word onder meer deur Kittel (1985:238) verklaar as "the power of rule or government (the power of him whose will and commands must be submitted to by others and obeyed)". Louw en Nida (1988, 1:476) verklaar die woord as "the right to control or govern over – 'authority to rule, right to control'".

Die woord "gesag" is belangrik vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", omdat gelowiges wat die voordeel van die kerk van die Here soek, gesamentlike genome besluite (deur aangewese diensknegte van die Here) wat die opbou van die kerk dien, sal erken en honoreer.

2.3.10. WAARAGTIGHEID (EERLIKHEID)

Matteus 22:16 gebruik die woord "waaragtigheid" soos volg: "En hulle stuur hul dissipels saam met die Herodiane na Hom en sê: Meester, ons weet dat U waaragtig is en die weg van God in waarheid leer en U aan niemand steur nie, want U sien nie die persoon van mense aan nie ..." Die betekenis van die woord "waaragtig" wat van belang is vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", word kortliks verklaar:

Die Griekse grondwoord vir "waaragtig" (**αληθως**) word onder meer deur Kittel (1985:38) verklaar as "trustworthy" en "sincere". Louw en Nida (1988, 1:747) verklaar die woord as "pertaining to being truthful and honest – 'truthful, honest, a person of integrity'".

Die woord "waaragtig" (waarheid) is belangrik vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", omdat gelowiges in navolging van hulle Here dit aan Hom en aan mekaar verskuldig is om in waarheid (eerlikheid) hul onderlinge ondernemings teenoor mekaar na te kom.

2.3.11. VREDE

Efesiërs 4:1-3 gebruik die woord "vrede" soos volg: "Ek vermaan julle dan ... om te wandel waardig die roeping waarmee julle geroep is ... terwyl julle mekaar in liefde verdra en ernstig strew om die eenheid van die Gees te bewaar deur die band van die vrede." Die betekenis van die woord "vrede" wat van belang is vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", word kortliks verklaar:

Die Griekse grondwoord vir "vrede" (**ειρήνη**) word onder meer deur Kittel (1985:210) verklaar as "the avoidance of discord ... staying out of stupid controversies ... concord ...".

Die woord "vrede" is belangrik vir die begrip "die binding aan kerklike besluite" omdat gelowiges binne 'n bepaalde kerkverband dit aan mekaar verskuldig is om die onderlinge vrede onder mekaar na te jaag op die wyse waarop hulle gesamentlike genome en ooreengekome besluite uitvoer. Die nienakoming van gesamentlike genome besluite versteur die onderlinge vrede onder gelowiges in kerkverband.

2.3.12. SAMEVATTING

- Die woord "bind" (**δέω**) in die begrip "die binding aan kerklike besluite" dui op die reg om met gesag te mag besluit wat verbode en wat toelaatbaar is.
- Die woord "eenheid" (**ενότης**) in die begrip "die binding aan kerklike besluite", gaan oor gelowiges se eenheid "in Christus" wat hulle verplig om vrywilliglik die onderlinge eenheid met mekaar te onderhou deur hulself as gebonde aan kerklike besluite te beskou.
- Die woord "trou" (**πίστις**) raak die begrip "die binding aan kerklike besluite", aangesien gelowiges daartoe verplig is om trou te bly aan hulle onderlinge ondernemings teenoor mekaar wat voortvloei uit die ondernemings wat hulle teenoor God maak.
- Die woord "verplig/gebonde" (**οφείλω**) is belangrik vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", omdat gelowiges binne 'n bepaalde kerkverband hulleself vrywilliglik aan mekaar verbind het en hulself só verplig het om op 'n bepaalde wyse teenoor mekaar op te tree.
- Die woord "broederliefde" (**φιλαδελφία**) raak die begrip "die binding aan kerklike besluite", aangesien gelowiges wat mekaar as medegelowiges liefhet, hulself as gebonde beskou aan hul gesamentlike genome besluite en sal gevolglik daardie besluite honoreer.
- Die woord "besluit" (ooreenkoms) (**ορίζω**) is belangrik vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", omdat gelowiges gesamentlike besluite neem met die onderlinge veronderstelling dat hulle daardie besluite sal honoreer.
- Die woord "opbou" (**οικοδομή**) is belangrik vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", omdat gelowiges mekaar in die geloof opbou en mekaar juis in hierdie geloofsopbou bystaan wanneer die ingestelde dienste (amppte) hulle in besluitneming voorgaan tydens hierdie opbouproses.
- Die woord "orde" (**τάξις**) is belangrik vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", omdat gelowiges (binne 'n bepaalde kerkverband) teenoor mekaar onderneem om die orde onder hulle te handhaaf deur volgens gesamentlike genome besluite op te tree.
- Die woord "gesag" (**εξουσία**) is belangrik vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", omdat gelowiges wat die voordeel van die kerk soek, gesamentlike genome besluite sal erken.

- Die woord "waaragtig/eerlik" (waarheid) (**αληθως**) is belangrik vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", omdat gelowiges verplig is om in waarheid (eerlikheid) hul onderlinge onderneming teenoor mekaar na te kom.
- Die woord "vrede" (**ειρήνη**) is belangrik vir die begrip "die binding aan kerklike besluite", omdat gelowiges binne 'n bepaalde kerkverband dit aan mekaar verskuldig is om die onderlinge vrede onder mekaar na te jaag op die wyse waarop hulle gesamentlike genome en ooreengekome besluite uitvoer.

2.4. ENKELE KARDINALE AFLEIDINGS UIT DIE WOORD TEN OPSIGTE VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUIE

- Die eksegeese van bepaalde Skrifgedeeltes (soos Matt. 16:19; 18:18 & Hand. 15), asook van bepaalde begrippe uit die Woord, toon aan dat die binding aan kerklike besluite op en in die Skrif gegrond is.
- Gevolglik moet kerke binne kerkverband hulle bind aan die besluite wat hulle gesamentlik geneem het.
- Die binding aan kerklike besluite (en die bindende optrede wat daaruit voortvloei) is onontbeerlik vir die bestaan (en voortbestaan) van kerkverband.
- Die verpligting wat die Woord oplê ten opsigte van die binding aan kerklike besluite (wat die toets van die Woord deurstaan) plaas 'n groot verantwoordelikheid op kerke teenoor mekaar, maar veral teenoor Jesus Christus, die Koning van die kerk, aangesien sy doel vir en met sy kerk gesamentlik gesoek moet word.

2.5. 'N KORT HISTORIESE OORSIG TEN OPSIGTE VAN DIE VORMING VAN DIE BEGRIP "BINDING AAN KERKLIKE BESLUIE"

Die bedoeling van hierdie historiese oorsig is geensins om 'n volledige of 'n grondige weergawe te gee of om 'n omvangryke bronnestudie te doen van die vormingsgeskiedenis van die begrip "binding aan kerklike besluite" nie. Slegs enkele pennestrepe word getrek in 'n poging om die hooflyne van die historiese ontwikkeling van die begrip weer te gee.

2.5.1. DIE TYDPERK VAN DIE NUWE TESTAMENT TOT EN MET DIE REFORMASIE EN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITE

Met Christus se koms na die aarde het die Woord vlees geword en onder ons kom woon (Johannes 1:14). In Johannes 3:16 hoor ons wat die doel van sy vleeswording was: "Want so lief het God die wêreld gehad, dat Hy sy eniggebore Seun gegee het, sodat elkeen wat in Hom glo, nie verlore mag gaan nie maar die ewige lewe kan hê." Johannes die Doper was die een wat die pad vir die Here moes kom reguit maak (Joh. 1:23). Hy was die wegbereider wat die mense van sy tyd moes voorberei op die koms van Jesus Christus na die aarde. En nadat Jesus Homself deur Johannes laat doop het (Matt. 3:16), het Johannes (Joh. 1:36) vir Jesus later aangewys met die woorde: "Daar is die Lam van God!"

Jesus het, om die Goeie Boodskap van God se liefde en genade deur sy geliefde Seun aan sondaarmense bekend te maak, terwyl Hy op aarde was, vir Homself dissipels bymekaar gemaak en hulle toegerus om hierdie boodskap ná sy kruisiging en opstanding uit te dra en te verkondig. Matteus 4:18-22 verwoord die roeping van die eerste dissipels (Mark. 1:16-20; Luk. 5:1-11). Die vier Evangelies beskryf onder andere hoedat Jesus die dissipels orals met Hom saamgeneem het en hulle deeglik vir hulle toekomstige taak toegerus het. Nadat Judas vir Jesus verraai het, het daar 'n apostel gekort om die twaalfal voltallig te maak. Daarom het die gemeente in Jerusalem onder leiding van die Heilige Gees vir Mattias as twaalfde apostel in Judas se plek aangewys (Hand. 1:12-26).

Die dissipels het Jesus se opdrag aan hulle uitgevoer deur na die nasies te gaan en hulle sy dissipels te maak deur hulle in die Naam van die Vader, die Seun en die Heilige Gees te doop en te leer om alles te onderhou wat Hy hulle beveel het (Matt. 28:19-20). Oral waar die apostels gekom en die Woord van God verkondig het, het mense tot geloof en tot bekering gekom. Reeds in Handeling 11:30 word vermeld dat daar gou reeds ouderlinge in die gemeente in Jerusalem was. Die apostels het op elke plek waar mense op grond van die Evangelieverkondiging tot geloof gekom het en 'n gemeente kon vorm, ouderlinge verkies (Hand. 14:23) om die dienswerk in die gemeentes voort te sit. Hierdie dienswerk moes voortbou op die prediking van die apostels en die profete (Hand. 2:16-36; Rom. 10:13-17; 2 Pet. 1:21 & 2 Tim. 3:16-17). Die ouderlinge

moes bly by die waarheid van die Woord en dit oordra soos die apostels dit aan hulle verkondig het (Hand. 14:21-28; Bouwman, 1928:136). Christus het hulle immers aan sy kerk gegee om die gelowiges vir hulle dienswerk toe te rus en vir die opbou van die liggaam van Christus (Ef. 4:12). Soos die apostels, was die ouderlinge gebind aan die waarheid van God se Woord, asook aan die besluite wat op grond van die Woord geneem is (Hand. 15:28-29).

Ná Christus se lewe op aarde het God dus gesorg dat sy Woord deur die apostels uitgedra word en dat daar kerke op grond van die Woordverkondiging gestig is. Die gestigte kerke moes hulleself van hul ontstaanstyd voortdurend verweer teen allerlei vorme van dwaalleer wat gedreig het om inslag in die kerke te vind (1 Kor. 5; 2 Kor. 11; Gal. 2 en 3; Ef. 5; Kol. 2; 1 Tim. 1). Teen die dwaalleer moes hulle gedurig met die Woord as wapen stry (Ef. 6:17; 1 Tim. 3:16). Die Woord, soos dit deur die apostels verkondig is, was die enigste bindende maatstaf vir wat reg en verkeerd is. Gevolglik moes alle genome besluite die toets van die Woord deurstaan.

Die kerk van die Nuwe Testament was dus gegrond en gebou op die prediking van die apostels en die profete. Die kerke het hulle aan die Woord verbind en onder leiding van die Heilige Gees en die apostels besluite geneem wat vir al die kerke bindend was (Hand. 15:25-29; Gal. 2:6-10). Later het die apostels die Woord (die Nuwe Testament) op Skrif gestel en voortaan sou die geskrewe Woord as enigste maatstaf geld vir dit wat as bindend in die kerke aanvaar word.

Nadat die apostels almal gesterf het, het die kerke probeer om hulle eenheid in die verstaan van die Woord te bewaar deur in 'n bepaalde streek die gesag van 'n biskop te erken (Berkhof, 1950:25-26; Spoelstra, 1989:9). Hierdie verkose biskop moes die kerke daarin voorgaan om by die waarheid van die Woord te bly. Die kerke het die biskop aanvanklik gesien as gelyk aan al die ander predikante, maar tog het hulle opgesien na sy leiding weens die besondere gawes wat hy ontvang het tot voordeel van die kerke in die geheel (*primus inter pares*). Die apostoliese vader Ignatius, wat in 115 n.C. 'n marteldood gesterf het, het hierdie siening ondersteun (Bakhuizen van den Brink I, 1965:61). Vir hom het die Woord as enigste gesagbron gegeld en hy het erken dat die Woord orde en dissipline noodsaak, maar tog het hy een van die opsieners of ouderlinge (later 'n biskop)

in die kerk die middelpunt van die gemeentelike lewe gemaak (Ignatius, 1953:50-52, 62). (Vergelyk ook Zuidam & Britz, 1997:182, 183.) Hierdeur het Ignatius die saadjie geplant vir die toekomstige ontwikkeling van die pousdom.

Mettertyd sou die siening rondom hierdie leidinggewende biskop begin verander. Die bindende gesag van kerklike besluite het al meer begin sentreer rondom die gesag wat daar aan die biskop as persoon toegeken is. Sy gesag was nie meer daarin gesetel dat hy die Woord gesagvol gebring het nie, maar in die feit dat hy die besondere amp as biskop beklee het. Die uiterste vorm van hierdie ontwikkeling was die gesag wat later aan die pous toegeken is as hoogste aardse gesag in die Rooms-Katolieke Kerk (Bakhuizen van den Brink I, 1965:216-221). Hy is beskou as die verteenwoordiger van Christus op aarde wat onfeilbare uitsprake kon maak wanneer hy *ex cathedra* oor 'n saak beslis het of standpunt ingeneem het.

Irenaeus, die eerste groot erkende teoloog van die Vroeë Kerk, wat in 178 n.C. biskop van Lyon geword het, het groot klem gelê op die waarheid volgens die Woord van God (Irenaeus, 1953:414-415; Berkhof, 1950:53). Hy beklemtoon dat nie die gesag of besluite van kerke of kerklike vergaderings nie, maar dat alleen die Skrif die maatstaf vir waarheid bly (Zuidam & Britz, 1997:187). In die tweede eeu na Christus het gelowiges, soos blyk uit die geskrifte van Ignatius, Irenaeus en Clemens, steeds die Bybel as die gesagvolle openbaring van God beskou waarin hulle God Self hoor praat het (Zuidam & Britz, 1997:191). Gevolglik sou alleen daardie kerklike besluite wat die toets van die Woord deurstaan as bindend gehou word.

Vandat keiser Konstantyn die Christelike godsdiens begin aanhang het, het die kerklike situasie begin verander. In 325 n.C. het hy die eerste ekumeniese konsilie (kerklike vergadering) in sy ryk saamgeroep. Voor hierdie vergadering was daar wel provinsiale konsilies wat as meerdere vergaderings gefunksioneer het. Voortaan sou die karakter van die konsilies egter verander. Die konsilies is al meer gesien as "hoëre besture" in stede daarvan dat hulle as meerdere vergaderings funksioneer het. Tot nog toe was die kerk 'n geestelike eenheid van gelyke gemeentes en biskoppe. Konstantyn het die kerk egter mettertyd as staatskerk begin manipuleer waarbinne hyself as aardse regeerder die hoogste

gesag gehad het. Tegelykertyd het die biskop van Rome sy gesag in die weste begin uitbrei, sodat hy geleidelik as die leier van die biskoppe erken is. Dieselfde het in die ooste gebeur waar die biskoppe in groot stede met groot gemeentes hulle gesag uitgebrei het (Berkhof, 1950:67; Walker *et al.*, 1997:75-77 & 269-270).

Afgesien van die gesag wat in persone en 'n besondere ampte gesetel was, het die konsilies ook gesagvolle besluite geneem wat deur die kerke as bindend beskou is. In die Rooms-Katolieke Kerk was dit later só dat daar nie meer alleen op grond van die Woord gewetensbindende besluite geneem is nie. Ook die besluite wat die pous geneem het of die kerklike besluite deur konsilies het dieselfde gesag gehad as die besluite wat op die Woord gestaan het (Berkhof, 1950:112-116; Walker, 1997:428). Uiteindelik het die Rooms-Katolieke Kerk die stadium bereik waar hy in sy stryd teen die Reformasie (wat die kerk teruggeroep het na die Woord) by die punt gekom het dat: "Het concilie bond zich geheel aan de paus, zonder dat de paus aan het concilie was gebonden. Aan het slot vroeg het concilie om de pauselijke bekrachtiging zijner besluiten" (Berkhof, 1950:198). (Vergelyk ook Praamsma, 1979:342-343.) Die bepaling van wat waarheid is, was dus geheel en al in 'n persoon gesetel en gevolglik sou daar mettertyd (selfs ook na die Reformasie) al meer dwaalleer in daardie kerk kom. Die pous en die konsilies het bepaal wat waarheid is. Aan hulle besluite moes die kerke hulle bind (Grosheide *et al.*, s.a.:269-270).

2.5.1.1. SAMEVATTING

- Jesus Christus het aarde toe gekom as die Woord wat vlees geword het om aan diegene wat glo die ewige lewe te gee en hulle van die gevolge van die sonde te verlos.
- Ná sy kruisiging en opstanding het Jesus se dissipels die Goeie Boodskap uitgedra en verkondig, asook ouderlinge verkies en gemeentes gestig.
- Nadat die apostels almal gesterf het, het die kerke probeer om hulle eenheid in die verstaan van die Woord te bewaar deur in 'n bepaalde streek die gesag van 'n biskop te erken.
- Die Rooms-Katolieke Kerk het later die hoogste aardse gesag aan die pous toegeken as die verteenwoordiger van Christus op aarde.

2.5.2. DIE TYDPERK VANAF DIE REFORMASIE TOT EN MET VANDAG EN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITE

Die Reformasie was 'n breuk met die gesag van die Roomse pous en konsilies wat besluite strydig met die Woord geneem het, aangesien die pous die plek van Christus as Hoof van die kerk ingeneem het (Coertzen, 1992:44). In die Rooms-Katolieke Kerk was daar sedelike afwykings; die Woord was nie meer die enigste maatstaf vir die waarheid nie; die amp van die Bedienaar van die Woord het totaal ontaard; bygeloof het hand oor hand toegeneem; die leer van die kerk was deurtrek met dwaling; die sakramente was vervals; die kerkregering het verval in tirannieke gesag deur die pous en kerkleiers (Polman, s.a.b.:167). Die reformatore, wat erns gemaak het met God se Woord en wil, kon hierdie situasie nie langer verduur nie, maar moes dit daadwerklik aanspreek. Hul bedoeling was geensins om hulleself van die kerklike gemeenskap te onttrek of om ware gelowiges toetrede tot hul eie gemeenskap te weier nie. Hulle wou ook nie 'n nuwe kerk vorm nie, maar wou die bestaande kerk terug na die Woord toe hervorm (Hodge, 1979:88). Die reformatore het dus nie die eenheid van die kerk misken nie, maar wou die eenheid in waarheid soek. Calvyn (1991:1460, 4.9.13) het trouens gemeen dat daar geen beter en betroubaarder geneesmiddel is om leerverskille op te los nie as wanneer 'n konsilie van regsinnige biskoppe oor 'n saak beslis nie. Gelowiges (ook diegene wat oor besondere gewes van geleerdheid beskik) het dus tesaam die waarheid gesoek. Uit die gesamentlike binding aan die waarheid sou daar eenheid voortvloei.

Gereformeerde gelowiges het gevolglik plaaslike kerke gestig, wat later gesamentlike kerkordes daargestel het en mekaar aangemoedig en vermaan het om voor niks anders as die Woord te buig nie (deur onderlinge tug toe te pas) (Hodge, 1979:91). Hierdie geleidelike reformasieproses het gelei tot 'n terugkeer na die binding aan kerklike besluite wat ooreenstem met die Woord van God. Daarteenoor het die reformatore die "amptelike besluite" van die pousdom verwerp as hulle oortuig was dat daardie besluite met God se Woord en Gees in stryd was (Calvyn, 1991:1378, 4.6.4; Spoelstra, 1992:903). Vir Calvyn (1991:1448, 4.9.2) en die ander reformatore was die Heilige Skrif die enigste, absolute norm om vas te stel wat die ware leer is. Hy het baie moeite gedoen om

saam met medegereformeerdes by die punt te kom dat hulle almal die waarheid dieselfde verstaan en omskryf het, sodat almal hulle daaraan gebonde geag het (Praamsma, s.a.:70).

Daar was ook uiteenlopende menings onder die onderskeie reformatore ten opsigte van die geldigheid van die reg in die kerk. Luther (Bouwman, 1928:26-29; Botha, 1993:2 & Plomp, 1967:10) wou byvoorbeeld geen vasgestelde kerkreg in die kerk hê nie en beskou dit as 'n middelmatige saak, aangesien die verkondiging van die heil in Christus vir hom alles in die kerk oorheers het. Daarom laat hy die kerkregering oor in die hande van die landvors (Walker *et al.*, 1997:440). Calvyn (1984c:474) daarenteen wys daarop dat God 'n God van orde is (1 Kor. 14:40) wat alles, ook die kerk, ordelik geskep het. Die plaaslike kerk wat deeglik georganiseerd is en homself regeer volgens die kerkorde waaroor hy saam met die ander ooreengekom het, is aan die een kant selfstandig, maar aan die ander kant ook een met die ander kerke wat dieselfde waarheid volgens die Woord aanhang. Calvyn (1991:1376, 4.6.2; 1380, 4.6.5) (asook die ander reformatore) het homself as gebonde beskou aan kerklike besluite wat die toets van die Woord deurstaan het.

Onder gereformeerdes was daar noodwendig ook bepaalde onderlinge verskille. In 'n brief aan die vlugtelinggemeente in Londen, gee Calvyn (Coertzen, 1987:39) duidelike riglyne oor die wyse waarop gelowiges hul onderlinge verskille moes hanteer: "As mens bewus is van 'n ander vorm wat beter is, is dit geoorloof om eers met die predikante daaroor te gaan praat en jou gevoel bekend te maak. Intussen moet jy jou hou by die plaaslike gebruike wat nie in stryd met die Woord van God is nie, sonder om nuwighede te propageer. In die strewe om nuwe gebruike in te voer, moet dit altyd gepaard gaan met bedagsaamheid en beskeidenheid terwyl 'n kerkraad in sy beoordeling van sondige pogings ook met verdraagsaamheid moet optree."

Aan die een kant was daar tussen gelowiges en kerke 'n groot mate van vryheid, maar tog was daar geen willekeur nie. Calvyn (1991:1497, 4.10.30) keur alleen daardie menslike instellings goed wat op God se gesag gegrond is en aan die Skrif ontleen is en beskou dit dan ook as Goddelik. Hy wys verder daarop dat dit nie God se wil was om in die uiterlike dissipline en seremonies uitdruklik voor te

skryf wat ons in die kerk moet volg nie, omdat Hy voorsien het dat dit van die tydsgewrig afhang en omdat Hy geoordeel het dat een vorm nie by alle tye pas nie. Verder behoort gelowiges hul toevlug te neem tot die algemene reëls wat God wél gegee het en waaraan alles wat die orde en betaamlikheid van die kerk raak, getoets moet word. Waar die voordeel van die kerk dit vereis, moet instellings ooreenkomstig die gewoontes van elke volk en tyd aangepas en verander word en nuwes ingestel word. Hy wys ook daarop dat vernuwing nie ondeurdag óf onverwags óf om oppervlakkige redes deurgevoer moet word nie. Die liefde behoort die finale deurslag te gee om te oordeel of iets skadelik of stigtelik vir die kerk is (Spoelstra, 1989:467; Strauss, 1989b:89). Botha (1993:10) toon dat Calvyn altyd die vryheid van keuse temper, aangesien oor alle sake vanuit die Woord geoordeel moet word om te bepaal of dit reg is. Daarom dat die reformatore soveel klem gelê het op die suiwerheid van die leer en het hulle ook van al die lidmate, maar veral van die predikante, verwag om volkome met die kerklike belydenis in te stem (Botha, 1997:1295).

Calvyn (1991:1283, 4.1.12) het die eenheid van die kerk geweldig sterk beklemtoon en selfs daarop gewys dat die een of ander fout in die bediening van die leer of die sakramente en ander sake waarvoor kerke mag verskil, nie tot gevolg mag hê dat die geloofseenheid verskeur mag word nie. Hy was bereid "om sewe oseane te deurkruis" om leerverskille met ander gereformeerdes uit te stryk. "Eenheid beteken nie noodwendig om tot in detail enerse en gelykluidende standpunte te huldig nie" (Spoelstra, 1989:303). Calvyn het dan ook van Luther verskil oor die Nagmaal, die hemelvaart en die kerkregering (Spoelstra, 1989:303).

Tydens die Reformasie was daar 'n groot vrees vir enige hiërargie onder die gelowiges wat weggebreek het van die Rooms-Katolieke Kerk om die kerke van die Reformasie te stig. Die Reformasie het juis sy ontstaan en momentum gekry vanweë die besluite van die pouse en konsilies wat in stryd was met God se Woord, maar wat die Rooms-Katolieke Kerk steeds as gewetensbindend aan gelowiges opgedring het (Calvyn, 1991:1448-1463, 4.9.1-4.9.14; Botha, 1997:1311). Die Reformasie het gelowiges verlos van gewetensdwang ten opsigte van besluite en gebruike en seremonies wat teen die Woord van God stry. En tog het hierdie "bevryding" van gewetensdwang geensins ingehou dat

die gelowiges en kerke van die Reformasie enige menslike willekeur sou duld nie, aangesien die eenheid (binding) onder die kerke (en reformatore) in die waarheid van die Woord geleë was. Oor die waarheid van die Woord kon daar geen willekeur wees nie. Daarom het die belydenis so 'n belangrike rol gespeel en het hulle mekaar as gebonde aan die belydenis (leer) beskou (Botha, 1982:36, 38; Rutgers, 1889:56-57). Die gelowiges en kerke van die Reformasie het dus aan mekaar die vryheid verleen om hul eie besluite te neem ten opsigte van middelmatige sake. Waar die kerke gesamentlik op grond van die Woord besluite geneem het, was die kerke verplig om sodanige besluite te honoreer.

Die wyse waarop die kerke van die Reformasie hierdie onderlinge binding gesien en hanteer het, het later sy neerslag gevind in die Dordtse Kerkorde van 1618/19 (vergelyk artikels 17, 31, 53, 54, 84 & 86). Die basis daarvan is reeds gelê in 1568 (tydens die Konvent van Wesel) wat plaasgevind het een-en-vyftig jaar nadat Luther in 1517 die magtige damwal van menslike hiërargie van die Rooms-Katolieke Kerk deurbreek het met sy oproep tot die terugkeer na die Woord van God (Rutgers, 1889:1-41; Spoelstra, 1966:27-30). Reeds te Wesel het die Nederlandse predikante besluit om nie gewetensbindende besluite te neem oor middelmatige sake nie (Pont, 1981:76). Saam het hulle ook gemeen dat "eenparige toestemming" nie net in die leer nie, maar ook met betrekking tot die orde en die kerkregering nodig is (Spoelstra, 1989:470).

Veral Calvyn (met behulp van die Akademie te Genève waar baie teoloë hul opleiding by hom ontvang het, asook deur sy wydverspreide briefwisseling) het 'n groot rol gespeel om die gedagtes van die Reformasie oor 'n wye gebied te laat deurwerk (Bakhuizen van den Brink III, 1967:166-169). Alle bindende besluite wat in die kerk geneem word, moes vir hom die toets van God se Woord deurstaan (Calvyn, 1991:1497, 4.10.30). Die kerkorde wat hy in 1541 vir Genève opgestel het (*Ordonnances Ecclesiastiques*), asook die Kerkorde van die Franse Gereformeerde Kerke van 1559 (*Discipline Ecclesiastique*) het as onderbou gedien vir die beginsels wat by die konvent te Wesel (1568) en ook later by die sinode te Emden (1571) en deur latere sinodes tot en met die finale beslag van die kerkorde op die sinode van Dordrecht van 1618/19 vasgemaak is (Spoelstra, 1966:27-30).

Tog het al die kerke in Nederland nie hierdie kerkorde net só aanvaar nie (Bakhuizen van den Brink III, 1967:278). Die beginsels soos vervat in die Dordtse Kerkorde van 1618/19 is steeds 'n samevatting en grondslag van alle goeie gereformeerde kerkreg soos gegrond in Skrif en belydenis. Dieselfde kerkorde dien as grondslag vir die Kerkorde van die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (Spoelstra, 1966:27-30).

Onder die kerke van die Reformasie was daar die diepe besef van onderlinge eenheid, ook oor landsgrense heen. Tydens die Sinode van Dordrecht (1618/19) was daar drie-en-twintig buitelandse teoloë uit Engeland, Duitsland en Switserland teenwoordig (Bakhuizen van den Brink III, 1967:278). Saam het hierdie verteenwoordigde kerke deur middel van hul afgevaardigdes hul onderlinge eenheid in die waarheid van God se Woord gesoek. Wanneer die kerke voortaan gesamentlik tydens kerklike vergaderings besluite sou neem, het hulle daardie besluite getoets aan God se Woord. Besluite wat dáárdie toets deurstaan het, het die kerke as bindend beskou en uitgevoer.

2.5.2.1. SAMEVATTING

- Die Reformasie was 'n breuk met die gesag van die Roomse pous en konsilies wat besluite strydig met die Woord geneem het.
- Die onderskeie reformatore het wel ten opsigte van sekere sake onderling van mekaar verskil, maar het hul onderlinge verskille volgens bepaalde riglyne hanteer.
- Die reformatore het baie klem gelê op die suiwerheid van die leer en het van al die lidmate, maar veral van die predikante, verwag om volkome met die kerklike belydenis in te stem.
- Die Reformasie het gelowiges verlos van die gewetensdwang wat die Rooms-Katolieke Kerk op hulle geplaas het, maar tog geen willekeur geduld nie.
- Waar die kerke van die Reformasie gesamentlik op grond van die Woord besluite geneem het, was die kerke verplig om sodanige besluite te honoreer.

2.6. DIE OMVANG VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITTE

2.6.1. INLEIDING

Kerke en individue behoort hulself deeglik te verantwoord oor die grense van die binding aan kerklike besluite. Waaraan behoort kerke en individue hulself as gebonde te beskou en waaraan nie? Die uitgangspunt behoort immers te wees dat alleen dit wat God se Woord as bindend stel, gewetensbindend is en as sodanig hanteer behoort te word. Die Woord bind vanselfsprekend en die bindingskrag daarvan is onbeperk.

Skrifbeskouing speel hier uiteraard 'n groot rol. Gelowiges wat dieselfde Skrifbeskouing deel, behoort die Woord op dieselfde wyse te verstaan en te interpreteer. Hulle behoort by dieselfde antwoorde uit te kom oor wat as bindend beskou word al dan nie. Gereformeerde gelowiges gaan op grond van hul belydenis uit van die vertrekpunt dat die Bybel die onfeilbare Woord van God is en die enigste rigsgnoer vir die lewens van gelowiges is (Nederlandse Geloofsbelydenis artikels 2-7). Die Gereformeerde Skrifbeskouing en Skrifhantering van die Bybel as die onfeilbare Woord van God kom duidelik na vore in die verstaan van die Skrif soos dit neerslag vind in die Drie Formuliere van Enigheid (naamlik die Heidelbergse Kategismus; Nederlandse Geloofsbelydenis & Dordtse Leerreëls).

Besluite oor wesentlike sake, wat vanselfsprekend bindend is, is besluite oor sake waarvoor die grond die Woord van God self is. Oor sodanige besluite, waarvoor die riglyne duidelik in die Skrif te vind is, is daar weinig probleme in die kerklike praktyk. Die probleem ontstaan by die verstaan van middelmatige sake en wanneer daar 'n verskil van mening ontstaan oor dit wat as wesentlike (gewigtige) en oor dit wat as middelmatige sake beskou word. (Vergelyk par. 2.6.3, 2.6.4 & Bouwman, 1934:50.)

Middelmatige sake is daardie sake of besluite wat nie noodwendig met 'n direkte Skrifwoord gestaaf kan word nie. Kerkorde GKSA artikel 62 kan as voorbeeld geneem word (Anon, 1998:26). Hierdie artikel van die kerkorde wys daarop dat dit aan die vryheid van kerke oorgelaat moet word om die Nagmaal te hou op die wyse wat volgens die oordeel van die plaaslike kerkraad tot die beste stigting sal dien. Die praktiese gebruike wat by elke plaaslike kerk van toepassing is (buiten die

uitwendige seremonies wat in die Woord van God voorgeskryf word), word aan die oordeel van daardie kerk oorgelaat.

Middelmatige sake kan verder in twee kategorieë verdeel word. Enersyds is daar middelmatige sake waaraan kerke hulleself tot 'n sekere wyse van optrede verbind; andersyds word dit geheel en al oorgelaat aan die vryheid van elke bepaalde kerk. Daar bestaan dus sekere middelmatige sake waaroor die kerke gesamentlik sekere bindende besluite geneem het. Kerke moet daardie besluite ter wille van die goeie orde (1 Kor. 14:40) uitvoer en honoreer op grond van die vrywillige onderlinge onderneming waarmee die kerke hulself aan mekaar in 'n kerkverband verbind het. (Vergelyk kerkorde GKSA artikel 86; Spoelstra, 1989:470-475 & Visser 1999:321-322.) Volgens die vrywillige onderlinge onderneming tussen die kerke in kerkverband, onderneem hulle teenoor mekaar om sekere dinge op 'n bepaalde ooreengekome wyse te hanteer, sodat die opbou, die eenheid en die algehele voordeel van die kerke daardeur gesoek word.

Middelmatige sake waaroor kerke self kan besluit, is daardie sake waaroor kerke tydens meerdere vergaderings nie besluite geneem het nie (vanweë die eie aard daarvan, naamlik deurdadig dat dit sake is wat tuishoort op die tafel van die plaaslike kerkraad), of sake waaroor die kerke onderling op meerdere vergaderings ooreengekom het om dit vir besluitneming aan die vryheid van die kerke self oor te laat (kerkorde GKSA artikel 30).

Kerke behoort by die neem van besluite ook die kerklike usansie te respekteer. Usansie is volgens die HAT (1976:933) 'n "gewoonte" of 'n "gebruik". In kerklike terme kan usansie gedefinieer word as 'n gebruik wat homself oor tyd as 'n goeie kerklike gebruik bewys het en wat die voordeel van die kerk en koninkryk ten doel het. (Vergelyk kerkorde GKSA artikel 63 waarvolgens die kerke onderlinge reël om minstens elke drie maande die sakrament van die Nagmaal te vier.)

Die hantering en die verstaan van wesentlike en middelmatige sake se belangrikheid vir die binding aan kerklike besluite sal voorts onder die soeklig geplaas word.

2.6.2. UITGANGSPUNTE

Alle reëlings en besluite wat in die kerk van die Here geneem word, moet die opbou en voordeel en stigting van die kerk ten doel hê. Coertzen (1991:137) wys op Bucer se beklemtoning daarop dat alles wat in die kerk gereël word daarop gemik moet wees dat "die Woord, die sakramente en die dissipline van Christus met meer majesteit bedien word". Daardie kenmerke wat die ware kerk van die valse kerk onderskei (vergelyk Nederlandse Geloofsbelydenis artikel 29) en wat die wese van kerkwees bepaal, moet versterk en uitgebou word deur elke besluit wat kerke neem en deur elke reëling wat kerke onderling met mekaar tref.

Gelowiges deel dieselfde geloof in Jesus Christus. Daarom voeg gelowiges hulle saam om as kerk van die Here hulle geloof in die praktyk van die lewe uit te lewe. Hierdie eenheid in die geloof moet gehandhaaf word, selfs te midde van onderlinge verskille. Die eenheid in die geloof kan te midde van 'n groot verskeidenheid van uiterlike sake bestaan, sonder dat die geloofseenheid as sodanig in die gedrang kom. Calvyn (1991:1283, 4.1.12) wys daarop dat "al die hoofpunte van die ware leer ... nie net een vorm (het ~ JHH) nie" en dat "sekere aspekte daarvan ... so noodsaaklik is om te ken dat dit vas en ontwyfelbaar by almal moet wees ... maar dan is daar ook ander aspekte wat, hoewel hulle onder kerke verskil, nie die geloofseenheid verskeur nie" (Plomp, 1969:259-263).

Kuyper (1932/33:12) stel die beginsel: "... in necessariis unitas in adiaphoris libertas". Hy stel die basis vir kerkverband as "... de consensus van de confessie, de liturgie en de K.O." Daarom kan Spoelstra (1989:467) ook opmerk: "Dinge wat "vreemd" voorkom, hef nie eenheid tussen kerke noodwendig op nie. Kerke wat die essensiële aspekte van ware geloof omhels (Heid Kat S 21), deel in 'n eenheid wat oor lands-, kultuur- en kerklike verskille heenreik. Eenheid vereis nie formele eenheid, eenvormigheid en een instituut nie."

Dit is dan ook van groot belang dat kerke onder mekaar duidelikheid moet hê oor daardie sake wat noodsaaklik of onveranderlik is en waarvan afwyking daarvan tugwaardig is. Daarmee saam moet kerke kan onderskei watter sake van minder noodsaak is, maar wat tog steeds nuttig is, omdat dit die goeie orde en stigting van die kerke dien. Vanaf die vroegste tye het die kerke onder mekaar ooreengekom dat

daar sekere sake is wat wat weens die aard daarvan nie noodsaaklik is vir ons saligheid nie, volgens die gebruike van volke verskil, van tyd tot tyd aangepas en afgeskaf kan word en dat daar selfs nuwes in die plek daarvan gestel kan word (Coertzen, 1991:139).

Die ware liefde vir Christus en sy kerk behoort altyd 'n groot rol te speel wanneer bepaal word of iets tot voordeel of tot nadeel van die Here se kerk op aarde is. Veral ten opsigte van daardie sake wat nie direk uit die Woord van God afleibaar of aantoonbaar is nie, behoort die liefde die bepalende faktor te wees wanneer besluite val om bestaande reëlins of besluite te wysig, sodat sodanige wysiging in die besondere tyd of tydsomstandighede tot die beste voordeel van die kerk sal wees.

Wat duidelik is, is dat selfs die besluite oor middelmatige sake van belang is (Pont (1985:525) wat sentrum en periferie onderskei, maar wat byvoeg dat die periferiese steeds van belang is). Du Plooy (2001:7) wys op die spanning waartoe die groot verskeidenheid van standpunte en menings binne selfs 'n bepaalde kerkverband kan aanleiding gee. Hy onderskei ook tussen die "fundamentele en nie-fundamentele" en beklemtoon dat daar vir mekaar ruimte gelaat moet word "vir middelmatige verskille, nuanserings, veranderinge en vernuwings". Du Plooy (2001:7) meen ook: "Die gereformeerde kerke oor die wêreld beleef tans en toenemend 'n spanning tussen die eis tot eenheid en die eis tot die handhawing van die waarheid. Dit moet in gedagte gehou word dat die eenheid deel van die waarheid is, en dat die waarheid die grondslag vir ware eenheid is. Die oplossings van spanninge in hierdie verband lê nie in repeterende afskeidings of skeurings nie, ook nie in die aanvaarding van pluralisme nie. Die eis van die Skrif is dat ons oor die sake van eenheid en waarheid in die gees van liefde besin en diskusseer."

Elke besluit wat kerklike vergaderings neem, behoort die opbou van die kerk ten doel te hê. Hovius (1962:7) stel dit soos volg: "... aedificatio ecclesiae suprema lex, mits deze veranderingen weer niet strijden tegen de geboden des Heren, tegen de inzetten van Christus."

Spoelstra (1989:189) wys ook op die belang van rus en vrede waartoe goeie kerklike besluite moet meewerk: "Belydenisuitsprake en Skriftuurlike voorskrifte in kerkorde oor tugoefening is bindend, terwyl goeie kerklike orde altyd rus en vrede in die

gemeente op die oog sal hê en nie allerlei 'beuselagtighede' (Calvyn) sal voorskrywe nie."

2.6.2.1. SAMEVATTING

- Alle onderlinge reëlings wat getref en besluite wat in die kerk van die Here geneem word, moet die opbou en voordeel en stigting van die kerk ten doel hê.
- Die eenheid in die geloof moet te midde van onderlinge verskille gehandhaaf word.
- Kerke moet onder mekaar duidelikheid hê oor daardie sake wat noodsaaklik of onveranderlik is en waarvan afwyking daarvan tugwaardig is, teenoor die sake wat van minder noodsaak is, maar wat tog steeds nuttig is omdat dit die goeie orde en stigting van die kerke dien.
- Ware liefde vir Christus en sy kerk sal altyd 'n groot rol speel wanneer bepaal word of iets tot voordeel of tot nadeel van die Here se kerk op aarde is.
- Selfs besluite oor middelmatige sake is van belang vir die kerk van die Here.
- Goeie kerklike besluite sal tot die onderlinge rus en vrede in die kerke meewerk.

2.6.3. WESENTLIKE SAKE

Wesentlike sake kom direk uit die Skrif. Dit sluit ook alle sake in wat op grond van direkte Skrifgegewens uit die Skrif afgelei kan word. Die volgende is 'n voorbeeld van 'n afleiding uit die Skrif: Daar staan nie in die Woord dat jy nie dwelms mag gebruik nie, maar tog sê God volgens Eksodus 20:13 dat jy nie mag moord pleeg nie. Daaruit kan met goeie reg afgelei word dat 'n mens nie jou lewe in gevaar mag stel of jou liggaam mag benadeel deur onder andere die gebruik van dwelms nie.

Wesentlike sake is daardie sake wat die waarheid van die Woord en die geloof in God raak. In hierdie sake bind ons onself onvoorwaardelik. Uiteraard speel Skrifbeskouing 'n kardinale rol om by dieselfde siening en verstaan van wesentlike sake uit te kom.

Hovius (1962:13) dui op die sake wat die Konvent van Wesel (1568) as wesentlike sake beskou het: "Die dinge echter, welke van een andere aard zijn, omdat zij óf in Gods Woord óf in het gebruik en het voorbeeld der Apostelen óf in de voortdurende en op ernstige en noodzakelijke redenen steunende gewoonte der kerken gegrond zijn, daarin zal men niet lichtvaardig van de gemene overeenstemming der kerken en de ingewortelde gewoonte afwijken." Gereformeerdes erken dus dat daar onveranderlike prinsipiële sake is en dat daar voortdurend gewaak moet word teen menslike besluite of bepalinge wat hierdie besluite of sake probeer wysig, aangesien dit die grondslag (volgens Skrif en belydenis) vir die kerk en vir sy orde op aarde daarstel.

Wesentlike sake het te doen met die sogenaamde "goddelike reg" (Nauta, 1971:19) wat die grondreg van die kerk daarstel, wat uit die Skrif kom en afgelei word en daarom ook as gewetensbindend gehou word. Hierdie sake is selfs deur die vroegste kerklike vergaderings uit die Skrif beslis (Spoelstra, 1989:191).

Calvyn (1991:1488, 4.10.22; 1991:1497, 4.10.30) noem hierdie beginsels wat direk in die Skrif aan die kerk voorgehou word, "*essentialia*" (of beginselsake) wat selfs indirek uit die Skrif afgelei kan word solank daardie afleidings die toets van die Skrif kan deurstaan. Daaruit kan afgelei word dat besluite wat strydig is met die Woord en belydenis wesentlik nie oor regsgeldigheid beskik nie. 'n Wesentlike saak, byvoorbeeld die kruisiging en die opstanding van Jesus uit die dood, raak die wese van die Evangelie. Indien 'n kerk of individu die belangrikheid van 'n wesentlike saak ontken, mag die ander kerke sulke optrede nie ignoreer deur nie daarteen op te tree nie.

De Waard (1992:564) poneer dat die essensiële leerstellings in die verlede in die Vroeë Kerk bepaal is deur die biskoppe se leiding te soek en deur die belydenisskrifte na te volg. Die hedendaagse groot diversiteit in menings, asook onderlinge verskille in die kerk, maak egter dat hierdie eenvoudige wyse van beoordeling en leidinggewing om tussen wesentlike en middelmatige sake te kan onderskei, nie meer voldoende is nie.

Watter sake kan dan as wesentlike en daarom as gewetensbindende sake beskou word? Wesentlike of gewetensbindende sake is daardie sake wat die

geloofsbelydenis raak of die gebruike wat op die Skrif en voorbeeld van die apostels gegrond is. Bouwman (1934:49) praat van gewigtige sake wat die algemene belang raak, wat in die leer of voorbeeld van die apostels 'n vaste grondslag het en wat om noodsaaklike en onvermydelike redes van krag is.

'n Voorbeeld van 'n "vaste gebruik in die kerk" wat in die verlede as 'n wesentlike saak beskou is, is die sogenaamde "vrouekiesreg" waaroor die Algemene Sinode van Utrecht (1923, Art. 127) 'n beslissing moes vel. Aangesien hierdie saak al die kerke binne die kerkverband geraak het, moes die Algemene Sinode (al die kerke tesaam) oor hierdie saak beslis. Die gronde wat Bouwman (1934:39) gee waarom al die kerke tesaam oor die vrouekiesreg moes besluit, is omdat al die kerke deur hierdie besluit geraak sou word. Daar was verskil van mening of dit Skriftuurlik regverdigbaar was; daarom (ter wille van die goeie orde volgens 1 Kor. 14:33) mag 'n plaaslike kerk nie maar eiewillig oorgaan tot die invoering van die vrouekiesreg sonder om die oordeel van al die ander kerke daarvoor in te win nie. As hierdie saak Skriftuurlik regverdigbaar was, moes alle kerke die vrouekiesreg invoer, maar indien nie, moes kerke wat dit reeds ingevoer het, daarvoor vermaan en bestraf word. In die geval waar elke plaaslike kerk toegelaat sou word om afsonderlik hieroor te besluit, sou dit kon lei tot praktiese moeilikhede en tot groot regsonsekerheid.

Bouwman (1934:39) wys ook op die rapport van die adviserende kommissie tydens die sinode van Utrecht (1923:230) oor die sing van gesange in die kerk, wat soos volg lui: "Wanneer een kerkeraad besloot om een gezangen-bundel in te voeren bij den eeredienst, zou dit besluit alleen geldig zijn voor zijn eigen gemeente, maar zou wel degelijk in strijd zijn met de eischen van het kerkverband, daar de vraag of, en zoo ja, welke gezangen in de kerken behooren gezongen te worden, een vraag is, die een gemeenschappelijk belang der kerken raakt, en daarom ook door de kerken gemeenschappelijk behoort beslist te worden." Die kerke het die sing van gesange in die kerk duidelik as 'n wesentlike saak beskou.

Calvyn (1991:1462, 4.9.14; 1991:1752, 4.17.48) het die drink van die wyn tydens Nagmaal as 'n wesentlike saak beskou. Hy het die foutiewe gebruik by die Rooms-Katolieke Kerk, dat alleen die priester (en nie die "gewone" lidmate nie) tydens die Nagmaal mag wyn drink, uitgewys en beklemtoon onder andere uit die Skrif die wesentlike aard van die drink van die wyn: "Ten eerste voer hulle die redenasie aan

dat ons nie uit 'n enkele optrede 'n reël moet aflei waardeur die kerk vir ewig gebind word nie. Maar hulle lieg tog wanneer hulle sê dat dit 'n enkele daad is want Christus het nie alleen die drinkbeker vir hulle aangegee nie, maar ook bepaal dat die apostels dit in die toekoms so moes doen. Dit is trouens woorde van iemand wat 'n bevel gee wanneer Hy sê: 'Drink almal uit die beker'. En Paulus vertel ook dat dit so gedoen is sodat hy dit as 'n vaste instelling kan aanprys." My oortuiging is dat Calvyn die beker as deel van die uiterlik ingestelde seremonies (kerkorde GKSA artikel 62) ook as belangrik beskou het, aangesien hy die beker (soos deur die Skrif aangetoon in Matt. 26:27) as vanselfsprekend aanvaar het. Hy noem as't ware die wyn "die beker" (soos die Skrif trouens ook doen). Die een hoort by die ander. Vorm en inhoud pas by mekaar. (Vergelyk ook Meijer, 2001:11.)

2.6.3.1. SAMEVATTING

- Wesentlike sake is sake wat direk uit die Skrif kom en wat met Skrifbewys gestaaf kan word. Dit sluit ook al daardie sake in wat op grond van direkte Skrifbeginsels uit die Skrif afgelei kan word en wat daarom ook as gewetensbindend gehou word.
- Wesentlike sake is daardie sake wat die geloofsbelydenis raak en gebruike wat op die Skrif en voorbeeld van die apostels gegrond is, wat die algemene belang raak en wat om noodsaaklike en onvermydelike redes van krag is.

2.6.4. MIDDELMATIGE SAKE

2.6.4.1. WAT IS MIDDELMATIGE SAKE?

Middelmatige sake is sake wat nie direk uit die Skrif of uit die belydenis af te lei is nie. Bouwman (1934:49) gee die volgende definisie van middelmatige sake: "*Middelmatige dinge* zijn dus die dinge, die niet uitdrukkelijk in Gods Woord worden voorgeschreven, of berusten op een duidelijk voorbeeld der apostelen of met noodzakelijke redenen uit Gods Woord worden afgeleid." Hierdie sake sluit dikwels onderlinge ordereelings in.

Die Konvent van Wesel (1568) het riglyne daargestel vir die opstel van ordereelings in die kerk, naamlik dat alle sake wat van nature middelmatig is en nie in die leer of

voorbeeld van die apostels gegrond of om enige noodsaaklike en onvermydelike rede gehandhaaf behoort te word nie, nie voorskriftelik gestel mag word en die kerke se vryheid inperk nie. Sodoende word enige gewetensdwang en alle oorsake tot twis vermy. Die kerke moet toegelaat word om te doen wat tot die beste voordeel van die plaaslike kerk en sy omstandighede is, totdat die kerke gesamentlik oor daardie betrokke sake besluite geneem het. Wesel (1568) het dan ook 'n aanduiding gegee van wat onder "middelmatige sake" verstaan word: "Onder zulke middelmatige zaken rekenen wij, dat men bij de doopsbediening de doopelingen een of meermalen met water besprengt; dat men den doop bedient voor of na de predikatie, en daartoe of neemt zekere getuigen of dat aan de ouders alleen en aan de geheele gemeente de zorg bevolen blijft over de gedoopte kinderen. In de avondmaalsbediening, of met zittende zal bedienen, of onder het staan of gaan den drinkbeker zal uitreiken; of men onder de bediening de Schrift zal voorlezen of Psalmen zingen, en wat meer van zulke zaken voorkomt, over welk middelmatig gebruik, als de zaak het vereischt, het onervaren volk ook zal onderwezen worden" (Pont, 1981:76).

Spoelstra (1989:488) gee 'n kort oorsig oor die heersende siening oor middelmatige sake tydens die 16de eeu: "In die 16de eeu toe die kerkordelike ooreenkoms ontwikkel het, het die vryheid en selfstandigheid van die plaaslike kerke in middelmatige dinge absoluut voorop gestaan (De Jongh 1918:163v, kyk by artt 30, 56, 62). Die Nederlandse en Vlughtelingkerke in Engeland (a Lasco) het byvoorbeeld liturgiese wisselwerking beoefen, maar alhoewel die Engelse kerke die Nederlandse kerkorde 1578, 1581 onderskryf, kon hulle dit nie toepas nie. Die owerheid het dit belet en hulle onder die Londense biskop geplaas (De Jongh 1918:180). Calvyn het hom met die Anglikaanse Kerk (Cranmer) een gevoel, ten spyte van hulle episkopaalse regeringsvorm. Sinode Middelburg 1581 bepaal gevolglik verdraagsaamheid ten opsigte van buitelandse kerke in sake wat nie tot die essensie van geloof behoort nie."

Bucer meen middelmatige of nienoodsaaklike sake is daardie sake wat wel as nuttig getipeer sou kon word omdat dit die gang van die noodsaaklike orde in die gemeente reël. Hy meen dat daar ten opsigte van die orde 'n groot verskeidenheid bestaan en dat die bestaande orde ook na die eis van omstandighede verander kan word (Van't Spijker, 1972:34-36).

Calvyn (1991:1500, 4.10.32) se mening oor middelmatige sake is dat hierdie dinge nie met bygelowigheid onderhou moet word óf dat van ander te streng verwag word dat hulle dit nakom nie, óf dat gemeen moet word dat diens aan God beter is wanneer 'n klomp seremonies nagekom word nie en dat een kerk nie 'n ander moet verag weens 'n verskil in uiterlike dissipline nie. Besluite of instellings oor middelmatige sake mag ook nie soos 'n ewige wet hanteer word nie, maar moet gerig wees op die stigting van die kerk. Wanneer dit tot voordeel van die kerk is, moet sodanige instelling ook weer gewysig kan word sonder dat iemand daardeur aanstoot neem. Calvyn (1991:1494, 4.10.27) wys daarop dat vooraf getoets moet word of 'n reëling werklik vir "ons saligheid noodsaaklik is".

Jansen (1924:49-50) vat die Gereformeerde standpunt met 'n verwysing na die beroemde Sinode van Dordrecht (1618/19) se twintigste sitting saam deur aan te toon dat middelmatige sake (*adiaphora*) geheel anders hanteer behoort te word as wesentlike sake. Op die uitvoering en toepassing daarvan mag daar nie so streng aangedring word nie. Hy haal uit die twintigste sitting van die Sinode van Dordrecht 1618/1619 waar dit handel oor die toelating van kandidate tot die Woorddiens, die volgende aan: "*Maar zij heeft ook besloten dat deze dingen niet zoo strikt aan alle kerken opgelegd zouden moeten worden, maar dat het voldoende was, indien zij ernstig zullen worden aanbevolen.*" Op grond hiervan merk Jansen (1924:50) op: "Derhalve sommige dingen werden slechts aanbevolen, andere slechts als raadgevingen toegevoegd; weer andere worden aangeraden om in dezen staat van zaken voorzichtig of zoo geduld of zoo gedaan te worden, om grootere en verdere onaangename dingen, welke anders nauwelijks vermeden konden worden, te voorkomen; nog andere dingen worden wel aan sommige kerken, welke in dezen of dien toestand verkeeren, 't zij om ze toe te laten 't zij om ze te doen, opgelegd, doch niet in het generaal aan alle voorgeschreven; nog weer andere worden verordend, maar dan zoo, dat niet alle uitzondering of vrijstelling, of matiging uitgesloten is, indien namelijk de classis of de kerkeraad zulk een raad noodig zal oordeelen ... Zoodat ik met dit woord wil zeggen, dat niet alle synodale besluiten en bepalingen inzake middelmatige en voorbijgaande dingen fundamentele en evenmin strafbare wetten der kerkregeering zijn, hoewel ze terecht bepaald zijn."

Hovius (1962:7) dui ook die onderskeid tussen wesentlike en middelmatige sake soos volg aan: "...het jus divinum positivum ... is onveranderlijk; daaraan mag niet

getornd word, want het kom tot ons met goddelijk gezag en is daarom conscientie-bindend. Het tweede, het jus divinum permissivum, valt onder het aspect der betrekkelikhed; het mag en moet veranderd word as het heil der kerk dit eist of as de omstandigheden dit noodzakelijk maken; aedificatio ecclesiae suprema lex, mits deze veranderingen weer niet strijden teen de geboden des Heren, teen de insettingen van Christus."

Du Plooy (2001:7) gee 'n ander blik op middelmatige sake aan die hand van "nie-fundamentele" verskille wat daar tussen kerke of binne 'n kerkverband mag bestaan wanneer hy opmerk dat daar genoeg ruimte binne kerkverband behoort te wees vir "middelmatige verskille, nuanserings, veranderinge en vernuwings. Voortdurende reformasie, veranderinge of aanpassings is immers deel van ons tradisie, teenwyl stagnasie en formalisme wesentlike gevare is".

Gereformeerde kerkregtelikes onderskei deurgaans tussen wesentlike en middelmatige sake. Kruger *et al.* (1966:43) meen: "Daar kan alleen 'n mate van vryheid ten opsigte van middelmatige dinge wees." Küng (1978:292) praat van "that which has only conditional validity" en van "differences that are tolerable" en "the points at which we should be broad-minded and tolerant". Calvin (1991:1497, 4.10.30) meen dat die Here Jesus ten opsigte van uiterlike dissipline en seremonies nie uitdruklike voorskrifte gegee het wat ons moet navolg nie, omdat dit van die tydsgewrig afhang en een vorm nie by alle tye pas nie. Daarom behoort die algemene reëls wat Hy gegee het, gevolg te word om vas te stel wat ordelik en betaamlik is. Verder moet instellings verander en herroep word en nuwes ingestel word waar dit tot voordeel van die kerk is. Tog mag veranderinge en wysigings nie om oppervlakkige redes aangebring word nie. Voorts moet die liefde hierdie proses kenmerk, sodat dit nie tot skade nie, maar tot stigting van die Here se kerk dien.

In middelmatige sake mag gelowiges se gewetens nie gebind word nie. Tog bind besluite oor middelmatige sake steeds gelowiges se wyse van optrede aangesien hulle vrywilliglik teenoor mekaar ooreengekom en onderneem het om hierdie spesifieke sake op 'n bepaalde wyse te hanteer. Pont (1985:525) maak die volgende belangrike opmerking wat die hantering van middelmatige sake raak: "Dat dit (die feit dat dit middelmatig is – JHH) nie beteken dat die periferiese van minder belang is nie."

2.6.4.2. AFWYKING VAN MIDDELMATIGE SAKE

Omstandighede buiten die kerke se beheer het ook soms in die verlede aanleiding daartoe gegee dat sekere artikels van die kerkorde nie oral ewe gemaklik toegepas kon word nie. Veral waar die owerhede dit vir die kerke onmoontlik gemaak het om streng by die kerkordelike bepalings te bly. Rutgers (1890:41) bevestig dat kerke mekaar in sulke omstandighede ook ter wille was. Hy wys daarop dat die toesig oor die belydenis baie streng was, maar dat daar nie soveel klem gelê is op die nakom van die kerkorde nie, sodat daar geen formalisme of reglementêre presiesheid was nie. Aan die ander kant het hulle nie eiesinnigheid, willekeur, bandeloosheid of wanorde verdra nie. "Maar wanneer de orde, de rust en de welstand der Kerken geen gevaar liepen; wanneer die integendeel nog bevorderd werden door eene kleine afwijking van de ordinantiën; dan werd zulke afwijking niet verkeerd geacht, en dus niet slechts geduld, maar ook goedgekeurd." Tog wys Rutgers (1890:41) daarop dat die kerke "zullen 'arbeyden' of 'neersticheijt doen', om deze artikelen te onderhouden".

Wanneer daar in die kerk oor middelmatige sake verdraagsaamheid ontbreek, kan dit aanleiding gee tot regskenking en die oorsaak wees dat mense gewetensknegte word van menslike idees en bevindings (Spoelstra, 1989:189). Gevolglik sal daar onrus onder gelowiges en in die kerke wees wat nie tot stigting en opbou van die kerk van die Here is nie. Die goeie orde sal ook hierdeur in gedrang kom (Rutgers, 1922:141).

In die kerke se geskiedenis kom die onverkwiklike werklikheid telkens na vore dat daar baie tyd en energie bestee word om middelmatige sake as bindende of as fundamentele sake voor te hou. Van der Vyver (1958:121) wys byvoorbeeld op ds. Dirk Postma se misnoegdheid met die kerklike situasie van sy tyd: "Met diepe ontroering en in die hoop dat 'de eenvoudige mededeeling maar enige vrucht drage' klae Postma oor die verdeeldhede tussen gelowiges 'die het in hoofdzaak eens zijn'. Hulle word, volgens Postma, uitmekaar gehou 'van wege verschil in zaken die tijdelijk zijn en het geloof der regtvaardiging niet raken' m.a.w. dit is 'n stryd om bysake en nie om fundamentele sake nie. En daarby word dit gevoer met 'verbittering tegen elkander' en met 'verfoeijen degenen die hierin van hen verschillen'. Postma se

diagnose van die twissiekte was nogal raak en suiwer. Heel dikwels het dit gepaard gegaan met kleinlikhede.”

Van Rooy (1997:2) wys ook op die versoekings en op die moontlike gevolge wanneer middelmatige sake nie as sodanig hanteer sou word nie: “Die eerste versoeking is om van middelmatige sake wesentlike sake te maak. Dan kan molshope berge word en baie energie gebruik word in ’n vurige diskussie oor onbelangrike sake, soos wat dikwels in kerklike tydskrifte gebeur. Die tweede versoeking is om te dink dat jou interpretasie noodwendig reg en Skriftuurlik begrond is en dat die wat van jou verskil, weet dat jy reg is en dat hulle bloot moedswillig is. In hierdie laaste geval word die ander persoon se goeie trou bevraagteken.”

Alle middelmatige sake kan ook nie oor dieselfde kam geskeer word nie, aangesien daar ’n verskil bestaan tussen middelmatige sake wat bindende krag het en dié wat nie bindende krag het nie.

Daar behoort daarteen gewaak te word om die oordeel oor middelmatige sake geheel en al afhanklik te maak van die gewete van die individu. Só ’n benadering druis in teen die wese van die eie aard van die kerkverband waarvolgens kerke en individue teenoor mekaar onderneem om (na deeglike besinning en onder leiding van die Heilige Gees) sekere sake op ’n spesifiek ooreengekome wyse te hanteer.

2.6.4.3. BINDING AAN MIDDELMATIGE SAKE

Middelmatige sake is nie onbelangrike sake nie, aangesien dit nie sake is waarvoor daar willekeurige besluite geneem kan of mag word nie. Coertzen (1991:139) wys daarop dat Calvyn se standpunt oor die veranderbaarheid van kerklike reëlins nie beteken het dat Christene hierdie reëlins maar “mag verag, verontagsaam of in hoogmoedigheid en wederstrewigheid mag skend nie. Christene moet die wette gebruik juis omdat hulle verplig is om die liefde onder mekaar te koester. Sou die nakoming van ’n bepaalde wet vergeet word, sou dit nie as sodanig ’n sonde wees nie. Die geval is egter anders as dit uit veragting geskied”.

Reeds op die Konvent te Wesel (1568) is die volgende besluit: “Geen kerk in het bijzonder zal dit middelmatig gebruik vermogen weg te doen, tenzij om zeer

gewigtige oorzaken, die van de Provinciale Synode alvorens moeten zijn toegestemd" (Pont, 1981:76). Bouwman (1934:51) wys ook op die eenheid wat daar tussen die kerke bestaan wat gevolge vir hulle vrywillige onderlinge binding inhou. Hulle mag hulle nie maar willekeurig aan die gesag van meerdere vergaderings onttrek nie, aangesien broedertrou en gehoorsaamheid aan Jesus Christus van hulle vereis om die ooreengekome kerkorde na te kom.

Coertzen (1992e:727) beklemtoon dat kerke wat saam op 'n bepaalde orde besluit het, dit aan mekaar verskuldig is om daardie orde te eerbiedig. "n Kerk moet met baie groot verantwoordelikheid optree as hy bepalinge formuleer wat nie direk op die Skrif steun nie, maar wanneer hulle geformuleer is, is hulle bindend op die lede van die betrokke kerkverband." Hierin ondersteun Kruger *et al.* (1966:502) hom soos volg: "In die oorspronklike teks van die artikel (kerkorde GKSA artikel 85 – JHH) beperk die woord 'ritus', wat gebruik word, reeds die middelmatige dinge tot *seremonies en kerklieke gebruike*. Dit gaan dus nie oor die belydenis of regering van die kerk of sedelike lewe nie. Dit gaan slegs oor sake wat in die Skrif glad nie nader bepaal word nie. Maar selfs dan nog is byna geen enkele saak 'middelmatig' nie. Wat op een plek as middelmatig beskou mag word, is op 'n ander plek nie middelmatig nie; wat op die een tydstip middelmatig mag wees, is op 'n ander tydstip weer nie middelmatig nie. Ds. Jansen sê tereg in hierdie verband: dinge is adiaphora (middelmatig) wanneer daar geen algemene reël vir alle tye, plekke en persone gegee is nie. Dit beteken volstrek nie dat elke persoon of elke kerk in 'n saak waaroor die Skrif nie 'n uitdruklike bepaling het nie, na willekeur kan handel nie. Die plaaslike kerk moet ook die sake, met inagneming van plaaslike omstandighede, reël. Daar moet ook rus, vrede en orde in die kerk ten opsigte van die middelmatige dinge wees, maar waar ander gebruike elders bestaan, mag dit nie as 'n grond van veroordeling gebruik word nie."

Tog mag kerke of individue nooit misbruik maak van die standpunt dat iets maar bloot "n middelmatige saak" is nie. 'n Middelmatige saak laat nie die deure oop vir eie vrye willekeur en bloot eensydige menslike menings en standpunte nie. Hieroor maak Kruger *et al.* (1966:503) die opmerking: "Middelmatige dinge moet nooit struikelblokke word wat roepingsvervulling ten opsigte van wesensbelangrike sake strem of verydel nie." Hy gaan voort (1966:508): "Die Kerkorde wil nie in middelmatige sake die gewetens bind nie. Wanneer 'n kerkraad egter eiemagtig

sekere bepalings van die Kerkorde minag, neem hy 'n independentistiese houding in, waardeur die kerkverband verbreek word. Ook by die afwyking van 'n bepaling moet dit nog gaan om die belang van die kerke en om die handhawing van goeie orde. Bo alles gaan dit om die eer van God en die heil van die kerk van die Here." Meijer (2001:5) wys ook op die moontlike misbruik van die term "middelmatige saak" deur sekere teoloë om in sekere sake "aan die lig van die Skrif te ontsnap" met die woorde: "Gelukkig, 'n middelmatige saak; niemand kan my bind nie." (Vergelyk ook Spoelstra, 1989:469.)

Dit mag ook wees dat daar sekere omstandighede in die kerk van die Here ontwikkel wat daartoe mag aanleiding gee dat 'n middelmatige saak juis vanweë die omstandighede nie langer as sodanig hanteer behoort te word nie en nie meer aan die vryheid van kerke oorgelaat behoort te word nie. Vergelyk hiervoor die situasie wat in Handeling 15 beskryf word en waar daar sekere voorskriftelike (bindende) besluite geneem word oor die eet van vleis wat aan afgode geoffer is en oor die eet van bloed en diere wat verwurg is. Hieroor merk Smit (1984:22) op: "Die rol van die situasie, die kairos, die oomblik wat ryp geword het, kan nie oorbeklemtoon word nie. Dit blyk telkens uit die historiese oorsig. In statu confessionis nihil est adiaphoron. Die abnormale situasie maak juis dat standpunte en reëlins wat in normale omstandighede adiafóra of neutrale sake sou wees, nie meer onskadelik of neutraal is nie."

Die uitgangspunt van die kerke behoort dus te wees: Oor middelmatige sake wat aan die vryheid van die kerke oorgelaat word, moet die kerke kyk watter reëlins of besluite tot die grootste stigting van die plaaslike kerke sal dien. Ten opsigte van middelmatige sake waarvoor die kerke saam besin en besluite geneem het, moet daardie besluite eerbiedig word totdat die kerke gesamentlik besluit het om anders daarvoor te besluit, of om dit aan die vryheid van die kerke oor te laat om daarvoor te besluit. Die eenheid van gelowiges in Christus en die liefde vir die Here en vir mekaar, asook die opbou van die kerke moet bepalend wees wanneer die kerke oor sodanige sake besluite neem. "Dinge wat nie wesenlik is en dus die eenheid in belydenis raak nie, mag nie verwydering bring nie" (Van der Linde, 1983:275). Johnson (1909:74) merk oor hierdie sake op (wat ook hoofsaaklik in die kerkorde van 'n kerkverband opgeneem word): "... regulations touching *ceremonies, rites, or discipline and peace*; and that in making of these the church must conform to the

general rules divinely given. He teaches that these regulations are to be regarded for the sake of order and decorum and not for God's authority in them."

2.6.4.4. MIDDELMATIGE SAKE EN USANSIE

Daar bestaan ook 'n kategorie van middelmatige sake wat bindend van aard is, omdat dit sake of besluite is wat oor tyd 'n goeie kerklike gewoonte blyk te wees. Hier gaan dit oor sake wat nie met Skrifbewys gestaaf kan word nie, maar wat goeie (kerklike historiese) wortels het en die voordeel en opbou van die kerk ten doel het. Die woord "usansie" dui op hierdie goeie kerklike gebruik of gewoonte (HAT, 1976:933) waaraan kerke hulle bind, alhoewel dit 'n bloot middelmatige saak is. Maré (1991:87) stel die beginsel rondom die hantering en verstaan van sodanige kerklike usansie (hy praat van "tradisie") soos volg: "Dit (die feit dat gewetens slegs deur die Skrif gebind mag word - JHH) neem dus nie weg dat 'n kerkorde ook bepalinge sal hê wat gemeenskaplike sake sal reël wat prosedure en organisatoriese aangeleenthede wil orden nie. Hierdie kategorie van bepalinge kan 'n sterk band met die tradisie van 'n kerkgroepering hê. In Bybelse beginselsake moet tradisie uitgeskakel word, maar in sg. *adiaphora* sal tradisie beslis meesprek."

Bouwman (1934:49) haal uit die Konvent te Wesel aan dat "... die dinge echter, welke van andere aard zijn, omdat zij óf in Gods Woord óf in die voortdurende en welgegronde gewoonte der kerken gefundeerd zijn, zal men niet lichtvaardig van de gemeene overeenstemming en de ingewortelde gewoonte afwijken". Die "welgegronde gewoonte der kerken" en "ingewortelde gewoonte" is niks anders as kerklike usansie nie. Jansen (1924:47) praat van sake wat "... in de voortdurende en welgegronde gewoonte der kerken gefundeerd waren ... mocht men niet lichtvaardig van ... het aloude gebruik der kerken afwijken." Noodwendig moet daardie sake wat deur kerklike usansie bepaal word, soos alles in die kerk van die Here, deurgaans aan die beginsels van die Woord getoets word (Strauss, 1989b:96).

2.6.4.5. SAMEVATTING

- Middelmatige sake kan nie direk uit die Skrif of uit die belydenis afgelei word nie.

- In middelmatige sake mag gelowiges se gewetens nie gebind word nie. Tog bind besluite oor middelmatige sake steeds gelowiges se wyse van optrede, aangesien hulle vrywilliglik teenoor mekaar ooreengekom en onderneem het om hierdie sake op 'n bepaalde wyse te hanteer.
- Middelmatige sake is nie onbelangrike sake nie, aangesien dit nie sake is waarvoor daar willekeurige besluite geneem kan of mag word nie.
- Alhoewel middelmatige sake aan die vryheid van die kerke oorgelaat moet word, mag daar omstandighede in die kerk van die Here ontwikkel wat daartoe aanleiding gee dat 'n middelmatige saak vanweë die omstandighede nie meer as sodanig hanteer of aan die vryheid van kerke oorgelaat behoort te word nie.
- Daar bestaan 'n kategorie middelmatige sake wat bindend van aard is, omdat dit oor tyd 'n goeie kerklike gewoonte (kerklike usansie) blyk te wees.

2.7. SLOTSOM

Met hierdie hoofstuk is gepoog om aan te toon dat die saak van die binding aan kerklike besluite Skrifgegrond is. Jesus Christus het aan sy kerk op aarde die gesag gegee om bindende besluite te mag neem met die voorwaarde dat daardie besluite die toets van die Woord deurstaan.

Die kerke mag in die lig van Matteus 16 en 18 en Handeling 15 kerklike vergaderings hou wat Woordgetroue besluite onder leiding van die Heilige Gees neem. Sodanige besluite is bindend vir die kerke wat teenoor mekaar onderneem het om daardie besluite uit te voer. Die kerke moet daarteen waak om onnodig besluite te neem en behoort onderskeid te tref tussen besluite wat slegs tydelik van aard is en daardie besluite wat tydloos is en ewig geld.

Deur 'n ondersoek van bepaalde begrippe uit die Woord is aangetoon dat die begrip "binding aan kerklike besluite" nie vreemd aan die Skrif is nie, maar juis op en in die Skrif gegrond word. Daarom moet kerke binne kerkverband hulle bind aan hul gesamentlike genome besluite. Kerke binne kerkverband het die verantwoordelikheid teenoor mekaar en teenoor Jesus Christus, die Koning van die kerk, om ter wille van die voordeel van die kerk op aarde hul aan kerklike besluite te bind.

Alle kerklike besluite moet die opbou, voordeel, stigting, eenheid, orde en onderlinge rus en vrede binne die kerke van die kerkverband ten doel hê. Om dit te kan bereik, behoort kerke in liefde teenoor mekaar op te tree. Die kerke behoort onder mekaar ooreen te kom oor die wyse waarop hulle hulself as gebonde beskou aan besluite wat wesentlik (gewetensbindend) van aard is in onderskeid met die wyse waarop hulle hulself as gebonde beskou aan besluite wat middelmatig van aard is.

In die volgende hoofstuk sal die onderlinge verhouding tussen kerkverband, die belydenis en die kerkorde ondersoek word, asook die rol wat kerkverband, belydenis en kerkorde by die binding aan kerklike besluite speel.

HOOFSTUK 3

BELYDENIS, KERKVERBAND, KERKORDE EN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITE

3.1. INLEIDING

Daar bestaan 'n noue verbintenis tussen belydenis, kerkverband, kerkorde en die binding aan kerklike besluite. Die belydenis bied die grondslag op grond waarvan kerke hulself in 'n kerkverband verbind. Kerke wat saamkom in kerkverband stel weer 'n gesamentlike kerkorde op ter wille van die ordelike toepassing van die Christusregering binne die kerke.

In die eerste plek bind die individuele gelowige homself op grond van sy gewete voor God aan 'n gesamentlike belydenis (soos vervat in opgestelde belydenisskrifte) wat hy met medegelowiges deel. Met sy belydenis verbind die gelowige homself tot 'n spesifieke verstaan van God en God se wil volgens die Woord (vergelyk Nederlandse Geloofsbelydenis artikels 2-7). Gevolglik kom gelowiges, wat dieselfde belydenisgrondslag met mekaar deel, saam as lidmate van 'n plaaslike kerk (vergelyk Nederlandse Geloofsbelydenis artikel 28).

Terwyl 'n plaaslike kerk nog op sy eie voortbestaan en voordat hy homself vrywilliglik tot 'n spesifieke kerkverband gevoeg het, kan daardie kerk besluite neem op grond van die Woord en sy vasgestelde belydenisgrondslag soos wat hy op daardie spesifieke tydstip meen vir hom en sy eie situasie die beste blyk te wees ter opbou en ter stigting. Sodra die plaaslike kerk hom egter by 'n bepaalde kerkverband voeg, mag hy nie sonder inagneming van die besluite wat hy saam met die ander kerke geneem het, willekeurig besluite neem wat alleen maar sy eie voordeel en stigting soek nie. Die plaaslike kerk het homself juis aan ander kerke binne die kerkverband verbind, sodat hulle mekaar daarin kan bystaan om besluite te neem wat die wil van Jesus Christus, die Koning van die kerk vergestalt deur die toets van die Skrif, belydenis en kerkorde te deurstaan (Bouwman, 1934:12-17).

Kerke wat op dieselfde belydenisgrondslag staan, soek mekaar se gemeenskap op en verbind hulleself aan mekaar op grond van die waarheid wat hulle saam

bely (Du Plooy, 1982:214, 217). Die kerke staan mekaar ook by in die uitvoer van gesamentlike genome besluite. Sodra afsonderlike plaaslike kerke hulle bymekaar gevoeg het binne 'n kerkverband, rus daar op die kerke afsonderlik en gesamentlik die eis om op grond van die onderlinge liefde en trou en waarheid wat daar tussen hulle bestaan, hulle te hou aan die besluite wat hulle gesamentlik tydens kerklike vergaderings geneem het (kerkorde GKSA artikel 31). Die kerke kom juis byeen om besluite te neem oor kerklike sake waaroor hulle nie alleen kan besluit nie of wat tuishoort op die tafel van 'n meerdere vergadering (kerkorde GKSA artikels 30, 33 & 41).

Daarom kom die onderskeie plaaslike kerke wat hulleself vrywilliglik in 'n kerkverband gevoeg en aan mekaar verbind het, saam om 'n gesamentlike kerkorde op te stel. Die kerke onderneem teenoor mekaar om voortaan ter wille van die goeie orde en die stigting en die opbou van al die betrokke kerke binne die bepaalde kerkverband, op die onderling ooreengekome wyse (soos gereël en vasgestel in die kerkorde) op te tree. Die gesamentlike besluite wat die kerke binne kerkverband tydens kerklike vergaderings neem om die orde vir optrede binne die kerke te reël, is dus bindende besluite (kerkorde GKSA artikel 31). Die kerke het hul daartoe verbind om die gesamentlike genome besluite uit te voer en slegs op die ooreengekome wyse daaraan te verander (kerkorde GKSA artikels 31 & 46).

Kerke wat saamkom in kerkverband neem dus gesamentlike besluite oor hul belydenisgrondslag, oor die ordereëlings wat hulle ondemeem om onder mekaar te handhaaf (die kerkorde), asook oor alle ander sake wat die lewe van die kerke op aarde raak (vergelyk par. 3.2.4; 3.3.4 & 3.4.3). Die kerke in kerkverband is daaraan gebonde om die besluite wat hulle gesamentlik geneem het, uit te voer. Eerstens verbind die kerke hulself aan 'n bepaalde belydenisgrondslag en daarmee saam verbind hulle hul aan mekaar op grond van dieselfde belydenisgrondslag. Voorts stel die kerke tesaam 'n bepaalde kerkorde op en neem gesamentlike besluite oor ander sake wat hulle nie alleen kan afhandel nie of wat tuishoort op die tafel van 'n meerdere vergadering (kerkorde GKSA artikel 30). Die kerke onderneem teenoor mekaar dat hulle alleen deur gesamentlike besluitneming in die lig van die Skrif, belydenis en kerkorde veranderings aan die

belydenis en kerkorde en ander gesamentlike genome besluite sal aanbring (kerkorde GKSA artikels 31 & 46).

Alle besluite wat kerke gesamentlik binne kerkverband geneem het, is bindend en moet met ander woorde deur die onderskeie kerke uitgevoer word (kerkorde GKSA artikel 31). Tog bestaan daar 'n definitiewe rangorde wat die graad van die binding aan kerklike besluite betref. Nie alle genome besluite is gewetensbindende besluite nie. Alleen daardie besluite wat op die Skrif staan of wat direk daaruit afgelei kan word, het gewetensbindende en onfeilbare gesag (Du Plooy, 1988:10). Maar, ook al die ander kerklike besluite wat kerklike vergaderings neem, is bindend en gesagvol. Die gereformeerde beginsel (Nederlandse Geloofsbelydenis artikels 29 & 32, asook kerkorde GKSA artikel 31 oor die gesag van kerklike besluite) is die volgende: Besluite wat kerklike vergaderings neem, is bindend en moet uitgevoer word, tensy aangetoon kan word dat daardie besluite in stryd is met die Skrif, belydenis en kerkorde en dáárom gewysig behoort te word. Besluite van vergaderings het dus bindende, maar nie onfeilbare gesag nie (Kruger *et al.*, 1966:282; Spoelstra, 1989:189 & Visser, 1999:348).

3.2. DIE ROL WAT DIE BELYDENIS SPEEL BY DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUIE

3.2.1. INLEIDING

Die siening van die rol en die betekenis van die belydenis is bepalend vir die wyse waarop gelowiges hulle as gebonde aan kerklike besluite beskou. Afsonderlike plaaslike kerke kom saam en vorm 'n bepaalde kerkverband op grond van hulle eenheid in die leer (belydenis) van God se Woord.

Die begrip "belydenis" word hier gebruik vir die belydenis (dogma) soos wat dit neerslag vind in die spesifieke belydenisskrifte (die sistematiese formulering van die dogma) van 'n bepaalde kerkverband. Gereformeerde gelowiges onderskryf die belydenisskrifte van Nicea, Athanasius, die Apostoliese Geloofsbelydenis, asook die Heidelbergse Kategismus, die Nederlandse Geloofsbelydenis en die Dordtse Leerreëls (Anon, 1987:482-603).

3.2.2. WAT IS 'N BELYDENIS?

Die belydenis speel 'n bepalende rol in die besluite wat gereformeerde kerke neem, aangesien die gereformeerde beginsel gehandhaaf word dat alle genome besluite die toets van die Skrif, belydenis en kerkorde moet kan deurstaan (Handelinge GKSA, 2000:380; Meijer, 1995:113, 122; Pont, 1981:15 & Spoelstra, 1988:47).

'n Belydenisskrif is 'n kort en samevattende formulering van die waarheid van die Woord (Bouwman, 1928:324; Du Plooy, 1988:10; Van Bruggen, 1980:7 & Velthuysen, 1982:59).

Van Rooyen (1948:2) beantwoord die vraag oor wat 'n geloofsbelydenis is, soos volg: "Dit is 'n geskrif van leerstellige aard, waarin 'n kerk of groep van kerke op kort, kernagtige, eenvoudige en tog beredeneerde wyse uitdrukking gee aan die geloofsoortuiging wat daar ritsel in die hart van dié kerk of kerke. Langs dié weg gee so 'n kerk, volgens die apostoliese woord, rekenskap van die geloof en die hoop wat in hom aanwesig is."

Duvenage (1971:21-22) wys op die oorsprong van die begrip "belydenis": "Die basiese en letterlike betekenis van die Griekse woord homologein (w.w.) of homologia (s.w.), kragtens sy samestellende dele van homo wat "dieselfde" of "tegelyk" en logein wat "spreek" beteken, is ooreenstemming, akkoord, erkenning. In juridiese en politieke sin het dit ook ooreenkoms of verdrag beteken ... Homologia verteenwoordig die instemming of consensus waarin die Christelike gemeenskap 'n eenheid gevorm het, daardie kern of hart van die basiese oortuiging wat die Christene onderskryf en openlik betuig het – *die eenheidsmotief*. Die homologia was die instemming en erkenning van die individu se lojaliteit jeens Jesus Christus en verteenwoordig as sodanig 'n *persoonlike* geloofsbelydenis." (Vergelyk ook Koopmans, 1939:16 & Venter, s.a.:3-4.)

'n Belydenisskrif stel ook die waarheid teenoor die dwaling en wil niks anders sê as wat God Self volgens sy Woord sê nie (Feenstra, 1947:8-9) en is die simbool van 'n spesifieke kerk of kerke se geloof waardeur hulle hul van ander kerke onderskei

(Hoeksema, 1943:9-10). Op grond van die belydenis as "akkoord van kerklike gemeenskap" (Spoelstra, 1989:297) neem die kerke kerkordenende besluite (Pont, 1982:1, 3, 15; Velthuysen, 1985:373, 375) sodat sowel belydenis en kerkorde vir daardie kerke wettige gesag het (Nauta, 1969:50).

Die belydenis het dus 'n belangrike rol te speel waar kerke besluite neem, aangesien kerke hulle aan die belydenis verbind, asook aan besluite wat op grond van die belydenis geneem is.

3.2.3. BELANGRIKHEID EN DOEL VAN 'N BELYDENIS

Die vraag wat hier beantwoord moet word, is: Waarom is daar iets soos 'n belydenis? Die belydenis het as hoogste doel om die kerke se gesamentlike verstaan van die Woord oor God en sy wil saam te vat. Kerke bind en verbind hulle juis aan mekaar omdat hulle die Woord op dieselfde wyse verstaan en interpreteer. Hulle gesamentlike verstaan van die Woord vind neerslag in die vasgestelde belydenis (vergelyk par. 3.2.2).

Gevolglik is dit belangrik dat gelowiges hul verantwoord oor die belangrikheid en doel van die belydenis. Die belydenis dien immers as *norma normans* waaraan alle genome besluite getoets behoort te word (Bavinck, 1967 IV:401-402). Die belydenis dien as krag teen innerlike swakhede soos moedeloosheid, ontrou en verbittering (Cloete, 1984:109). Hy wat weet wat hy glo en waarom hy só glo, kan die aanvalle van die duiwel weerstaan, aangesien hy vashou aan die objektiewe waarhede van die belydenis soos gegrond in die Woord van God. Daarom was daar reeds vanaf die vroegste tye gepoog om die geloof in vaste vorme te giet wat rigting en leiding aan die gelowige op aarde bied vir die uitleef en beskerming van die geloofslewe (Pont, 1982:6; Van Genderen, 1971:15 & Van der Vyver, 1958:233).

Die belydenis gee leiding om "met oortuiging" weerstand te bied teen bedreigings van buite, aangesien dit as onderskeidingsteken dien teen dwaalleer en ander vervolging (Bosman *et al.*, 1987:124; Bouwman, 1928:324; Cloete, 1984:109; Du Plooy, 1991:91 & Pont, 1982:6). Die belydenis bied die raamwerk uit die Woord waardeur die leer van die Woord positief gestel word en dien as maatstaf waarteen

die dwalings en afwykings van buite getoets kan word. "By elke belydenisvorming vind daar 'n skeiding van die geeste plaas" (Durand, 1984:47).

Die belydenis help om die eenheid binne die plaaslike kerk en binne die kerke in kerkverband te bewaar, aangesien die belydenis die saambindende faktor is op grond waarvan die onderskeie plaaslike gelowiges hul geloofseenheid met mekaar vind en onderhou (Bouwman, 1928:324; Cloete, 1984:109; Hoeksema, 1943:11, 12 & Pont, 1982:6). Elke kerk of 'n groep kerke behoort daarop te let dat 'n belydenis met groot omsigtigheid binne 'n spesifieke situasie gevorm behoort te word, aangesien 'n belydenis bedoel is om nie slegs onder enkele kerke nie, maar om wêreldwyd onder alle eensgesinde kerke weerklank te vind (Durand, 1984:47).

Die belydenis getuig van die grond van die geloof, naamlik die versoening in Christus en is dus altyd in die eerste plek 'n *geloofsbelydenis* (Cloete, 1984:109; Platinga, 1978:7). Hierdie geloofsbelydenis sentreer rondom die kerk se belydenis oor Wie Jesus Christus is (Matt. 16:16; Van der Westhuizen, 1982:63). "De kern van de oudchristelijke belijdenis is de christologie" (Van Genderen, 1971:13). (Vergelyk ook Venter, s.a.:20.)

Die belydenis toon die "regte" leer volgens die Woord aan en staan teenoor die "verkeerde" leer en verseker sodoende geregtigheid (die regte wyse van optrede ooreenkomstig die Woord) vir diegene wat aan die belydenis vashou (Cloete, 1984:109). Die belydenis bied dus 'n basis waarmatoe as objektiewe waarheid hervorm behoort te word, sou die kerk op die een of ander wyse van die waarheid van die Woord afwyk (Van Genderen, 1971:20).

Die belydenis is 'n samevatting van die hoofwaarhede van die Skrif wat bekend staan as die leer van die kerk (Bouwman, 1928:324; Coertzen, 1989:75; Pont, 1982:9 & Praamsma, 1946:7). Die Woord bly dus altyd die toetssteen en die maatstaf waaraan die belydenis voortdurend getoets behoort te word (Bouwman, 1928:324). Du Plooy (1988:3) wys op die siening van die Reformasie oor die belydenis dat dit "net 'n antwoord of verwoording (is) van wat die Skrif oor homself sê". (Vergelyk ook Duvenage, 1971:23, 31.) Heyns (1927:22) toon die eiesoortigheid van die Gereformeerde verstaan van 'n belydenis soos volg aan: "... in haar Belijdenisschriften hebben wij de officieele Geloofsleer der Gereformeerde Kerk. Een

Geloofsleer als deze heeft dus te putten uit die Belijdenisschriften, en mag niet anders bedoelen dan haar inhoud met eenige toelichting en uitbreiding weer te geven en met bewijzen uit de Schrift te staven. Anders zou zij zich geen Gereformeerde Geloofsleer kunnen noemen.”

Die belydenis is die onderskeie plaaslike kerke, asook die kerkverband, se getuienis van dit wat hulle glo teenoor die wêreld (Platinga, 1978:7; Pont, 1985:526 & Van Bruggen, 1980:8). Hulle bely hulle verstaan van die waarheid van die Woord waardeur hulle as kerke ook van ander kerke onderskei word (Hoeksema, 1943:11).

Die belydenis toon die leerstellige grense aan waaraan die onderskeie plaaslike kerke binne die kerkverband hulle verbind (Bosman *et al.*, 1987:124; Pont, 1982:8 & Rotterdam, 1914:XII). Die onderskeie ampsdraers (en ook gelowiges tydens hulle aflegging van geloofsbelydenis) onderteken *plegtig* die belydenis as akkoord van kerklike gemeenskap onder mekaar (Van Genderen, 1971:15, 31). Diegene wat hierdie belydenis nie kan onderskrif nie, kan nie 'n lidmaat van daardie kerk wees nie (Heyns, 1927:22).

Die belydenis wat getrou aan die Here se Woord is, dien die opbou van die kerk van die Here op aarde, aangesien “door de vastheid en eenigheid der belijdenis wordt de vrijheid van de leden der kerk verzekerd, die anders door de zogenoemde leervrijheid zou worden onderdrukt” (Bouwman, 1934:563). Daarteenoor sal 'n belydenis wat afwyk van die Woord uitloop op leervryheid wat weer aanleiding sal gee tot afbreuk en verwoesting van die kerk van die Here.

Die belydenisskrif plaas geen gewetensdwang buite die Skrif om nie (Bouwman, 1934:563). Aan die ander kant dien die belydenis wel as die kerk se gewete en word deur Van der Westhuizen (1982:62,67) die kerk se “gewetenstruktuur” genoem. Binne die raamwerk van die belydenis kan die leer van die Woord met 'n vrye gewete deur die kerke en individuele gelowiges gehandhaaf en verkondig word.

Die belydenis dien as die bron en maatstaf vir die kerkregering van die kerke binne kerkverband. Du Plooy (1988:10) wys op die parallelle ontwikkeling van die belydenis en die kerkreg in die sestiende en sewentiende eeu in Nederland, wat uitloop het op die formulering van die Nederlandse Geloofsbelydenis en die Dordtse Leerreëls en

dat beide hierdie dokumente in mekaar verankerd is. Wie die belydenis as bron en maatstaf vir die kerkregering (kerkorde) erken, ontken geensins die Woord as enigste ware bron van die kerkreg nie, aangesien die belydenis self die Woord as enigste geldige bron en maatstaf vir die waarheid erken en bely (Du Plooy, 1995:148).

Die belydenis ontstaan weens die verliggende werk van die Heilige Gees. Die rol van die Heilige Gees by die daarstel van 'n belydenis kan beswaarlik geïgnoreer of ontken word (Du Plooy, 1988:10; 1995:148). Die kerk het immers die Gees van die waarheid (Joh 14:17) ontvang wat die kerk "in die hele waarheid lei" (Joh 16:13). Reeds in Handeling 15 het die diensknegte van die Here vanuit verskillende gemeentes saamgekom om onder leiding van die Heilige Gees tesaam besluite te neem oor die betekenis van die Woord van God wat later in belydenisskrifte saamgevat is (Van der Linde, 1983:180; Van der Vyver, 1958:233).

Die belydenis se inhoud moet b6 die historiese situasie van 'n spesifieke tyd in die geskiedenis uitstyg soos wat die Woord en sy inhoud vir alle tye geld, alhoewel die Woord aanvanklik tot spesifieke mense in 'n spesifieke tyd en binne spesifieke omstandighede gerig is (Van Genderen, 1971:11). Durand (1984:45) stel dit soos volg: "Hoewel 'n belydenisskrif aktueel moet wees, hang die kwaliteit van 'n belydenis nie in die eerste plek af van sy aktualiteit nie. Ware kwaliteit lê daarin dat 'n belydenisskrif bo die historiese situasie sal uitstyg en nog van belang sal wees wanneer die wiel van die geskiedenis voortgerol het en nuwe omstandighede geskep is. Dit beteken dat 'n belydenisskrif alleen gemoeid moet wees met die sake wat ten nouste aansluit by die kern van die Godsopenbaring in Jesus Christus. 'n Belydenis mag hom nie bemoei met beuselagtighede nie."

Die belydenis dien as reël van die geloof en die lewe van die kerk en toon die weg aan tot gehoorsaamheid aan die opdragte van die Here volgens sy Woord. Daarom is die belydenis so belangrik vir die toerusting van lidmate (Duvenage, 1971:21, 30). Kerke wat erns maak met hul belydenisskrifte, sal moeite doen om hulle kinders, asook alle ander lidmate, grondig daarin te onderrig en verseker dat alle lidmate deeglik met die inhoud daarvan vertrou is (Hoeksema, 1943:11; Van Genderen, 1971:20).

Uit die voorafgaande gegewens is dit duidelik dat die belydenis 'n belangrike rol in die kerk van die Here speel en die opbou van die kerk dien.

3.2.4. DIE WYSE WAAROP GELOWIGES BINNE KERKVERBAND HULLE AAN DIE BELYDENIS BIND

3.2.4.1. DIE GELOWIGE EN BELYDENISBINDING

Die wyse waarop gelowiges hulself aan die belydenis bind, het belangrike gevolge vir hul verstaan van binding aan kerklike besluite. Hul siening van die geldigheid van die belydenis, asook binding aan die belydenis volgens óf die *quia*- óf die *quatenus*-standpunte, is wesentlik belangrik vir hulle verstaan, hulle beleving en hulle uitlewing van kerkverband en vir die mate waarin hulle hul bind aan kerklike besluite.

Die kerk van die Here is 'n heilige vergadering wat bestaan uit die versameling van gelowiges wat hulle by hierdie vergadering aangesluit het en hulle daarmee verenig om die eenheid van die kerk te bewaar deur hulle aan sy leer en tug te onderwerp, asook om onder die juk van Christus te buig en die opbou van medegelowiges met hul gawes te dien. (Vergelyk Nederlandse Geloofsbelydenis artikel 28.) Gelowiges kom dus saam rondom die Woord en die leer van die Woord en vorm só kerk.

'n Persoonlike geloof in Jesus Christus as Verlosser en Saligmaker (Joh. 3:16; 1 Joh. 5:1) gaan kerkvorming vooraf. Die individu verbind homself in beginsel eers vooraf op grond van die geloof aan God in Jesus Christus voordat hy homself aan gelowiges in 'n kerkgemeenskap kan verbind (Matt. 16:16-19).

Sy geloof in God deur Jesus Christus lei daartoe dat die gelowige homself aan 'n bepaalde belydenis verbind, aangesien daardie belydenis sy geloof in God volgens die Woord verwoord (Duvenage, 1971:21, 22; Feenstra, 1947:8, 9). Op grond van die eenheid in belydenis verbind die gelowige hom dan ook tot 'n groep gelowiges wat saamkom in 'n spesifieke plaaslike kerk. Daar lê hy belydenis van geloof af deurdat hy onder andere "glo en bely ... dat die Ou en Nuwe Testament die Woord van God en die volkome leer van die saligheid is, soos dit ook in die Belydenisskrifte van die Gereformeerde Kerke uitgedruk word en in die kerk hier geleer word" en dat dit "u voorneme (is) om deur die genade van God in hierdie leer tot die einde van u

lewe standvastig te volhard" (Formulier vir die aflegging van belydenis van geloof by die GKSA; Anon, 1987:608-611). Die gelowige verbind homself in sy gewete voor God en teenoor God om sy geloof getrou aan die Woord, soos uitgedruk deur die belydenis, uit te lewe. Daarom verbind hy homself aan die belydenis en onderneem hy ook teenoor sy medegelowiges om die belydenis te honoreer.

Persoonlike individuele binding aan die belydenis lei dus tot gesamentlike binding met medegelowiges aan die belydenis, wat verder lei tot gewetensbinding aan die belydenis op grond van die onderlinge onderneming (belofte) wat gelowiges aan mekaar gee. Dit gebeur soos volg: Die *persoonlike gewetensbinding* aan die belydenis tydens die aflegging van geloofsbelydenis bring gelowiges tot 'n gewetensbindende verbondenheid aan die Skrif en belydenis (Nederlandse Geloofsbelydenis artikel 28; kerkorde GKSA artikels 55 & 61) wat die gevolg is van die onderneming wat hy teenoor God en sy medegelowiges aflê. Die individuele gelowige belof tydens die aflegging van geloofsbelydenis dat hy homself as persoonlik gebonde beskou aan die Skrif en belydenis en aan die kerklike besluite wat die toets daarvan deurstaan.

3.2.4.2. DIE ONDERTEKENINGSFORMULIER EN BELYDENISBINDING

Ook wanneer 'n ampsdraer in die amptelike dienswerk bevestig sou word, onderneem hy plegtig voor God en die gemeente om hom aan die leer volgens die belydenis (asook aan die kerkorde) te verbind in die uitoefening van sy ampwerk (Ondertekeningformuliere van ampsdraers binne die GKSA; kerkorde GKSA artikels 53 & 54). Hy onderneem om die Skrif op 'n bepaalde wyse te hanteer (Nederlandse Geloofsbelydenis artikels 2-7) en ook om homself aan die belydenis te verbind *omdat* (die sogenaamde *quia*-standpunt) dit in alles met die Woord van God ooreenstem (Anon, 1987:638-666).

Die Gereformeerde Kerke onder die Kruis in Suidelike Nederland, het reeds op die provinsiale sinode van Armentières (1563) besluit dat die predikante, ouderlinge en diakens die vasgestelde belydenis moes onderteken (Bouwman, 1934:567). Tydens die sinode van 1565 te Antwerpen het hierdie kerke bepaal dat die geloofsbelydenis van die kerke met die aanvang van elke sinode voorgelees moes word om daardeur

hul eenheid te betuig, asook om te kan beraadslaag of iets nie verander of verbeter moes word nie (Bouwman, 1934:567).

Die Konvent van Wesel (1568) het die eerste sinode van die Nederlandse Gereformeerde kerke voorafgegaan. Op hierdie konvent het hulle dit nodig geag dat voornemende predikante in die vervolg gevra sou word om mondelings hul instemming met die leer volgens die Nederlandse Geloofsbelydenis en die Heidelbergse Kategismus te betoon (Bouwman, 1934:567; Jansen, 1923:237). Op die eerste algemene sinode te Emden (1571) word besluit dat predikante, ouderlinge en diakens die belydenis moes onderteken om daarmee hul eenheid met die leer te bevestig en om sodoende die eenheid in die leer vir die toekoms te waarborg (Jansen, 1923:237). Gevolglik het die provinsiale sinodes van Noord- en Suid-Holland gesorg dat alle ampsdraers die belydenis onderteken. Die klassis van Walcheren het verder gegaan en 'n formulier opgestel wat deur hul predikante onderteken moes word, waarin hulle "gelooven en bekennen mits dezen, dat de voorschreven belijdinghe des geloofs ... den woerde Gods in allen stukken ghelijckformigh is" en belowe om hul leer daarvolgens te rig en wat daarmee in stryd is te weerstaan (Bouwman, 1934:567-568). Die volgende algemene sinode (1586) het 'n strafbepaling bygevoeg dat diegene wat die leer nie onderskryf nie en daarin volhard, uiteindelik uit die diens geskors sou word.

Aanvanklik was daar nie 'n algemene ondertekeningformulier beskikbaar of in gebruik deur al die kerke nie. Die eerste ondertekeningformulier wat die binding aan beide die Nederlandse Geloofsbelydenis en die Heidelbergse Kategismus vereis het, is opgestel deur die klassis van Alkmaar op 21 September 1608, wat dan ook as die "moederformulier" van alle opvolgende formuliere beskou word (Bouwman, 1934:570; Jansen, 1923:237). Hierdie formulier het 'n verklaring van instemming met die Nederlandse Geloofsbelydenis en die Heidelbergse Kategismus bevat, asook 'n belofte om hierdie leer te verdedig en alle dwalinge te verwerp. Hier het die kerke die reg opgeëis om predikante te verplig om die belydenis van die kerke te onderteken. Voorheen het ampsdraers net mondelings hul instemming met die belydenis betuig. Later moes hulle bloot die belydenis onderteken. Nou moes hulle vir die eerste keer 'n formulier onderskryf om die *aard* van hul verbintenis aan die belydenis te verklaar.

Die Zeeuwsche sinode (1610) het 'n ondertekeningformulier opgestel waarvolgens elke predikant ook onderneem om hom teenoor die klassis te verantwoord oor sy siening van die leer (belydenis) van die kerke (Bouwman, 1934:571). Die provinsiale sinode van Gelderland (1612) het ook die reg van ondersoek deur die kerklike vergaderings, asook die onderwerping aan die kerkorde bygevoeg. Ook die Suid-Hollandse sinode van Delft (1618) het 'n konsepformulier ter oorweging aan die sinode van Dordrecht (1618/19) voorgelê. Bouwman (1934:573) wys daarop dat die ondertekeningformulier wat deur die sinode van Dordrecht (1618/19) opgestel is, elemente uit al die vermelde formuliere geneem het. Hierby is ook die Dordtse Leerreëls gevoeg as die derde van die "Drie Formuliere van Eenheid" waaraan die persoon wat dit onderteken, homself verbind. Die sinode van Dordrecht (1618/19) het op sy 162'e sitting op 16 Mei besluit dat hierdie ondertekeningformulier moes wees "een accuraat formulier van onderteeckeninghe der Confessie, Catechismo en die synodale verclaringhe waarmede alle Kerchendienaren hun overeenstemminge in de rechtgevoelende leere claerlicke betuygen" (Bouwman, 1934:573). (Vergelyk ook in die verband Jansen, 1923:238.)

Die ondertekeningformulier van Dordrecht (1618/19) bevat die volgende elemente:

- 'n Plegtige verklaring van instemming dat die leer in alles met God se Woord ooreenkom;
- 'n belofte om die leer soos in die Drie Formuliere van Eenheid saamgevat, getrou voor te staan en te bevorder en alle dwalinge teen te staan;
- die verpligting om in geval van twyfel alle besware voor 'n kerklike vergadering te toets en om homself te onderwerp aan die oordeel van daardie vergadering, en
- die verbintenis om homself gewilliglik te onderwerp aan 'n ondersoek deur die vergadering, terwyl hy die reg tot appèl behou indien hy meen dat hy onbillik behandel is of dat die uitspraak van die kerklike vergadering nie regverdig is nie (Bouwman, 575-580; Jansen, 238-239).

In 1816 word hierdie ondertekeningformulier in Nederland deur 'n ander formulier vervang waarin staan "dat wij de leer, welke overeenkomstig Gods Heilig Woord in de aangenomen formulieren der Ned. Herv. kerk is vervat, ter goeder trouw

aannemen en van harte geloven". In 1855 verander die sinode die woorde na 'n onderskrywing van "den geest en de hoofdzaak der leer" (Bouwman, 1934:580-581). Die woorde "ooreenkomstig" en "in gees en hoofsaak" het 'n streep deur die binding aan die belydenis geplaas, aangesien die binding aan die belydenis nie meer was "omdat" (*quia*) die belydenis met die Woord ooreenstem nie, maar "in soverre" (*quatenus*) die belydenis met die Woord ooreenstem. Die binding aan die belydenis was nou afhanklik gestel van die persoonlike en willekeurige verstaan van die betrokke predikant of ampsdraer. Die Nederlandse Gereformeerde kerke het ook op die opeenvolgende sinodes verdere wysigings aan die ondertekeningformulier aangebring, sodat Bouwman (1934:581) opmerk: "Dit formulier is zoo rekkelijk gesteld dat mannen van alle richtingen haar kunnen onderteekenen, maar ook zoo geredigeerd, dat alle predikanten gebondend zijn aan de verordeningen der Kerk."

Rullmann (1916:47) beskryf hoedat die sinode van die Hervormde Kerk in Nederland die *quatenus*-standpunt insake die belydenis en die binding aan die belydenis (soos vervat in die Reglement van 1816) geleidelik en met groot omsigtigheid in die kerke gevestig het. (Vergelyk ook Bosman *et al.*, 1987:10 & Du Plooy, 1991:77.) Gevolglik is ds. De Cock "die opkwam voor de handhaving van de Gereformeerde Belydenis" (1916:127) uit die amp afgesit, aangesien leervryheid die oorhand gekry het in die kerke en diegene wat aan die belydenis wou vashou, as rusverstoorders gebrandmerk is (Rullmann, 1916:211). Hierdie optrede van die sinode het gelei tot die Afskeiding van 1834.

Ook diegene wat agtergebly het in die Hervormde Kerk in Nederland en steeds die Gereformeerde belydenis liefgehad het en wou handhaaf, sou uiteindelik tot reformasie en losmaking uit die sogenaamde "sinodaalverband" kom (Rullmann, 1917a:149), aangesien die "aanknoopingspunt tusschen de verschillende Gereformeerde gemeenten nooit is geweest de *organisatie of een bestuur*, maar de *belijdenis*" (Rullmann, 1917a:205). (Vergelyk ook Coetzee, 1970:13; Duvenage, 1965:574; Feenstra, 1947:10-11; Van de Linde, 1983:180; Van der Merwe, 1969:33, 37 & Van der Vyver, 1958:138, 287.) Hierdie losmaking van die Hervormde Kerk in Nederland het gelei tot die Doleansie van 1886. Maar ook daarna sou die stryd om kerkherstel in die Hervormde Kerk in Nederland voortduur, omdat die kerke afgewyk het van die *quia*-standpunt van binding aan die belydenis om die *quatenus*-standpunt, wat die binding aan Skrif en belydenis op losse skroewe plaas, na te volg

(Rullmann, 1917b:6-7, 10, 27-28, 89-90, 96, 129, 228 & 236). Rullmann (1917b:348) skryf hierdie toedrag van sake daaraan toe "dat het valsche Kerkbestuur door de voorstanders der leervrijheid was ingevoerd en werd gehandhaafd juist om de valsche leer ruimte en veiligheid te waarborgen".

Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA) het aanvanklik die ondertekeningformulier van predikante van die sinode van Dordrecht (1618/19) gebruik by die bevestiging van predikante, professore en proponente (kerkorde GKSA artikels 53 & 54). Die sinodes van Bethulie (1936) en Bloemfontein (1939) het ook gewysigde formuliere opgestel wat basies met Dordrecht (1618/19) ooreengestem het. Die sinode van 1967 het later 'n ondertekeningformulier vir ouderlinge en diakens daargestel. Waar nodig het sinodes klein wysigings aangebring om die formulier se bewoording by die onderskeie ampte aan te pas (Spoelstra, 1989:299).

3.2.4.3. DIE VERSTAAN VAN BELYDENISBINDING

Bouwman (1934:568) toon uit 'n skrywe van 1574 aan hoedat die "vaders van die Gereformeerde kerken" die ondertekening van die belydenis verstaan het: "Het was een van harte instemmen met de eeuwige waarheden, die daarin werden geleerd, en een verklaren tevens, dat men bereid was die waarheid met zijn bloed te bezegelen, iets wat in die dagen waarlijk geen ijdele klank was." Oor die verstaan van die ondertekeningformulier van Dordrecht (1618/19) merk Bouwman (1934:576) op: "Zij verklaarden oprechtelijk en in goede conscientie voor den Heere, dat al de artikelen en stukken der leer, in de drie Formulieren voorkomend, in alles met Gods Woord overeenkomen. De belijdenis was de uitdrukking van hul levend geloof." Kruger *et al.* (1966:332) praat van die "*innerlike aanvaarding*" dat die belydenis in volle ooreenstemming met die Woord is, en voeg by: "Die ondertekening is die objektiewe bevestiging van die innerlike aanvaarding en dit bevestig die voorneme om die suiwerheid van die leer, die eenheid in die kerk (gemeente) en kerkverband te handhaaf." Spoelstra (1989:300) sê: "Om te onderteken is om te onderskryf en vorm 'n plegtige onderneming in 'n openhartige verklaring. Hiermee verseker die ondertekenaar die kerk (gelowiges) wat hy dien en die kerke in kerkverband dat sy innerlike geloofsoortuiging in die Drie Formuliere van Eenheid verwoord is. Indien iemand dus teen sy beterswete só 'n plegtige verklaring sou aflê, is hy oneerlik en pleeg hy bedrog." (Vergelyk ook Botha, 1982:41; 1997:1310 & Kuyper, 1883:vii.)

Binding aan die belydenis behoort dus sodanig te wees dat gelowiges nie aan die willekeur van individuele ampsdraers oorgelewer word nie (Van Dijk, 1970:52; Van Genderen, 1971:37). Ampsdraers moet oortuig wees dat die belydenis met die Woord van God ooreenstem en erken met die binding aan die belydenis dat die uitlê van die Woord nie 'n bloot persoonlike mening en subjektiewe interpretasie kan of mag wees nie (Van der Linde, 1983:180). Sodoende word die gewetens van gelowiges bevry van die subjektiewe menings van individue wat nie die toets van die Woord deurstaan nie (Van der Vyver, 1958:138, 233). Kerke behoort steeds aan mekaar ruimte te gee vir verskille in interpretasie van die Woord in die raamwerk van die binding aan die belydenis (Duvenage, 1971:32-33; Polman, 1973:11; Van der Westhuizen, 1982:71 & Van Genderen, 1971:47). In hoeverre daar ruimte gegee behoort te word, is noodwendig 'n saak waaroor die kerke onderling ooreen behoort te kom (Du Plooy, 1991:81).

Kerke in die gereformeerde denke bind hulle aan die belydenis as toets vir die uitleg van die gepredikte Woord (Kruger *et al.*, 1966:332). Die belydenis help verseker dat gelowiges die Woord reg verstaan en verklaar (Bouwman, 1934:559). Indien enige persoon meen dat die belydenis van die Woord afwyk, kan die persoon die kerklike weg van gravamen (beswaarskrif) volg om die afwyking van die Woord aan te dui (Pont, 1981:243; Praamsma, s.a.:21). Waar die afgevaardigdes van die kerke tydens meerdere vergaderings ná deeglike oorleg bevind het dat sodanige afwyking grond het, behoort die kerke gesamentlik die nodige regstelling aan die belydenis aan te bring. Waar kerke wysigings aan die belydenis wil aanbring, behoort hulle met groot omsigtigheid op te tree, aangesien die geskiedenis aantoon dat die kerke by die daarstel van hul belydenis nie ligtelik en ondeurdag by belydenisponering gekom het nie. Diegene wie se beswaarskrifte afgewys is en wat steeds meen dat die belydenis nie met die Woord ooreenstem nie, behoort hulle óf by die besluit van die kerklike vergadering neer te lê óf hulle by 'n "suiwerder openbaring" van die kerk van Jesus Christus op aarde te voeg (Hoeksema, 1943:11).

Ondertekenaars van die belydenis behoort hulself van harte te bind en dus innerlik as gebonde aan die inhoud van die belydenis te beskou. Gevolglik moet hulle hulself daadwerklik aan die belydenis verbind. Kruger *et al.* (1966:332) sê: "Die ondertekening is die objektiewe bevestiging van die innerlike aanvaarding en dit

bevestig die voorneme om die suiwerheid van leer, die eenheid in die kerk (gemeente) en kerkverband te handhaaf." Ampsdraers behoort die belydenis dus as hulle eie te aanvaar, as hul eie antwoord op die Woord van God, voordat hulle hierdie aanvaarding met 'n handtekening onderaan die ondertekeningformulier bevestig (Pont, 1982:3,21; 1985:532; Nauta, 1971:113 & Van Prinsterer, 1948:57). Indien die belydenis nie meer in die harte van ampsdraers en lidmate leef as hul eie belydenis nie, sal die belydenis uiteindelik bloot as 'n dooie dokument met nie veel meer as van historiese waarde beskou word nie (Polman, s.a.a.:22). (Vergelyk ook Van der Vyver, 1958:287 & Van Genderen, 1971:37.) Waar ondertekenaars van die belydenis hulle in die praktyk nie meer daaraan bind nie, behoort daar met die leertug teen hulle opgetree te word (Botha, 1997:1292).

Kerke bind hulle aan die belydenis (leer) met die oortuiging dat die belydenis met die Woord van God ooreenstem (Kruger *et al.*, 1966:333; Pont, 1982:25 & Coetzee, 1970:13). Die belydenis is immers 'n kort samevatting van die inhoud van God se Woord (Pont, 1985:532). Vir die gelowiges wat vashou aan die waarheid van God se Woord, vervang die belydenis nooit die Woord nie, maar is weerklank en naspreke van die Woord self (Praamsma, s.a.:32; Rotterdam, 1914:XIII). Kerke bind hul dus kragtens die onderlinge verband waarin hulle met mekaar tree om die belydenis as gesagvol te aanvaar omdat dit rus op die gesag van die Woord en altyd toetsbaar is en bly aan die Woord (Van der Walt, 1963:44, 53). Die belydenis probeer juis verseker dat gelowiges hul verbind aan die waarheid van die Woord (Van Genderen *et al.*, 1961:39; Venter, s.a.:38 & Visser, 1986:29).

Wanneer gelowiges hulle aan die belydenis bind, beteken dit geensins dat die belydenis bokant die Skrif verhef word nie (Venter, s.a.:38; Van der Merwe, 1969:33). Diegene wat die belydenis slegs as 'n samevatting van die Skrif en op die regte wyse hanteer, sal nooit die belydenis as norm bó of langs die Skrif beskou nie (Pont, 1982:19). Die belydenis kan immers nooit bo of selfs langs die Skrif staan nie, maar vloei daaruit voort en rus daarop en moet telkens daaraan getoets word (Bavinck, 1967 I:6-7; Rotterdam, 1914:XIII & Van Genderen, 1992:78-84). Van der Walt (1963:53) stel dit soos volg: "Trou aan die Belydenis beteken trou aan die Skrif. Slegs dan is daar ontrou, wanneer 'n konflik met die Belydenis ook 'n konflik met die Skrif meebring." Belydenisbinding het niks met gewetensdwang te doen nie, aangesien die Skrif en die Skrif alleen die *norma normans* is en bly (Van Genderen,

1971:26). "... de belijdenis staat niet naast, veel minder boven, maar diep onder de Heilige Schrift; deze is alleen ... onvoorwaardelijk tot geloof en gehoorsaamheid bindend, onveranderlijk, maar de confessie is en blijft altijd examinabel en revisibel aan de Schrift; zij is geen norma normans, maar hoogstens norma normata, geen norma veritas, maar norma doctrinae in aliqua ecclesia recepta, ondergeschikt, feilbaar, mensenwerk, onvolkomene uitdrukking van wat de kerk uit de Schrift als Goddelijke waarheid in haar bewustzijn opgenomen heeft en thans op gezag van Gods woord tegenover alle dwaling en leugen belijdt" (Bavinck, 1967 IV:401-402). Gevolglik sal diegene wat die binding aan die Skrif (die waarheid) ter wille van ekumeniese eenheid (of om watter ander rede ook al) relativeer, sekerlik nie skroom om van die belydenis af te wyk nie (Van Genderen, 1971:5). Daarom is dit belangrik dat die kerke onder mekaar ooreenkom oor hoe hulle die binding aan die belydenis verstaan en daardie verstaan vasmaak in die ondertekeningformulier van sy ampsdraers (Van Genderen, 1971:48).

Kerke verbind hulle daarom aan 'n belydenis, omdat hulle beseft dat geen kerk sonder 'n belydenis kan bestaan en voortbestaan nie (Nauta, 1969:86). Wat daaruit voortvloei, is dat die kerke hulleself daartoe verbind om die aangenome belydenis te handhaaf en te beskerm (Pont, 1985:527). Noodwendig sal daar waar die gesag van die Skrif nie meer erken en gehandhaaf word nie, die gesag van die belydenis ook in die gedrang kom (Van Genderen, 1971:5). Kerke behoort daarteen te waak om ter wille van die ekumeniese strewe na eenheid hul belydenisgrondslag ter wille van 'n valse eenheid prys te gee (Van Genderen, 1971:5). Coetzee (1970:17, 24) wys op die jammerlike gevolge vir die kerke (soos die herlewing van ou ketterye en deformatsie) wanneer die kerke die binding aan hul belydenis laat vaar.

Binding aan die belydenis is "puur en simpel" en nie slegs "in hoofsaak" of "in substansie" nie (Nauta, 1969:90). Indien die binding aan die belydenis op enige ander wyse sou geskied, sal dit die deur ooplaai vir subjektiewe willekeur wat die belydenis uiteindelik as blote historiese dokument in die kerk se geskiedenis sal laat figureer (Nauta, 1971:113). Dit neem nie die reg weg (die sogenaamde *ius discretionis*) om op die ooreengekome wettige wyse (soos in die kerkorde GKSA artikels 31 & 46 gereël) beswaar te maak indien die belydenis op 'n bepaalde punt van die Skrif sou afwyk nie (Nauta, 1969:90). Die kerke kan saam tydens 'n

algemene sinode besluit om die belydenis op sodanige punt te wysig waar die Skrif die spesifieke wysiging noodsaak (Rotterdam, 1914:XIII).

Die binding aan die belydenis hou in dat kerke alleen binne die grense van die belydenis met ander kerke binne kerkverband afsprake kan maak. Sodra daar buite die belydenis om afsprake tussen kerke aangegaan word, verloor die belydenis sy waarde en hou op om as basis vir die gemeenakkoord tussen kerke te funksioneer (Praamsma, s.a.:90). Waar eenheid belangriker as die waarheid van die Woord is en 'n gees van verdraagsaamheid die belangrikheid van 'n belydenis ondermyn, sal kerke en individuele gelowiges die binding aan 'n belydenis nie belangrik ag nie en sal die kerkverband uiteindelik verbrokkel (Van der Vyver, 1958:233; Van Genderen, 1971:5). Dit staan immers 'n plaaslike kerk en individuele gelowiges vry om hul by 'n besondere kerkverband op grond van sy besondere belydenis te voeg. Sodanige binding vereis getrouheid aan die belydenis, tensy afwyking van die Skrif volgens die kerklike weg aangetoon word. Andersins behoort die plaaslike kerk of individuele gelowige hom by 'n kerkverband te voeg waar die belydenis meer getrou aan die Skrif is (Van Lis, s.a.:40).

3.2.4.4. GEBREK AAN BELYDENISBINDING

Gelowiges se gesamentlike belydenis oor Jesus Christus bied die diepste grond vir die binding aan die belydenis. Venter (s.a.:21) wys tereg op die belangrikheid van die kerk se belydenis oor Jesus Christus: "Sy gesag as kerk staan of val met sy belydenis oor Jesus as die Christus." Die belydenis dat Jesus Christus die Hoof van die kerk is, is die mees wesentlike belydenis waarby die kerk van die Here óf staan óf val en wat niks meer of niks minder is as 'n binding aan die Woord van die Hoof van die kerk nie (Visser, 1986:29). Gevolglik mag hy wat homself verbind nie die binding aan die belydenis beskou as 'n gekwalifiseerde binding waarvolgens die belydenis bloot as 'n historiese dokument gesien en gehanteer word nie. Alhoewel die belydenis 'n historiese dokument is, geld die waarheid daarin vevat vir alle tye, omdat dit met die onveranderlike Woord van God ooreenstem (Brown, 1988:163).

Bouwman (1934:559) wys daarop dat die gevolg van 'n gebrek aan belydenisbinding aanleiding gee tot leervryheid by predikante wat weer tot nadeel is van die kerk in sy geheel. Daarom is dit belangrik dat ampsdraers hulle aan die belydenis

onderwerp omdat dit *in alles* en nie net in *gees en waarheid* met die Woord van God ooreenkom nie (Bouwman, 1934:575; Duvenage, 1971:33; Nauta, 1969:90 & Van Lis, s.a.:40). Kerklike vergaderings het gevolglik die verantwoordelikheid om toe te sien dat ampsdraers hulself as gebonde beskou aan die leer van die Woord soos dit in die belydenis bely word (Bouwman, 1934:577; Praamsma, s.a.:19). Wanneer kerklike vergaderings dan besluite neem of uitsprake maak, moet daardie besluite of uitsprake ooreenstem met die belydenis om as gesagvolle en bindende besluite hanteer te mag word (Venter, s.a.:21). Waar die leer van die kerk nie gehandhaaf word nie, sal die kerk van die Here verword (Botha, 1997:1292; Coetzee, 1970:24).

Waar gelowiges hulle nie volgens die Skrifbeskouing van die belydenis (wat die sogenaamde "*quia*-standpunt" onderskryf) as gebonde aan die belydenis beskou nie, "kan daar weinig sprake wees van enige juridies-kerkregtelike binding" tussen die onderskeie kerke binne die bepaalde kerkverband (Du Plooy, 1991:75; Van der Merwe, 1969:33). 'n Sogenaamde "*quatenus*-binding" aan die belydenis is so goed as geen binding nie en sal die deur ooplaat vir subjektivisme en relativisme in die verklaring en uitleg van die Woord en sal die belydenis in die praktyk "op non-aktiwiteit en non-effektiwiteit" stel (Duvenage, 1971:32, 33; Polman, 1973:11; Van der Linde, 1983:180 & Van der Vyver, 1958:138, 141).

3.2.4.4.1. SAMEVATTING

- 'n Persoonlike geloof in Jesus Christus as Verlosser en Saligmaker lei daartoe dat die gelowige homself aan 'n bepaalde belydenis en tot 'n spesifieke plaaslike kerk en kerkverband verbind.
- Die individuele gelowige beloof tydens die aflegging van geloofsbelydenis dat hy homself as persoonlik gebonde beskou aan die Skrif en belydenis en aan die kerklike besluite wat die toets daarvan deurstaan.
- Wanneer die individuele gelowige in die amptelike dienswerk bevestig sou word, onderneem hy plegtig voor God en die gemeente om hom aan die belydenis te verbind in die uitoefening van sy ampwerk *omdat* die belydenis in alles met die Woord van God ooreenstem.
- Die ondertekenaar van die bevestigingsformulier bevestig met sy ondertekening sy innerlike aanvaarding dat die belydenis in volle ooreenstemming met die Woord is en gee sy voorneme om die suiwerheid

van die leer, asook die eenheid in die kerk (gemeente) en kerkverband te handhaaf.

- Ondertekenaars van die belydenis behoort hulself van harte en daadwerklik te bind en dus innerlik as gebonde aan die inhoud van die belydenis te beskou.
- Binding aan die belydenis is "puur en simpel" en nie slegs "in hoofsaak" of "in substansie" nie.
- 'n Sogenaamde "*quatenus*-binding" aan die belydenis is so goed as geen binding nie en laat die deur oop vir subjektivisme en relativisme.

3.2.5. DIE STRYD RONDOM DIE BELYDENIS EN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITE

3.2.5.1. DIE STRYD IN DIE VERLEDE RONDOM DIE BINDING AAN DIE NEDERLANDSE GELOOFSBELYDENIS

Sijbrants (in lewe predikant van die St. Jacobikerk te Utrecht) wou reeds in 1586 te Utrecht homself met sy ondertekening slegs voorwaardelik ("voorsover" oftewel "in soverre") aan die Nederlandse Geloofsbelydenis en aan die Heidelbergse Kategismus as belydenis verbind (Tazelaar, 1899:37). Hy het met ander woorde alreeds die sogenaamde "*quatenus*" standpunt oor die binding aan die belydenis bepleit. Hierdie standpunt staan reglynig teenoor die standpunt wat die ou vaders op die Sinode van Dordrecht 1618/19 ingeneem het. "Deze toch beteekent zoo goed als niets. Zij ondermijnt het gezag der belijdenis, in plaats van het te bevestigen. Dat "in zoo verre" spreekt uit, dat er in de belijdenis ook stukken zijn, die niet met Gods Woord overeenkomen. En deze mogen in eene belijdenis niet geduld worden, aangezien zij in alle deelen den Woorde Gods conform moet zijn" (Tazelaar, 1899:37).

Daarom het die kerke hierdie afwykende siening van die binding aan die belydenis nie aanvaar nie. Oor die aard van die binding aan die belydenis was daar in die kerk se verlede groot stryd en meningsverskil. Ook in die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika bestaan daar sedert die tweede helfte van die vorige eeu meningsverskil hieroor (Du Plooy, 1991:75; 2001:7 & Van der Merwe, 1969:36). Die kerk se roeping bly steeds om end-uit die goeie stryd om die behoud van die belydenis te stry. Van Goor (1946:9) wys daarop dat hierdie stryd in die verlede met groot opoffering gepaard gegaan het en dat die nageslagte die groot verantwoordelikheid het om met

die swaard van die Woord vir die waarheid van die Woord te bly stry (soos in die belydenis saamgevat), omdat ons dieselfde as ons voorgeslagte glo.

Die onderskeie dele (onderdele) waaruit die belydenis bestaan en waarop die belydenis gebou is, het 'n bepaalde geskiedenis. Die spesifieke sake wat daarin ter sprake kom, was aktueel by die opstel daarvan en daaroor het die opstellers uit die Woord antwoorde geformuleer en spesifieke woorde gekies en die belydenis in sy spesifieke vorm gegiet om die dwaalleer ten beste teen te spreek (Rotterdam, 1914:IX). Daarom behoort daar nie op 'n lukraak wyse wysigings aangebring te word voordat die geskiedenis en die agtergrond van elke artikel en die bepaalde woordgebruik grondig nagevors en die afwyking uit die Skrif Self aangetoon kan word nie.

Die uitgangspunt by die opstel van die Nederlandse Geloofsbelydenis was dat dit as 'n belydenisskrif van die kerke se verstaan van die Skrif (in teenstelling met ander kerke en sektes) in die wêreld moes getuig. Hierdie belydenis was dus nie as leerboek vir die kinders of katekisasie van gelowiges opgestel nie, maar as 'n getuigenis na buite (Rotterdam, 1914:XII).

In die hantering van die belydenis mag geen ampsdraer of gelowige daarom binne die kerkverband besware teen die inhoud van die Nederlandse Geloofsbelydenis publiseer of sekere artikels daarvan probeer verdag maak nie (kerkorde GKSA artikels 53-55). Die eerbare wyse van optrede in die geval van onsekerheid of waar moontlike afwyking van die Skrif vermoed word, is om die kerklike weg noukeurig na te volg (kerkorde GKSA artikels 31 & 46). Verkeerde optrede deur ampsdraers in hierdie verband behoort tot hul daadwerklike afsetting uit die amp te lei en die toepassing van die kerklike tug soos in die geval van gelowiges wat nie in die besondere ampte staan nie (Van der Merwe, 1969:37).

Veranderings aan die Nederlandse Geloofsbelydenis behoort dan ook met groot omsigtigheid en ordelikheid gepaard te gaan (Coertzen, 1989:77). Om die belydenis te verander, behoort die geskiedenis wat die formulering van die onderskeie artikels voorafgegaan het, behoorlik nagevors te word sodat daar nie ten onregte gemeen word dat 'n sogenaamde "nuwe" ontdekking gemaak is wat van die bestaande belydenis afwyk nie (Van der Merwe, 1969:36). Diegene wat wel aan die belydenis

wil verander, moet uit die Woord Self die noodsaak vir sodanige verandering aantoon. Wie wil verander, moet deeglik rekening hou met die werk van die Heilige Gees in die kerk. Vir meer as vier eeue het hierdie belydenis die toets van die Woord onder leiding van die Heilige Gees deurstaan. Daarom is enige voorgestelde verandering aan die belydenis afhanklik van deeglike en grondige eksegetiese van die Woord (Van Genderen *et al.*, 1961:30). Wie op 'n Skrifkritiese wyse met die Woord omgaan, sal noodwendig by 'n ander verstaan van binding aan die belydenis uitkom (Van der Merwe, 1969:36).

Die Nederlandse Geloofsbelydenis is 'n botydlike geskrif in dié sin dat dit niks anders wil wees nie as 'n napraat van die onveranderlike Woord van God (Coetzee, 1970:23). Wanneer die Here se kerk sy geloof bely, is daar geen sprake van die sameflansing van 'n aantal formele dogmatiese sisteme nie, maar die belydenis wil alleen sê: "Só sê die Here volgens sy Woord." Die Here se wil staan immers vas en geld onveranderlik vir alle tye. Daarom kan sy kerk die dwaalleer van ouds, wat vandag waarskynlik in 'n nuwe gedaante te voorskyn tree, met dieselfde wapentuig en antwoorde uit die Woord as in die verlede bestry (Van Bruggen, 1980:16; Van der Merwe, 1969:36).

3.2.5.1.1. SAMEVATTING

- Sijbrants wou homself reeds in 1586 slegs voorwaardelik aan die Nederlandse Geloofsbelydenis en aan die Heidelbergse Kategismus verbind.
- Die kerke het van die begin af die voorwaardelike binding aan die belydenis nie aanvaar nie.
- Besware teen die inhoud van die Nederlandse Geloofsbelydenis mag alleen op die ooreengekome kerklike wyse hanteer word.
- Die Nederlandse Geloofsbelydenis is 'n bo-tydelike geskrif deurdat dit niks anders wil wees nie as 'n napraat van die onveranderlike Woord van God.

3.2.5.2. DIE STRYD IN DIE VERLEDE RONDOM DIE BINDING AAN DIE HEIDELBERGSE KATEGISMUS

Die Heidelbergse Kategismus is 'n belydenisskrif wat gerig word op die onderrig van die kinders van verbondsouers (verbondskinders) en het vanaf sy ontstaanstyd juis

gepoog om hulle wat bymekaar hoort, saam te bind op grond van dieselfde dierbare geloof wat hulle volgens hierdie belydenis bely (Tazelaar, 1899:21).

Taco Sijbrants, in lewe predikant van die St. Jacobikerk in Utrecht (vergelyk par. 3.2.5.1), wou reeds in 1586 die "*quatenus*"-standpunt ook ten opsigte van die binding aan die Heidelbergse Kategismus handhaaf, aangesien hy homself bereid verklaar het om die belydenis te onderteken alleen "voorzoover zij den Woorde Gods conform waren" (Tazelaar, 1899:37). Sy uitgangspunt was dus dat alle dele van die belydenis nie noodwendig met die Woord ooreenstem nie.

Tog is die krag van die Heidelbergse Kategismus juis geleë in sy verbondenheid aan die Woord van God, aangesien die belydenis niks anders wil bely as wat die Woord leer nie (Doekes, 1963:14; Tazelaar, 1899:13-15). Daarom is kategismusprediking niks anders as die verkondiging van die Woord nie (Van Veldhuizen, s.a.:7-8; kerkorde GKSA artikel 68).

Die belydenis lê dan ook die band van eenheid tussen die kerke van vandag met die kerk deur die eeue (Doekes, 1963:15). Hierdie eenheidsband van die belydenis is 'n botydlike band wat die kerke aan die kerk van die Ou en die Nuwe Testament verbind (Coetzee, 1970:23).

Waar die eenheidsband tussen kerke as 'n *sine qua non* geleer word en die sogenaamde ekumeniese strewe verabsoluteer word, sal die waarheid ongetwyfeld al meer uit die prentjie verdwyn (Doekes, 1963:18). Diegene wat kerklike eenheid bo alles najaag, beskou die binding aan die belydenis (onder andere die Heidelbergse Kategismus) as 'n struikelblok in die weg na kerklike eenheid (ekumene). Daarom is daar ook vandag vanuit sekere geleedere druk om af te sien van die Heidelbergse Kategismus as 'n formulier van eenheid. Doekes (1963:17) het reeds 40 jaar gelede gewys op die aantyging dat die Kategismus voortgekom het uit 'n fundamentalistiese Skrifbeskouing wat slegs enkele kerkverbande nog handhaaf. Diegene wat hulleself as gebonde aan die belydenis beskou, sal waarskynlik al meer en meer geïsoleer word.

Gelowiges wat die binding aan die belydenis handhaaf, sal egter die ordelike kerklike weg volg om besware teen die belydenis voor te lê (Doekes, 1963:19). 'n Deeglike

ondersoek na die onderbou en geskiedenis wat die formulering van elke deel van die belydenis bepaal het, behoort enige revisie van die belydenis vooraf te gaan (Coetzee, 1970:24; Van der Merwe, 1969:36).

Waar kerke die bestryding van of wysiging aan die Kategismus op 'n onordelike wyse toelaat, sal dit uiteindelik lei tot die afskaffing van die belydenis (Rullmann, 1917:114). Uit die kerk se geskiedenis blyk dit dat die toelating en gevolg van 'n "liberale hantering" van die belydenis gelei het tot die beëindiging van die prediking uit die Kategismus en gevolglik tot die onderwaardering van die Kategismus as belydenisskrif van die kerke en tot die verval in die leer van die kerk (Rullmann, 1917:114). Die teenoorgestelde is natuurlik ook waar (Schulze, 1988:28). Daarom het gereformeerde kerke in die verlede die leertug toegepas in gevalle waar predikante van die belydenis afgewyk het (Schotel, 1863:192, 195).

Van veral die Rooms-Katolieke Kerk was daar later onder andere in die Paltz (die bakermat vir die ontstaan van die Heidelbergse Kategismus in 1563), met die oorgang na die Roomse godsdiens met die koms van 'n Rooms-Katolieke landvors, veral tot en met 1720, maar selfs ook daarna, sterk teenstand teen hierdie belydenisskrif in sy geheel. Vraag en antwoord 80 wat die mis van die Rooms-Katolieke Kerk as 'n vervloekte afgodery bely, het veral hewige reaksie ontlok en gereformeerde gelowiges is selfs hieroor vervolg en hulle kinders van hulle weggeneem om hulle in die Roomse leer op te voed (Schotel, 1863:126). Aan die einde van die sewentiende en begin van die agtiende eeu was daar geweldig baie geskrifte wat standpunt ingeneem het óf vir óf teen die Kategismus (Schotel, 1863:197).

3.2.5.2.1. SAMEVATTING

- Die Heidelbergse Kategismus is gerig op die onderrig van verbondskinders en poog om hulle wat bymekaar hoort, saam te bind op grond van dieselfde dierbare geloof wat hulle bely.
- Taco Sijbrants wou reeds in 1586 die "*quatenus*"-standpunt ten opsigte van die binding aan die Heidelbergse Kategismus handhaaf.
- Waar die sogenaamde ekumeniese eenheidstrewes verabsoluteer word, sal die waarheid ongetwyfeld al meer uit die prentjie verdwyn.

- Waar kerke die bestryding van of wysiging aan die Kategismus op 'n onordelike wyse toelaat, sal dit uiteindelik lei tot die afskaffing van die belydenis.

3.2.5.3. DIE STRYD IN DIE VERLEDE RONDON DIE BINDING AAN DIE DORDTSE LEERREËLS

In 1816 in Nederland is die ondertekeningformulier van ampsdraers afgeskaf. Daardie ondertekeningformulier het die Dordtse Leerreëls as belydenisskrif erken (op grond van die *quia*-standpunt). Gevolglik het daar leervryheid binne die kerke posgevat (Berkhof, 1950:288; Kruger *et al.*, 1966:30-31). Coetzee (1970:13) toon die gevolg hiervan aan: "Die konsekwensie is dat die belydenis op non-aktiwiteit gestel word; die weg tot onbeteuelde subjektivisme is oop – elkeen neem uit die Skrif en belydenis wat hom pas, met 'n verbygaan van die res."

Die afskaffing van die ondertekening van die belydenis in Nederland het onder andere gevolg op die wanpersepsie dat die belydenis met sy ondertekening bó die Skrif gestel word (Van Genderen, 1971:48). Die ondertekeningformulier het dit baie duidelik gestel dat die belydenis altyd aan die Skrif toetsbaar is en stel geensins die belydenis aan die Skrif gelyk nie. Hieruit blyk die belangrikheid daarvan dat die kerke hulleself deeglik moet verantwoord oor wat hulle onder binding aan kerklike besluite (soos die belydenis en die kerkorde) verstaan wanneer hulle die ondertekeningformulier onderteken.

Deur die ondertekeningformulier te onderskryf, aktualiseer die ondertekenaar daadwerklik, maar ook vrywilliglik, die belydenis as sy eie en erken daarmee van harte dat die belydenis volkome met die Woord van God ooreenstem. Hy verbind hom daaraan om *soos die kerk* te bely en om tydens sy dienswerk en prediking binne die grense van die belydenis te bly (Botha, 1997:1302; Pont 1981:242). Sodoende sal die aktualiteit en die botydlike aard en karakter van die belydenis steeds duidelik sigbaar in die kerk en samelewing aanhou skitter (Coetzee, 1970:23).

Indien die ondertekenaar van die ondertekeningformulier later besware teen enige deel van die Dordtse Leerreëls sou ontwikkel, het hy deur sy ondertekening onderneem om sy beswaar (gravamen) op die ordelike kerklike wyse deur die kerke

gesamentlik te laat toets. Dit is die koninklik ooreengekome weg van onderlinge afspraak en goeie trou wat deur alle ondertekenaars en deur die onderskeie kerke gevolg behoort te word. Aan hierdie onderlinge ooreengekome weg en prosedure het die Remonstrante en hulle navolgers hulle nie gesteur nie, wat daartoe gelei het dat hulle die Dordtse Leerreëls (soos opgestel tydens die sinode van Dordrecht 1618/19) in praktyk bloot geignoreer het (Praamsma, s.a.:21).

3.2.5.3.1. SAMEVATTING

- In 1816 in Nederland, met die afskaffing van die ondertekeningformulier wat die Dordtse Leerreëls volgens die *quia*-standpunt onderskryf, het daar leervryheid binne die kerke posgevat.
- Die afskaffing van die ondertekening van die belydenis in Nederland het onder andere gevolg op die wanpersepsie dat die belydenis bó die Skrif gestel word.
- Die ondertekenaar van die ondertekeningformulier onderneem om sy moontlike toekomstige besware teen die belydenis op die ooreengekome kerklike wyse te laat toets.

3.2.5.4. DIE VOORTGAANDE STRYD OOR DIE BINDING AAN DIE BELYDENISSKRIFTE

Kerke voeg hulle bymekaar op grond van dieselfde belydenis wat die botydlike waarheid van die Woord van God saamvat. Eenheid op grond van die Woord het die kerke juis daartoe gebring om 'n gesamentlike belydenis daar te stel (Praamsma, s.a.:18). Die groot klem by 'n belydenis behoort op die vastheid en die duur daarvan te wees en nie op die dinamiese en die veranderlike nie (Coetzee, 1970:23). Juis in die onveranderlikheid van dit wat die kerke saam op grond van die Woord bely, vind hulle hul eenheid en kan hulle hulle geloof openlik verdedig en daarvan rekenskap gee (Van Prinsterer, 1948:XIII). Die eiesoortige "persoonlikheid" en "karakter" van die betrokke kerke word in hul gesamentlike belydenis weerspieël (Coetzee, 1970:23). En daardie belydenis bly lewend en aktueel net soos die dwaalleer van teenstaanders van die ware geloof ook telkens weer in 'n ander gewaad die waarheid van die Woord (soos in die belydenis saamgevat) probeer aanval en verdag maak (Van Wyk, 1974:22, 27).

Kerke bind hulle aan mekaar op grond van die belydenis omdat die belydenis met die Woord van God ooreenstem (*quia*-standpunt). Daarmee sê die kerke nie dat hierdie binding dieselfde is as die binding aan die Skrif nie, aangesien die belydenis aan die Skrif toetsbaar en appellabel is (Van der Merwe, 1969:37; Botha, 1997:1292).

Die "*quia*-standpunt" vereis geensins absolute en onvoorwaardelike binding aan die belydenis nie, maar stel wel 'n definitiewe wyse vas (die sogenaamde "kerklike weg" soos vasgelê in 'n gesamentlike kerkorde) waarvolgens die belydenis aan die Woord getoets moet word indien vermoed word dat die belydenis van die Woord afwyk (Coetzee, 1970:19). Binding is in eintlike sin dus geen binding aan die belydenis nie, maar alleen binding aan die Woord (Coetzee, 1970:20).

Gelowiges wat verskille teen die belydenis (op grond van die Woord) wil inbring, moet dus die kerklike (koninklike) weg volg. Dit hou in dat bedenkinge teen die belydenis ná diepe worsteling vanuit die Woord aangetoon en voor die nodige kerklike vergaderings getoets behoort te word (Praamsma, s.a.:21; Van der Merwe, 1969:37 & Van Genderen *et al.*, 1961:30). Wanneer daar wysigings aan die belydenis aangebring word, moet die eenheid van die belydenis in gedagte gehou en as sodanig hanteer word, sodat die impak wat enige wysiging op die geheel het, deeglik verreken word (Visscher, 1905:18).

Die belydenis mag nie gerelativeer of bloot tot 'n kernbelydenis verskraal word nie. Coetzee (1970:17) wys daarop dat Ridderbos die binding aan die belydenis as 'n wesenstrek van die kerk beskou. Tog mag die kerke binne die grense van die *quia*-standpunt vir mekaar ruimte laat, solank dit nie aanleiding gee tot teologiese interpretasies wat in stryd is met die belydenis self en in wese die *quia*-standpunt loën nie (Du Plooy, 1991:81; Coetzee, 1970:18). "Ons moet waak dat die belydenis sy outoriteit nie ontnem sal word as akkoord van kerklike gemeenskap nie. Dit is die uitdrukking van wat die kerk omtrent bepaalde punte as waarheid glo. Vir die goeie gang en die opbou van die kerklike lewe is dit 'n onmisbare vereiste dat die eenheid, die suiwerheid in leer, diens en tug in die belydenis tot uitdrukking sal kom. Daarmee moet die lede van die kerk hul instemming betuig en daaraan moet hulle hul onderwerp" (Coetzee, 1970:22). Binding aan die belydenis is dus nie bloot 'n formele ondertekening van 'n ondertekeningformulier nie, maar veronderstel die

daadwerklike aanvaarding van die belydenis as die ondertekenaar se eie en persoonlike belydenis (Van der Vyver, 1958:287; Coetzee, 1970:22).

Diegene wat egter die belydenis (Drie Formuliere van Eenheid) as akkoord van kerklike gemeenskap prysgee, verbreek daarmee die onderlinge bande tussen kerke. Waar die belydenis as akkoord van kerklike gemeenskap gehandhaaf word as eie belydenis en nie bloot as "die belydenis van ons voorvaders" nie, sal daar eenheid tussen kerke wees. Van der Linde (1975:32, 40) het aangetoon dat die Gereformeerde Kerke in Nederland reeds *de facto* met die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika bande verbreek het deur nie meer die belydenis (Drie Formuliere van Eenheid) as akkoord van kerklike gemeenskap te aanvaar nie. Die kerke in Nederland het nie meer die leertug toegepas nie en in plaas daarvan om die kerklike weg (soos in die kerkorde vasgestel) te volg en besware aan die Woord te toets, het die teenstanders van die belydenis daarin geslaag om dit as 'n sogenaamde tydgebonde geskrif verdag te maak en ter syde te laat stel (Van der Linde, 1975:33). 'n Kennisgebrek van die inhoud van die belydenis het hierdie proses verhaas (Van Rooyen, 1948:1).

Daarom is dit belangrik dat huigelagtige instemming met die belydenis sover moontlik teengewerk moet word, aangesien dit tot leervryheid en uiteindelik tot kerklike verval en die verbreking van kerklike eenheid sal lei. Diegene wat die binding aan die belydenis probeer verwater, probeer dan ook dikwels om die belydenis te verdeel in sake wat sogenaamd "fundamenteel" is en in sake wat "middelmatig" van aard is (Van der Walt, 1963:46). Kry hulle hierdie sienswyse oor die belydenis eers onder die kerke gevestig, laat dit die weg oop om self te besluit oor wat sogenaamde fundamentele en oor wat middelmatige sake is. Gevolglik word die weg oopgemaak waarvolgens die betrokke kerkverband waarskynlik tot 'n blote modaliteitkerk sal verwater (Coetzee, 1970:16; Meijer, 2001:5).

Waar kerklike vergaderings weet dat daar afgevaardigdes teenwoordig is wat die belydenis nie onderskryf nie, maar tog hulle valse verklaring van instemming met die belydenis aanvaar, plaas dit 'n groot vraagteken oor die kerklike vergadering se erns om die belydenis as akkoord van kerklike gemeenskap te handhaaf en hanteer hulle die openlike verklaring as 'n blote koue formaliteit (Van der Linde, 1975:34; Van

Genderen, 1971:37). Daarteenoor sal kerke wat erns maak met hul belydenis, die leertug onverswak bly handhaaf (Botha, 1997:1290; Coetzee, 1970:21).

Ongelukkig bewys die praktyk dat die teologie soms van die belydenis afwyk, maar steeds die indruk probeer skep dat die belydenis onderskryf en gehandhaaf word. Dit gebeur onder andere waar sodanige teoloë bepaalde Bybelse begrippe soos verlossing, openbaring, versoening, ensovoorts wél gebruik, maar die begrippe met 'n eiesoortige inhoud (vreemd aan die belydenis) vul (Craffert, 2002:81; Rullmann, 1917b:89-90 & Van Genderen *et al.* 1961:39). Tendense wat by hierdie teoloë te bespeur is, is die strewe na "dekonfessionalisering" wat 'n poging is om die belydenis te probeer verdag maak; 'n poging om alles wat in die verlede as vasstaande beskou is, te betwyfel en 'n poging om die gesag van die Woord te bevraagteken, wat noodwendig sal lei tot twyfel oor die belydenis (Coetzee, 1970:15).

Muller (2002:11-13), een van die eksponente van die sogenaamde "Nuwe Hervorming", poog om aan te toon hoedat die Apostoliese Geloofsbelydenis al meer deur gelowiges bevraagteken word. Hy redeneer "dat al meer Christene al minder geestelike voeding put uit die ortodokse Christendom, soos uitgedruk in die Apostoliese geloofsbelydenis". Voorts gebruik hy terme soos "n aanvegbare saak" waarvoor "politieke konsensus" bereik moes word en wat "vreemd is aan die postmoderne wêreld" en dat van sekere dele van die belydenis "glo al minder byvoorbeeld dat dit letterlik verstaan moet word".

Hierdie siening van die belydenis is sekerlik 'n vanselfsprekende gevolg van Muller en die sogenaamde "Nuwe Hervormers" se siening van die Woord van God. Wolmarans (2002:64-65) meen byvoorbeeld dat 'n postmoderne siening van die Bybel "meer aanvaarbaar" is, aangesien dit sê dat die Bybel "mensewoorde oor God" bevat wat 'n mens goed moet ondersoek om "God se voetspore" daarin te vind. Craffert (2002:74-77) wys onder andere daarop dat 'n postmoderne wêreldbeeld "dit erken daar is nie net een korrekte manier om die wêreld en die werklikheid te verstaan nie" en besef word "dat elke voorstelling van God, die mens of die werklikheid maar net menslike voorstellings is". Spangenberg (2002:109) vat onder andere in sy diskoers oor "Die Bybel en die Nuwe Hervorming" saam dat "ons die betrokke Bybelboek ook lees *soos 'n mens enige ander literatuur lees*" (kursivering – JHH). Die sogenaamde "Nuwe Hervormers" se standpunte en sienings oor die verstaan van die Woord van

God kan nie anders nie as om hulle uit te bring by 'n ander siening oor die verstaan van die belydenis as wat Gereformeerde gelowiges onder andere bely in die Nederlandse Geloofsbelydenis artikels 2 tot 7 (Anon, 1987:487-490).

Waar teoloë die Woord aan menslike oordeel onderwerp, sal die belydenis nie die toets kan deurstaan nie. Hierdie teoloë beskou die handhawing van die leer van die belydenis as 'n inperking van die vryheid van die teoloog. By hulle is daar ook dikwels 'n oordrewe strewe na ekumeniese eenheid wat daartoe lei dat hulle die verskille in belydenis relativer en die eenheid eensydiglik as vereiste bó die waarheid stel (Coetzee, 1970:14; Van Genderen, 1971:5; Van Prinsterer, 1948:186 & Venter, s.a.:53). Wanneer persone die gesag van die belydenis bevraagteken of daarteen in opstand kom, eis gereformeerdes tereg dat die beswaardes uit die Woord die gronde vir hul voorgestelde afwyking moet aantoon, aangesien (kerkorde GKSA artikel 46) die bewyslas om te verander altyd op die beswaarde rus (Coetzee, 1970:18; Visser, 1999:335).

Daar moet voorts 'n duidelike verstaan wees van die onderskeid in afwyking van die ekumeniese belydenisskrifte (Apostolicum; Nicea & Athanasius) en in die afwyking van die reformatoriese belydenisskrifte (die Drie Formuliere van Eenheid, naamlik die Nederlandse Geloofsbelydenis; Heidelbergse Kategismus & Dordtse Leerreëls). Waar afgewyk word van die Drie Formuliere van Eenheid, kan dit aanleiding gee tot kerkskeuring. Waar afgewyk word van die ekumeniese belydenisskrifte is dit 'n vorm van kettery (Van Genderen, 1971:18; Van Rooyen, 1948:1).

Daarom is dit belangrik dat gelowiges opoffer en stry vir die behoud van en binding aan die onderskeie belydenisse, aangesien kerkskeuring en kettery teen die kerk se kenmerke van eenheid en waarheid stry. Die voorvaders van die reformatie het onder die geklank van die suiwer Woord van God groot opofferings deurgegaan en deurstaan omdat hulle onvermoeid die waarheid soos in die belydenis vervat, bly handhaaf het (Van Goor, 1946:9).

Die wyse waarop gelowiges die belydenis verstaan en hulle daaraan bind, kan volgens Brown (1988:163) aan die hand van verskillende benaderings en modelle verklaar word. Die een benadering beskou die belydenis as 'n weergawe van die Skrif en is daarom bindend en normatief. 'n Ander benadering beskou die belydenis (en

die Skrif) as 'n bloot historiese dokument. Dan is daar ook nog die model waarvolgens die belydenis omvattend oor die Skrif bely. Daarteenoor staan die model wat slegs op een bepaalde waarheid konsentreer. Diegene wat die belydenis nie as normatief en bindend beskou nie of die belydenis as 'n blote "tendensgeskrif" probeer inspan, sal die vrugte pluk van 'n kerk wat as 'n modaliteitskerk sy eiesoortigheid prysgee (Coetzee, 1970:16).

Onder sommige geleerdes is daar 'n drang te bespeur na die vorming van nuwe (sogenaamde "aktuele") belydenisse. In die proses wil hulle die bestaande belydenisse verskraal en verander en kan hulle maklik vergeet dat die belydenis 'n eenheidsdokument is waarvan die een deel nie van die res losgemaak kan word nie (Van der Walt, 1963:46). Van Wyk (1974:29) wys wel daarop dat die diepste dryfveer vir "aktuele" belydenisse nie noodwendig die verandering van die bestaande is nie, maar dikwels 'n poging is om oor "onbelede" sake 'n belydenis te formuleer. Die wesentlike gevaar van sogenaamde aktuele belydenisse is egter dat die maatskaplike en sosiale euwels van die dag, asook 'n soeke na sosiale geregtigheid, die tydlose waarhede van die bestaande belydenisse verdring en verskraal (Van Genderen, 1971:51).

3.2.5.4.1. SAMEVATTING

- Kerke voeg hulle bymekaar op grond van die onderskrywing van dieselfde belydenis wat die bo-tydelike waarheid van die Woord van God saamvat.
- Die "*quia*-standpunt" stel die wyse vas waarvolgens die belydenis aan die Woord getoets moet word indien vermoed word dat dit van die Woord afwyk.
- Gelowiges wat op grond van die Woord verskille teen die belydenis wil inbring, moet die kerklike (koninklike) weg volg.
- Diegene wat die belydenis as akkoord van kerklike gemeenskap prysgee, verbreek daarmee die onderlinge eenheidsband tussen die kerke.
- Huigelagtige instemming met die belydenis lei tot leervryheid en uiteindelik tot kerklike verval en die verbreking van kerklike eenheid.
- Waar teoloë die Woord aan menslike oordeel onderwerp, sal ook die belydenis nie die toets kan deurstaan nie, maar beskou word as 'n inperking van die vryheid van die teoloog.

- By sommige geleerdes is daar 'n drang na die vorming van nuwe (sogenaamde "aktuele") belydenisse en 'n poging om die bestaande belydenisse te verskraal en te verander.

3.2.6. GEVOLGE WAT 'N BELYDENIS HET VIR DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITE

'n Belydenis wat die kerke saam opgestel het (en waaraan die kerke saam besluit het om hulle daaraan as gebonde te beskou) bind gelowiges en plaaslike kerke saam in 'n kerkverband en dien as basis van die gemeenakkoord wat daar tussen hulle bestaan (Duvénage, 1971:27; Kruger *et al.*, 1966:331). Visser (1986:29) wys daarop dat die kerkverband staan of val met belydenis en met belydenisbinding. Die belydenis bind ook kerke vanoor die hele wêreld aan mekaar (Bam, 1984:111). Hierdie is 'n vrywillige binding tussen gelykgesinde gelowiges (Van Toorenenbergen, 1895:XIII). Tog moet daar enersyds daarteen gewaak word dat die binding aan die belydenis op absolute eendersheid dui en andersyds verseker word dat daar nie "kerklike modaliteite met verskillende geloofstradisies wat in praktyk vir mekaar geslote is, in een sinodale verband ontstaan nie" (Strauss, 1997:175). Die belydenis is dus gesaghebbend, maar spreek nie die absolute laaste woord nie, aangesien die laaste woord deur die Woord Self gespreek word (Van Genderen, 1971:41). Waar die belydenis nie gehandhaaf word nie, sal die kerk in homself verdeeld wees.

'n Belydenis, wat uiteraard 'n vorm van 'n kerklike besluit is, gee voorts die grond vir samewerking tussen gelowiges en plaaslike kerke binne kerkverband. Die kerke verbind hulleself daartoe om op grond van die waarheid van die Skrif (soos saamgevat in die belydenis) met mekaar saam te werk (Kruger *et al.*, 1966:331). Deur hulle tesame aan die belydenis te bind, tree kerke met mekaar in 'n vertrouensverhouding en onderneem daarmee teenoor mekaar om saam te werk en om die belydenis as die gesagvolle basis vir samewerking te erken (Bouwman, 1934:564).

Vir die gelowiges van plaaslike kerke binne kerkverband is die belydenis 'n bindende dokument solank daardie belydenis geldig is en aanvaar word (Bouwman, 1934:565; Praamsma, s.a.:21 & Van Prinsterer, 1948:IX). Geen kerk kan immers kerk wees en as kerk bestaan sonder 'n geldige belydenis nie (Nauta, 1969:86). Daardie belydenis

moet ook 'n belydenis "in praktyk" wees, anders ontstaan daar 'n modaliteitskerk (Van der Merwe, 1973a:3). Dit beteken dat daar geen vrysinnigheid geduld mag word wanneer daar aan die belydenis gebind word nie. Binding aan die belydenis kan nie tegelykertyd "ja" en "nee" wees nie, aangesien die binding 'n belydenis is oor wie Jesus Christus is en oor die binding aan Hom. Gevolglik mag die kerk "ook van haar kant zulke leden ... binden aan hun binding ... Die kerk mag haar leden, *moet* haar leden herinneren aan de binding waarmee zij zich gebonden hebben, om elke idee, elke praktyk van vryblijvendheid uit te sluiten" (Van Dijk, 1970:52).

Binding aan 'n belydenis sny alle willekeur en alle sienings wat van die Woord afwyk, by die wortel af, aangesien die binding aan die belydenis 'n onvoorwaardelike binding is (Bouwman, 1934:575). Die belydenis het dan ook wettige gesag vir alle kerke wat die belydenis onderskryf (Nauta, 1969:50). Tog hou die bewering nie steek dat die binding aan 'n belydenis die vryheid van die teologie bedreig nie, aangesien die belydenis tereg slegs die Woord Self as begrensing vir die teologie daarstel (Du Plooy, 1991:71-95).

Veral die ampsdraers van die onderskeie plaaslike kerke moet hulself besonderlik aan die belydenis bind en die belydenis daarom van harte onderskryf. Die kerke wat hulleself binne kerkverband aan mekaar verbind op grond van hul gesamentlike belydenis, moet die versekering ontvang dat die Bedienaars van die Woord in die belydenis opgelei word en onvoorwaardelik *as eie belydenis* omhels (Kruger *et al.*, 1966:331; Van der Vyver, 1958:139). Waar voorgangers hulleself nie as gebonde aan die belydenis beskou nie, sal die ander lidmate gou hulle voorbeeld navolg en vrysinnigheid en willekeur sal oorneem in die kerk van die Here. Daarom is dit wesentlik belangrik vir die regte bestaan en voortbestaan van die kerk van die Here dat ampsdraers hulle onderwerp aan die oordeel van die kerklike vergaderings oor kwessies wat die belydenis raak, aangesien die kerk daartoe geroep is om as "pilaar en grondslag van die waarheid" (1 Tim. 3:15) op te tree (Bouwman, 1934:577).

Diegene wat die voorregte van ampsdraer wil behou, maar nie die belydenis van harte onderskryf en as eie belydenis vashou nie, tree huigelagtig op (Nauta, 1969:50). Die "koninklike en kerklike weg" wat gevolg behoort te word, is om enige bedenkinge bekend te maak en deeglik te laat toets (Praamsma, s.a.:21). Indien daar steeds nie tot 'n vergelyk gekom word nie, behoort sodanige ampsdraers die

eerbare weg te volg deur hulle bande met die betrokke kerkverband te verbreek en by 'n kerkverband aan te sluit waar hul insigte oor die verstaan van die Woord en die belydenis gedeel word (Van Lis, s.a.:40).

Die eenheid in belydenis het 'n groot en bepalende rol te speel in die eenheid wat daar onder die kerke bestaan (Deddens, 1990b:137). Van der Westhuizen (1982:64) maak die stelling: "Die eenheid kom uit die Belydenis." Wanneer kerke hulle eenheid in belydenis in die praktyk van hulle kerkwees uiteleef deur hulle as gebonde aan die belydenis te beskou, is hulle waarlik een. Veral in tye waartydens daar diepliggende verskille oor die verstaan van die Woord (leerverskille) bestaan, bied die belydenis die grond vir die eenheid tussen kerke (Van Genderen, 1971:44).

Voorts gee die belydenis die Skriftuurlike grondlyne vir die daarstel van 'n kerkorde (Du Plooy, 1988:3), terwyl die kerkorde weer die wyse voorhou waarvolgens die belydenis oor die Christusregering van die kerk in die praktyk grondvat (Du Plooy, 1988:10). Smit (1983:85) sê tereg dat die Skrif ten opsigte van die gesag die *norma normans* (normerende norm) is, die konfessie is die *norma normata* (genormeerde norm) en die kerkorde is die *norma ministrans* (bedienende norm).

Die belydenis help ook om dwaalleer te voorkom en te bestry. Feenstra (1947:9) wys dan ook daarop dat: "Een kerk zonder belijdenis zou zijn een prooi van allerlei dwalingen en ketterijen." (Vergelyk ook Du Plooy, 1991:91 & Van der Vyver, 1958:233.) Daarmee saam sorg die belydenis dat die kerk oor die eeue sy Skrifgegronde belydenis onveranderlik handhaaf. So verseker die kerk dat hy nie oorgelewer word aan die leerstellige grille en beskouings van 'n bepaalde tyd nie (Van Prinsterer, 1948:XIII). Dieselfde dwalinge kom dan ook dikwels in 'n verskuilde gedaante keer op keer in die verloop van die geskiedenis na vore (Feenstra, 1947:9). Telkens kan met die belydenis teen sodanige dwalinge standpunt ingeneem word, aangesien God se wil onveranderlik teenoor die dwaalleer staan en daardie dwaalleer telkens ontmasker en teenspreek.

Bowen al bind die belydenis gelowiges aan die Skrif. 'n Skrifgefundeerde belydenis poog nie om naas of langs die Skrif enige gesag te hê nie, maar bind onvoorwaardelik aan die Skrif as die enigste gesagbron vir gelowiges en die kerke. Alle gesag wat die belydenis dus sou hê, is Woordgesag (aangesien die belydenis

naspreking is van die Woord) (Hoeksema, 1943:11). Daarom mag die belydenis nie verkeerdelik aan die Skrif gelyk gestel word nie, aangesien: "Maatstaf is hier Gods Woord, en dat Woord alleen" (Praamsma, s.a.:32). Die belydenis wil immers niks anders doen as om die Woord aan die woord te stel nie (Du Plooy, 1991:91).

Gevolglik bepaal die belydenis (leer) die kerkwees van die kerk, aangesien die regte binding aan 'n Skrifgetroue belydenis lei tot 'n suiwere lewenswyse. Waar die leer afgeskaf en aan die vryheid van elkeen oorgelaat word, sal die kerk verword en nie meer waarlik kerk wees nie (Pont, 1991:100). Daarom behoort daar duidelikheid by die ondertekenaars van die belydenis te wees oor wat presies die binding aan die belydenis behels (Van Genderen, 1971:48).

Laastens kom die belydenis tot uiting in die ooreengekome liturgie tussen die kerke binne kerkverband. Van der Merwe (1973a:6) wys op die noue verband wat daar tussen liturgiese ontwikkeling en leerstellige ontwaking bestaan. Waar daar aan die liturgie gepeuter word, raak dit die leer van die kerk en was die gevolg in die geskiedenis dikwels afskeiding en verbreking van kerklike eenheid (Van der Merwe, 1973b:32).

Gelowiges behoort daarom op te staan om die waarheid van die belydenis waaraan hulle hulself verbind het, te verdedig, aangesien die kerk in sy belydenis standpunt inneem teenoor die wêreld en teenoor dwaalleer in al sy onderskeie vergestaltings (Feenstra, 1947:10). Die plaaslike kerk speel hier 'n deurslaggewende rol ten opsigte van die handhawing van die belydenis (Strauss, 1997:175-176). Bouwman (1934:568) wys daarop dat gelowiges se bloed aanvanklik gevloei het ter wille van die handhawing van die belydenis. Alles moontlik is deur die teenstanders van die belydenis gedoen om dit as verdag voor te stel en om dit uit die Woord as verkeerd te probeer bewys. Die belydenis is dus deeglik getoets voordat dit sy finale beslag gekry het (Praamsma, s.a.:17).

3.2.6.1. SAMEVATTING

- 'n Belydenis dien as die gemeenakkoord wat gelowiges en plaaslike kerke saambind in 'n betrokke kerkverband.

- Binding aan 'n belydenis is onvoorwaardelik en sny alle willekeur en alle sienings wat van die Woord afwyk by die wortel af.
- Die belydenis gee die Skriftuurlike grondlyne vir die daarstel van 'n kerkorde.
- Die belydenis bind gelowiges en kerke bowenal aan die Skrif as die enigste gesagbron vir gelowiges en die kerke.
- Die belydenis (leer) bepaal die kerkwees van die kerk, aangesien die regte binding aan 'n Skrifgetroue belydenis lei tot 'n suiwere lewenswyse.

3.3. DIE ROL VAN DIE KERKVERBAND BY DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUIE

3.3.1. INLEIDING

Die Gereformeerde siening oor die belangrikheid van kerkverband is gevorm tydens die sestiende-eeuse Reformasie waar die reformatore "verband verbreek het" met die Rooms-Katolieke Kerk wat op 'n hiërargiese wyse deur die pous en konsilies regeer is (Berkhof, 1950:157). Gereformeerdes het aan die ander kant standpunt ingeneem teen die siening van die Wederdopers wat sogenaamd onder die direkte leiding van die Heilige Gees besluite geneem het en gevolglik 'n sterk independentistiese siening oor die kerk gehandhaaf het (Berkhof, 1950:176-179).

Teenoor die standpunt van die Rooms-Katolieke Kerk bely Gereformeerdes onder andere in die Nederlandse Geloofsbelydenis artikel 30 (Anon, 1987:511) dat Christus self sy kerk deur die Woord regeer. Die eenheid onder die kerke is nie gesetel in 'n pous en in konsilies wat oor die onderskeie kerke regeer nie. Tog is die eenheid onder die onderskeie kerke belangrik, aangesien hulle eenheid in Christus geleë is. Kerke moet mekaar in 'n kerkverband bystaan om saam uit die Woord te oordeel wat God se wil vir al die onderskeie kerke is. Wanneer die onderskeie kerke binne die betrokke kerkverband saam kom om besluite te neem, is daardie kerklike besluite vas en bindend, nie omdat die besluite deur 'n kerklike vergadering geneem is nie, maar omdat die besluite die toets van die Woord deurstaan en die heil en opbou van die kerk van die Here ten doel het (kerkorde GKSA artikel 31).

Teenoor die standpunt van die Independentiste bely Gereformeerdes die eenheid van die kerk van die Here. Hulle wat een is in belydenis, moet saam kom in 'n

kerkverband en die gawes wat die Here aan sy kerk (oor plaaslike grense heen) gegee het, gebruik om saam besluite te neem wat tot die beste voordeel van al die kerke gesamentlik en afsonderlik is.

Daar is ook onder Gereformeerdes verskil van mening oor die verstaan en die ware noodsaaklikheid van kerkverband. Strauss (1997:171) wys daarop dat die verhouding tussen die gemeente en die kerkverband 'n probleem is wat baie lank reeds onder die kerke van die gereformeerde belydenis bestaan. Dit blyk dus belangrik te wees om te besin oor die belangrikheid van die kerkverband en oor die gevolge wat kerkverband vir die kerke inhou.

3.3.2. DEFINISIES VAN KERKVERBAND

Kerkregtelikes het verskillende definisies vir die begrip kerkverband geformuleer. Sommige van hierdie definisies sal vervolgens aangehaal word: Bouwman (1934:12-13) beskryf die aard van kerkverband soos volg: "Het kerkverband berust principieel op de eenheid der kerken in Christus, en daar de kerk een historie heeft en zich in de onderscheidene landen der wereld op verschillende wijze heeft geopenbaard, heeft deze historische openbaring, en met name haar belijdenis, op den aard van het kerkverband invloed geoefend, zoodat praktisch de eenheid alleen mogelijk is bij kerken van gemeenschappelijke belijdenis."

Coertzen (1993b:108) omskryf kerkverband as "die kerkregtelike eenheid wat op grond van Woord, belydenis en kerkregering tussen gemeentes tot stand kom." Voorts sê Coertzen (1993b:108) "kerkverband is die kerkregtelike eenheid wat op grondslag van Woord, belydenis en kerkregering (bv episkopaals, presbiteraal-sinodaal, kongregasionalisties of hoe ook al) tot stand kom deurdat 'n gemeente op grondslag van Woord, belydenis en kerkregering saam met ander gemeentes wat op dieselfde grondslag staan 'n kerkregtelike eenheid vorm." Elders definieer Coertzen (1992d:4) kerkverband soos volg: "*Kerkverband sou beskryf kon word as die kerkregtelike eenheid wat op grond van Woord, belydenis en kerkregering in en tussen gemeentes (in hulle mindere en meerdere vergaderinge) en denominasies tot stand kom, waarvolgens hulle in definitiewe, regtens ooreengekome, -aanvaarde en -verpligtende vorme saam bestaan as kerk van Jesus Christus.*"

Du Plooy (1982:413-414) beskryf die kerkverband as die saamleef van kerke en nie as die uitdrukking van die kerkregtelike eenheid tussen kerke nie: "Kerkverband is inderdaad die aangewese manier van lewe van die kerke. Dit is soos een familie wat as huisgenote van die geloof innig met mekaar saamlewe; dit is een huis van God onder die sorg en liefde van die Vader, en onder die kragtige leiding en inspirasie van die Heilige Gees waardeur die kerke tot liefde en diens teenoor God en mekaar aangevuur word. Die doel van hierdie samelewing tussen kerke is nie om iets nuuts of groots langs of bo die kerke tot stand te bring nie, maar om te help dat elke kerk die merktekens van die ware kerk sal vertoon en daarvolgens sal lewe."

Geldenhuis (1951:156-157) verkondig 'n kollegialistiese siening. Hy meen dat die kerke wat saamkom in kerkverband 'n institutêre eenheid vorm. Hy definieer kerkverband as: "'n Vrywillige assosiasie van outonome gemeentes wat dieselfde belydenis en Kerkinrigting het, aangegaan met die oog op die behartiging van hulle gemeenskaplike belange en vir die bevordering van hulle algemene welsyn en hierdie 'saamverbonde gemeentes' vorm 'n eenheid in *institutêre* sin sodat ons van die verskillende en in een kerkverband saamgesnoerde kerke mag spreek in die enkelvoud as hierdie of daardie Kerk."

Hovius (1962:12-13) gee 'n omskrywing van die totstandkoming van kerkverband: "Op grondslag van de gevonden eenheid in het geloof zijn de kerken met elkander in verband getreden. Het kerkverband dat geconstitueerd werd rustte primair niet op een eenheid in organisatie-vormen, binnen het kader waarvan men langzamerhand geestelijk naar elkander toegroeide, het is juist omgekeerd, de geestelijke eenheid, de eenheid des geloofs, leidde tot een organisatorische eenheid, want deze geestelijke eenheid was primair en ontving gestalte in het geconstitueerd verband van kerken, welk verband op de grondslag van de Belydenis een gemeenschappelijke orde voor het kerkelijke leven ontwierp."

Kruger *et al.* (1966:16) gee die volgende definisie vir kerkverband: "Die kerkverband is slegs 'n band wat selfstandige en complete plaaslike kerke of gemeentes met en ter wille van mekaar aangaan, omdat hulle in die geloof reeds een in Christus is. Op grond van die gemeenskaplike eenheid wil hulle as kerke met mekaar en deur middel van hulle onderskeie kerkrade saam hierdie gemeenskaplike geloofsband uitbou en bewaar. Daardeur kom geen nuwe gemeente of kerk tot stand nie, maar word alleen

'n band tussen selfstandige kerke ('n vennootskap) gelê, want suiwer kerkregering is onmisbaar vir die bewaring van die suiwere Belydenis (geloofseenheid)."

Nauta (1971:478) maak die volgende opmerking oor die belangrikheid van 'n kerkverband: "Het is zonder enige twijfel in overeenstemming met Christus' wil, dat de diverse kerken niet los en onafhankelijk van elkander voortleven, maar haar verantwoordelijke taak in de wereld in gemeenschappelijk overleg trachten te vervullen".

Spoelstra (1989:172) meen: "Die innerlike verband tussen die kerke as openbaringe van die een en selfde liggaam van Christus, maak dit noodsaaklik dat hulle sal saamkom om hulle eenheid in Christus te bevorder en te bewaar. Die eenheid gaan nie in die struktuur van een vergadering op nie, maar bestaan in geloof en praktyk wat in selfstandige kerke uitgeleef word." Verder sê Spoelstra (1971b:52) " ... *kerkverband* (is – JHH) in sy diepste wese die *eenheid in Christus* (koinonia?). Dan gaan kerkverband die instituering van die plaaslike kerk sowel as die verdere werkinge van die plaaslike kerk met ander plaaslike kerke (in bv. samekomste van meer kerkrade) *vooraf*."

Strauss (1992b:189) omskryf kerkverband soos volg: "Kerkverband is die verband van meer as een volledige kerk of gemeente. Gevolglik is *sinodes* as meerdere vergaderings *byeenkomste van meer as een gemeente deur middel van hulle afgevaardigdes*."

'n Samevattende definisie:

Kerkverband is die band wat ontstaan wanneer selfstandige en komplee plaaslike kerke op grond van hul geestelike eenheid in Christus en op grond van Skrif, belydenis en kerkregering vrywilliglik saamleef in 'n organisatoriese eenheid en mekaar help om hul gemeenskaplike geloofsband uit te bou en te bewaar en mekaar deur die neem van gesamentlik bindende besluite bystaan om die merktekens van die ware kerk te vertoon en om daarvolgens te lewe.

3.3.3. WAT KERKVERBAND NIE IS NIE?

Daar bestaan sekere misverstande oor die eie-aard van 'n kerkverband. Dit is belangrik dat hierdie misverstande kortliks uitgewys word:

Kerkverband is nie kerk nie. "Gevollik tree gemeentes toe tot 'n kerkverband, nie om kerk te word nie, maar juis omdat hulle kerk is" (Kleynhans 1985:8). Die kerkverband hef nie die selfstandigheid van die plaaslike kerk op nie (Kleynhans, 1985:24; Strauss, 1989a:5). "Juis hierdie beklemtoning van die eie verantwoordelikheid van die plaaslike gemeente, naas sy verbondenheid aan die gemeenskap van die kerk, het die Calvinisme 'n weerbaarheid en lewenskragtigheid gegee waardeur dit in staat was om al die vervolgings en storms wat oor die kerk en gemeentes gegaan het, te trotseer" (Pont 1981:49, 50). Net só kan die sinode nie as "kerk" beskou word nie (Bouwman 1934: 64-68; Kleynhans, 1985:65). Daarenteen behoort die kerkverband die selfstandigheid van die plaaslike kerk te bevorder en te bewaar (Bouwman, 1934:14; Meijer, 1995:110).

Kruger *et al.* (1966:16) wys daarop dat kerke met mekaar in verband tree omdat hulle reeds in die geloof een *is*. (Vergelyk ook Kleynhans, 1985:45.) Weens die gemeenskaplike eenheid in die geloof staan hulle mekaar onderling by om die gemeenskaplike geloofsband uit te bou en te bewaar. "Daardeur kom geen nuwe gemeente of kerk tot stand nie, maar word alleen 'n band tussen selfstandige kerke (n vennootskap) gelê, want suiwer kerkregering is onmisbaar vir die bewaring van die suiwere Belydenis (geloofseenheid)."

Kerkverband is nie die uitdrukking van kerkregtelike eenheid tussen kerke nie en as sodanig is dit ook nie kerk nie (Du Plooy, 1982:413-414). "Die doel van hierdie samelewing tussen kerke is nie om iets nuuts of groots langs of bo die kerke tot stand te bring nie, maar om te help dat elke kerk die merktekens van die ware kerk sal vertoon en daarvolgens sal lewe." Die kerkverband moet die vryheid en die selfstandigheid van die plaaslike kerk bevorder en bewaar (Bouwman, 1934:14).

Kerkverband ontstaan ook nie as gevolg van die onderwerping aan 'n reeks of stel reglemente of reëls nie. Spoelstra (1988:37) toon op die voetspoor van Rutgers (1822 : 38, 54-55) en Bouwman (1934 : 13; 18) aan: "Vir die Gereformeerdes is

eenheid in kerklike vorme wenslik, maar eenheid bly bestaan wanneer eenheid in vorm ontbreek, solank dieselfde Belydenis uitgeleef word."

Kerkverband gaan voorts nie op in meerdere vergaderings wat met hul besluite die individuele plaaslike kerke probeer oorheers nie. Die kerkverband en meerdere vergaderings dien tot die "welwese" van die kerke in kerkverband (Bouwman, 1934:14). Daarom behoort die meerdere vergaderings juis die vryheid en selfstandigheid van die onderskeie plaaslike kerke te bevorder (Bouwman, 1934:14). "Daarom ook dat die begrip "meerdere vergadering" nie hiërgies, in die sin van "bo-oor" 'n gemeente of as kerklike superstruktuur verstaan moet word nie, maar verband hou met meer en minder, kleiner en groter byeenkomste van kerke" (Strauss, 1989a:5).

Kerkverband beteken daarom ook nie eendersheid of absolute eenvormigheid van optrede deur alle plaaslike kerke wat deel vorm van die kerkverband nie. Aan die ander kant waarsku Strauss (1997:175) tereg op die gevaar dat "verskille ook nie sover uitgroeï dat daar kerklike modaliteite met verskillende geloofstradisies wat in praktyk vir mekaar geslote is, in een sinodale verband ontstaan nie".

Voorts kan kerkverband nie bestaan as dit nie gepaard gaan met die onderlinge binding aan die besluite van kerklike vergaderings nie. Kuyper (1932/1933:16) wys daarop dat teenstanders teen die binding aan die besluite van kerklike vergaderings (soos Ubbink, Van Toorenenbergen & Borsius) die geskiedenis vervals om hul standpunt te probeer regverdig en dat leervryheid nooit deur die reformatore in die kerk geduld is nie.

Kerkverband kan met ander woorde nie bestaan waar 'n oop belydenis gehandhaaf word en waar die kerkorde as die basis van eenheid tussen kerke beskou word nie. Van der Walt (1971:27) wys op hierdie verkeerde hantering van die belydenis en die kerkorde deur die Nederlandse Hervormde Kerk wat tot kerklike verval aanleiding gegee het: "Die eenheid van die kerke word gesoek in die eenheid van die belydenis, waaruit die kerkregering, liturgie en tug moet voortvloei. Dit staan direk teenoor die Kerkorde van die Nederlandse Hervormde Kerk, waar die *eenheid* berus op die *oopenheid* van die belydenis, sodat die Kerkorde die akkoord van kerklike gemeenskap word."

3.3.3.1. SAMEVATTING

- Kerkverband is nie kerk nie.
- Die vorming van kerkverband laat geen nuwe gemeente of kerk tot stand kom nie.
- Kerkverband is nie die uitdrukking van kerkregtelike eenheid tussen kerke nie.
- Kerkverband ontstaan nie as gevolg van die onderwerping aan 'n reeks of stel reglemente of reëls nie.
- Kerkverband gaan nie op in meerdere vergaderings nie.
- Kerkverband beteken nie eendersheid of absolute eenvormigheid van optrede nie.
- Kerkverband kan nie bestaan as dit nie gepaard gaan met die onderlinge binding aan die besluite van kerklike vergaderings nie.
- Kerkverband kan nie bestaan waar 'n oop belydenis gehandhaaf word en waar slegs die kerkorde as die basis van eenheid tussen kerke beskou word nie.

3.3.4. ONTSTAAN EN DOEL VAN KERKVERBAND EN DIE GRONDE WAAROP 'N KERKVERBAND GEBOU IS

Die kerkverband ontstaan en kom tot stand omdat God dit gewil het (Bavinck 1930: IV, 356, 357; Kleynhans, 1985:5). Hy het vir Homself 'n kerk byeengeroep (Coertzen, 1992d:4) wat bestaan uit gelowiges uit alle volke, tale en nasies (Matt. 28:19). Ten diepste ontstaan die kerk en die kerkverband wat daaruit voortvloei dus uit God se ewige raadsbesluit (Coertzen, 1993b:97). Hy roep vir Homself 'n volk byeen deur die verkondiging van sy Woord en die werking van sy Heilige Gees (Coertzen, 1993b:97). Hy bring mense (gelowiges) daartoe om vas te hou aan en te bou op die Woord van God soos Jesus Christus dit deur sy apostels laat verkondig het. Die kerk en die gevolglike kerkverband is dus gefundeer in en bou op die werk en die verkondiging deur die apostels tydens die vestiging van die Nuwe-Testamentiese kerk op aarde. Die kerkverband is gefundeer in sy apostoliese karakter (Du Plooy, 1982:176-177).

Christus, die Hoof van die kerk, roep vir Homself 'n kerk byeen wat, op grond van die eenheid in die geloof, ook saamkom in kerkverband (Coertzen, 1993b:97). Soos wat elke plaaslike kerk sy ontstaan aan God te danke het, is die kerkverband die gevolg van God se werk in en met sy kerk op aarde. Hy bring gelowiges daartoe om hulleself by 'n plaaslike kerk te voeg en bring gevolglik ook weer plaaslike kerke daartoe om hulleself gesamentlik en vrywilliglik aan 'n bepaalde kerkverband te verbind (Deddens, 1990b:134). In die praktyk kom kerkverband dus tot stand (ontstaan kerkverband) wanneer afsonderlike plaaslike kerke, op grond van hul eenheid in die geloof, hul aan mekaar verbind en saamwerk in diens van die Koning van die Kerk en tot uitbou van sy Koninkryk op aarde.

Die feit dat kerke hul in kerkverband aan mekaar verbind, word dus gegrond in die welbehae van God en is in ooreenstemming met en in gehoorsaamheid aan Christus se wil vir sy kerk (Bouwman, 1928:136, 139; Du Plooy, 1982:405-409; Visser, 1999:329). Sekere kerkregkundiges meen dat kerkverband tot die wese (*esse*) van die kerk behoort, aangesien kerkverband voortspruit uit die wesentlike eenheid van die kerk van Christus (Du Plooy 1982: 187-198; Ridderbos 1966: 535 & Van der Walt, 1971:24). Coertzen (1991:46) stel dit soos volg: "Die grondslag vir die onderlinge verband tussen gemeentes is egter nie in die eerste plek die praktiese wenslikheid of noodsaaklikheid vir samewerking, hulpverlening en uitwisseling van gedagtes nie. Die noodsaaklikheid van 'n verband, soos aangedui in die Skrif, spruit voort uit die wese van die kerk." Ander kerkregkundiges meen weer dat die kerkverband slegs tot die welwese (*bene esse*) van die kerk behoort "aangesien dit bydra tot die behoorlike funksionering van die kerklike gemeenskap" (Kleynhans, 1985:1). (Vergelyk ook Bouwman, 1934:9; Jansen, 1924:61; Kuyper, 1934/1935:12 & Spoelstra, 1967:26.) Die plaaslike kerk word immers nie kerk wanneer hy tot 'n kerkverband toetree of homself daartoe verbind nie. Die plaaslike kerk is kerk vóórdat hy homself tot ander kerke voeg. Kerkverband (alhoewel uiters belangrik en noodsaaklik as gevolg van die eenheid van die kerk in Christus) raak volgens hulle dus slegs die welwese en nie die wese van kerkwees nie.

Bouwman (1934:10-12) wys daarop dat Gereformeerdes die noodsaak van kerkverband op die volgende gronde verdedig het: "*De innerlijke eenheid der Kerk van Christus ...*; De H. Schrift leer dat *de onderscheidende kerken elkander moeten helpen en dienen*, en dat zij op hare vergaderingen besluiten nemen, die ook door de

kerke, die zij verteenwoordigen, worden opgevolgd ... Het kerkverband is nodig om *de vrijheid van de gemeente en hare leden te waarborgen* teenover de heerszucht en de willekeur der ambtsdragere ...” In Christus is die kerk immers een (Bouwman, 1934:9, 174; Du Plooy, 1982:214, 222). En die kerke behoort hierdie eenheid na te jaag (Küng, 1978:284). Hierdie eenheid in Christus vind juis gestalte in die praktyk wanneer kerke hulself binne een kerkverband aan mekaar verbind. Tog hef die binding van kerke aan mekaar binne kerkverband nie die onderlinge verskeidenheid op wat daar tussen die onderskeie plaaslike kerke mag bestaan nie (Bouwman, 1934:12, 69). Kerke wat nie deel van ’n kerkverband uitmaak nie, maar onafhanklik voortbestaan, mag ook nie op grond van hul gebrek aan die belewing van kerkverband as valse kerke beskou word nie. Uit die aard van die onderlinge geloofseenheid wat daar onder kerke bestaan, verbind kerke hulself normaalweg wél aan mekaar binne ’n bepaalde kerkverband.

Volgens Bouwman (1934:12) berus kerkverband prinsipiël op die eenheid van die kerke in Christus. Hulle is een in die leer volgens God se Woord (Rullmann, 1917:236). Die onderskeie plaaslike kerke is dan ook verplig (Bouwman, 1928:65; Deddens, 1990b:142; Du Plooy, 1982:269; Kuyper, 1934/1935:12; Meijer, 1995:64; Strauss, 1989a:5 & 1992b:189) om hulle met ander plaaslike kerke in ’n kerkverband saam te voeg of om tot ’n daargestelde of bestaande kerkverband toe te tree en om daarvan deel te wees. Die daarstel van kerkverband is dus die gevolg en uitvloeisel van die gehoorsaamheid aan God se opdrag om die eenheid wat tussen die onderskeie plaaslike kerke bestaan in die praktyk uit te leef (Bouwman, 1928:136; Du Plooy, 1998:64, 264, 269). Kerke se deelwees van ’n kerkverband is dus niks anders as gehoorsaamheid aan God se wil vir sy kerk op aarde nie.

Wanneer kerke tot ’n kerkverband toetree, is die besluit tot toetrede die vrywillige besluit en optrede van die spesifieke plaaslike kerk (Deddens, 1990b:136; Kleynhans, 1973:127; 1985:8 & Kuyper, 1932/1933:5). Hierdie vrywillige besluit tot toetrede tot ’n bepaalde kerkverband beteken geensins willekeur nie. Die onderskeie plaaslike kerke is verplig om hulle by ander kerke in kerkverband te voeg (Bouwman, 1934:9; Praamsma, 1946:37; Spoelstra, 1967:33 & Visser, 1986:27). “Kortweg gestel: dit is niks anders nie as die konsekwente uitvloeisel van ’n Bybels verantwoorde kerkbegrip – op Goddelike inisiatief en op Goddelike gesag” (Strauss, 1992b:189). Die plaaslike kerk dra daarna die groot verantwoordelikheid om die onderlinge verpligtinge wat

kerkverband op hom plaas, op grond van die kerklike ooreenkomste met die ander kerke aangegaan, na te kom (Bouwman, 1934:47; Kruger *et al.*, 1966:12 & Praamsma, 1947:36).

Die enigste uitsondering geld wanneer daar afgewyk sou word van God se Woord, maar selfs in sodanige geval, behoort kerke op 'n ordelike wyse hulle verskille met mekaar te hanteer (Bouwman, 1934:9; Deddens, 1990b:134). Alleen in hoogs uitsonderlike gevalle, kan 'n plaaslike kerk op grond van besondere omstandighede los van 'n kerkverband staan, aangesien "eene op zich self staande kerk een abnormaal verskijnsel is" (Bouwman, 1934:9). (Vergelyk ook Rullmann, 1917:236.) Die feit dat 'n plaaslike kerk vrywillig toetree tot 'n kerkverband hef dus nie die noodsaak tot toetrede op nie en bly in wese gehoorsaamheid aan God se eis tot die belewing van geloofseenheid wat uitvloei in die daarstel van kerkverband (Sadler, 1991:4).

Alleen bestaande kerke kan tot die kerkverband toetree, aangesien toetrede tot die kerkverband nie maak dat die kerke wat toetree kerk *word* nie (Kleynhans, 1985:8). Kerke moet dus reeds kerk wees voordat hulle tot die kerkverband kan toetree. Hieruit is dit duidelik dat die kerke wat tot die kerkverband toetree, steeds volledig en selfstandig kerk is en kerk bly (Kuyper, 1932/1933:5).

Die ontstaan van kerkverband is die praktiese gevolg van die eenheid in die geloof in Christus (Bouwman, 1934:12, 69, 174) wat daar tussen gelowiges bestaan (Kruger *et al.*, 1966:19; Van der Walt, 1971:23). Die kerke is een (Bouwman, 1934:18). Hierdie eenheid kom na vore in die wyse waarop gelowiges die Woord verstaan en hulle geloof gesamentlik op grond van hul verstaan van God se Woord bely. Kerkverband ontstaan en bou op die eenheid wat onderling tussen kerke (gelowiges) bestaan, omdat hulle onder leiding van die Heilige Gees die waarheid van die Skrif op dieselfde wyse interpreteer en daarom één in die geloof is. Kruger (*et al.*, 1966:12) stel dit soos volg: "Die ooreenstemming tussen Skrif en Belydenis wat op die Skrif gegrond is, en die aanvaarding van beide laat die kerk (gemeentes) met mekaar in kerkverband of kerklike vennootskap aangaan." Die eenheid waarop die kerkverband bou, is met ander woorde in die eerste plek gegrond op die eenheid in die belydenis volgens die Woord (Coertzen, 1992d:4; Deddens, 1990b:137; Kleynhans, 1985:1; Kuyper, 1934/1935:14; Rullmann, 1917:205; Strauss, 1997:175; Van der Vyver,

1958:132 & Van der Walt, 1971:24). Rullmann (1917:236) wys op die gevolg van die eenheid in belydenis: "Waar die innerlijke band ontbreekt, daar is geen kerkverband, en elke uitwendige band is dan een leugen. Maar waar die innerlijke band is, daar behoef de weg slechts geopend te zijn, en het uitwendig kerkverband komt dan bijna vanzelf." (Vergelyk ook Du Plooy, 1990:247.) Calvyn (1991:1309, 4.2.5) sê "dat die liefdesband" tussen kerke "van geloofseenheid afhankelijk is". Kerkverband ontstaan en bou dus op grond van die geloofseenheid wat daar tussen gelowiges bestaan.

Wanneer die kerkverband eers tot stand gekom het en begin funksioneer, versterk en bevorder die onderling ooreengekome wyse van optrede weer die eenheid wat daar reeds tussen die onderskeie gelowiges van die betrokke kerkverband bestaan (Jansen, 1924:61). Die gelowiges binne die onderskeie kerke is dan ook verplig om hulle gawes tot voordeel van die eie plaaslike kerk, maar ook tot voordeel van die kerkverband aan te wend (Heidelbergse Kategismus Sondag 21 V/A 55; Du Plooy, 1982:217). Alhoewel die diepste grond vir die eenheid tussen die onderskeie kerke die belydenis is, is die belydenis nie die *enigste* grond vir die eenheid tussen die kerke in kerkverband nie (Maré, 1991:174).

Die eenheid tussen die kerke binne kerkverband noodsaak verder dat al die kerke wat tot die kerkverband toetree 'n vaste reëling met mekaar aangaan waarvolgens hulle teenoor mekaar onderneem om die orde binne die kerke volgens 'n vasgestelde kerkorde toe te pas (Kuyper, 1934/1935:14; Maré, 1991:174 & Spoelstra, 1989:220). Organisasoriese eenheid volg dus op die eenheid in die geloof – die belydenis – wat die absolute voorwaarde vir eenheid tussen die kerke is (Spoelstra, 1967:26; Bouwman, 1934:69). Kerke binne kerkverband besluit dus gesamentlik oor die Godgegewe orde (volgens die Woord), maar ook oor die praktiese orde (waar die Woord nie spesifieke leiding gee nie) wat hulle binne die onderskeie kerke sal navolg en waaraan hulle hulself as gebonde sal beskou.

Noodwendig moet daar altyd gewaak word teen die neem van besluite wat bloot nuttig is, maar wat nie die toets van die Woord kan deurstaan nie (Van der Walt, 1971:30). Spoelstra (1967:26) wys daarop dat "die Kerkorde apriories t.o.v. enige ander besluit in kerkverband geneem (is), omdat dit die akkoord is waarop die kerkverband rus en waarin die regte van lidmaat, kerk en kerkvergaderings beskerm

is". Die kerke onderneem dan ook teenoor mekaar om alleen veranderinge aan die kerkorde aan te bring op die wyse wat die kerkorde self voorskryf (Kruger *et al.*, 1966:12).

Kerke binne kerkverband handhaaf voorts die onderlinge eenheid tussen die onderskeie kerke binne kerkverband deur die gemeenskaplike liturgie wat hulle tydens die erediens navolg. Die wyse waarop die erediens ingerig word, is 'n saak waaroor kerke binne kerkverband saam besluit, aangesien die praktiese uitlewing van hul kerkwees tydens die erediens die eenheid van die kerke binne kerkverband raak (Jansen, 1924:61). Soos in die geval van die gemeenskaplike belydenis en kerkorde, onderneem die kerke vrywilliglik teenoor mekaar om die vasgestelde ooreengekome liturgie tydens eredienste na te volg (Kleynhans, 1973:127). Ten opsigte van plaaslike verskille van middelmatige aard wat daar tussen die onderskeie kerke bestaan, behoort die kerke mekaar se selfstandigheid en eiesoortige omstandighede sonder veroordeling te erken (Kuyper, 1934/1935:14; Bouwman, 1934:324).

Die eenheid tussen kerke in kerkverband rus dus primêr op die feit dat die kerke 'n gemeenskaplike belydenis, kerkorde en liturgie het (Jooste, 1958:237; Kleynhans, 1973:127). Sodanige kerke mag nie los van mekaar bestaan nie, maar moet saam as 'n kerkverband byeenkom (Visser, 1986:27).

Sodra kerke hulle op grond van die Skrif, belydenis en kerkorde in 'n bepaalde kerkverband saamgevoeg het, kom die kerke wat hulleself in die bepaalde kerkverband gevoeg het deur hulle afgevaardigdes in vergadering saam om oor gemeenskaplike sake, asook oor sake waaroor daar meningsverskille bestaan en ook oor sake wat mindere vergaderings nie kan afhandel nie, besluite te neem (Bouwman, 1934:35; Maré, 1991:185 & Meijer, 1995:59). Die besluite wat die kerke gesamentlik neem, behoort die voordeel van die kerke en die kerkverband te soek en te poog om in ooreenstemming met die Woord van God te wees (Du Plooy, 1982:151; Calvin, 1984:40).

Elke besluit wat die kerke hetsy op plaaslike vlak of tydens die samekomste van meerdere vergaderings neem, moet dus niks anders as die gesag van Christus, naamlik Woordgesag, bedien nie (Nauta 1971:125; Strauss, 1992b:194). Hierdie

besluitnemende meerdere vergaderings is onontbeerlik vir die handhawing van 'n kerkverband van kerke wat tesame in gehoorsaamheid aan die Here en aan sy Woord probeer lewe (Bouwman, 1928:137, 139; Du Plooy, 1998:64; Rutgers, 1890:20 & Spoelstra, 1967:33). Die besluite van sodanige vergaderings is dan ook bindend vir al die kerke wat deel vorm van die betrokke kerkverband (Bouwman, 1934:20, 47; Praamsma, 1946:37 & Van der Linde, s.a.:68).

Die kerke wat in kerkverband saamkom, het voorts die verpligting om mekaar by te staan in die toepassing van die sleutels van die hemelryk. Hierin tree die kerke op as instrumente in die hand van Christus (Du Plooy, 1998:64). Die gebruik van die sleutels van die hemelryk hou in dat die kerke mekaar daarin bystaan en help om tesaam die reg van die Koning van die kerk te soek en te handhaaf. Die kerke binne kerkverband wat saamkom om gesamentlike besluite te neem, het dus ook die reg om die sleutels van die hemelryk toe te pas deur onderling oor mekaar te waak deur selfs die tug, waar nodig, onder mekaar toe te pas (Du Plooy, 1982:151). Die kerke wat in kerkverband saamkom op grond van die eis van die Woord (Hand. 15), bou hulle onderlinge geloofsverbintenis immers op die beginsel van die liefde wat die toepassing van die tug insluit (Du Plooy, 1998:64).

Die handhawing van kerkverband help om die verskillende plaaslike kerke in hul kerkwees te bewaar, te bevestig en te bevorder en om die onderlinge vrede en eendrag tussen die onderskeie kerke te versterk (Kruger *et al.*, 1966:19; Bouwman, 1934:10 & Jansen, 1924:61). Wanneer die kerkverband erken, uitgeleef en onderhou word, verhoed die beleving van kerkverband meestal voortydig dat die toepassing van die tug in sy volle konsekwensies toegepas hoef te word.

3.3.4.1. SAMEVATTING

- Die kerkverband ontstaan en kom tot stand omdat God dit gewil het.
- Die ontstaan van kerkverband is die praktiese gevolg van die geloofseenheid wat daar tussen gelowiges bestaan.
- Die eenheid tussen kerke in kerkverband rus primêr op die feit dat die kerke 'n gemeenskaplike belydenis, kerkorde en liturgie het.

- Kerke binne kerkverband kom saam om besluite te neem oor gemeenskaplike sake en oor sake waarvoor daar meningsverskille bestaan en oor sake wat mindere vergaderings nie kan afhandel nie.
- Die handhawing van kerkverband help om die verskillende plaaslike kerke in hul kerkwees te bewaar, te bevestig en te bevorder en om die onderlinge vrede en eendrag tussen die onderskeie plaaslike kerke te versterk.

3.3.5. DIE WESENTLIKE VIR DIE INSTANDHOUDING VAN KERKVERBAND

Kerke verbind hulleself tot mekaar in 'n kerkverband op grond van hulle binding aan die Skrif en belydenis en stel daarna ook 'n gesamentlike kerkorde op waaraan die onderskeie kerke binne die bepaalde kerkverband hulle verbind. Sodra die kerkverband tot stand gekom het, is dit belangrik dat die onderskeie plaaslike gelowiges binne die daargestelde kerkverband hulle verbind tot 'n bepaalde wyse van optrede en hantering van sake om daardeur te verseker dat die kerkverband in stand gehou word. Die kerke kom dus vooraf onderling ooreen oor wat hulle as wesentlik beskou vir die voortbestaan en instandhouding van die kerkverband (Bouwman, 1934:37). Daarmee gee hulle aan mekaar die nodige ruimte en vryheid om op plaaslike vlak besluite te neem oor middelmatige sake wat nie die voortbestaan van die kerkverband in die gedrang bring nie (Bouwman, 1934:37). Indien 'n kerk of kerke wil verander aan die onderlinge ooreenkoms tussen die kerke binne kerkverband, onderneem die kerke teenoor mekaar om sodanige voorgestelde verandering op 'n ordelike ooreengekome wyse te aanvaar of te verwerp.

Om die kerkverband in stand te hou, moet daar ruimte gelaat word vir die onderlinge verskeidenheid tussen en binne plaaslike kerke (Calvyn, 1991:1497-1498, 4.10.30). Hierdie verskeidenheid mag nie die eenheid tussen die kerke in gedrang bring wat weer tot geskeidenheid kan lei nie (Brink & De Ridder, 1979:4; Van der Walt, 1963:54). Waar hierdie verskeidenheid ter sprake kom tussen onderskeie volkere, merk Kuyper (1890:9) op: "Schakeering in uiting der lippen (belydenis) en uiting der aanbidding (culte) is mogelijk. Voor vele dingen zijn geen behoud der beginselen en de daaruit getrokken hoofdlijnen, rijkdom van schakeering naar tijd, toestand, volkskarakter, enz. gewenscht." Du Plessis (1965:43) wys daarop dat sodanige "gewensdheid" bepaalde grense het wat eerbiedig behoort te word: "Wat die

Gereformeerde kerkverband betref, moet daar 'n oornamewese van die waarhede wat die Geref. Kerke in die loop van die geskiedenis in leer, diens en tug uit die Skrif geput het.”

Duvenage (1965:579) toon ook aan dat daar in die beoordeling van standpunte (wat noodwendig ook tot verskeidenheid lei) 'n gesonde balans tussen progressiwiteit en konserwatisme behoort te wees waarvolgens daar in die kerk van die Here opgetree behoort te word, maar dat alle standpunte telkens weer aan die Woord as finale toets onderwerp moet word. (Vergelyk ook Bingle, 1999:4.) Maré (1991:176) wys tereg daarop dat die onderlinge verskille binne kerke slegs aan die sondegebrokeheid toegeskryf kan word wat daartoe aanleiding gee dat alle gelowiges nie die Skrif altyd eenders uitlê en verstaan en toepas nie. Waar kerke en meerdere vergaderings die Woord as deurslaggewende en finale toets vir alle genome besluite beskou, sal hulle nie menslike sienings en uiterlike vorme op 'n hiërargiese wyse en deur onskriftuurlike gewetensbinding op mekaar probeer afdwing nie. Sodanige gewetensdwang sal noodwendig tot die uiteindelik verbreking van kerkverband aanleiding gee.

Eenheid in Skrifbeskouing en in gebondenheid aan die Bybel as die Woord van God, is wesentlik vir die instandhouding van die kerkverband (Du Plessis, 1965:43). Die gesag van die Skrif moet dus onvoorwaardelik deur die onderskeie kerke binne die kerkverband erken word, aangesien Christus sy kerk deur sy Woord en Gees regeer (Du Plooy, 1991:77). Bouwman (1928:232) wys ook daarop dat Calvyn die persoon was wat die Christusregering (deur die Woord) weer in die praktyk 'n werklikheid gemaak het in die kerk op aarde. Die kerke moet saam buig voor die koningsheerskappy van God deurdat die kerke saam en onder leiding van die Gees buig voor God se Woord. Juis dáárin vind hulle hul ware eenheid (Spoelstra, 1989:7). Eenheid in leer, diens en tug tussen die onderskeie plaaslike kerke binne 'n bepaalde kerkverband is wesentlik vir die instandhouding van die kerkverband (Bouwman, 1934:37; Brink & De Ridder, 1979:208; Du Plessis, 1965:43 & Kuyper, 1932/1933:23).

Wanneer die kerke byeengekom het en besluite geneem het, moet hulle daardie besluite uitvoer, aangesien hulle juis byeenkom in kerkverband om besluite te neem oor sake wat hulle nie as plaaslike kerke op hul eie kan hanteer en oor besluite kan

neem nie (Maré, 1991:185). Onderlinge gebondenheid aan die Skrif en aan die ooreengekome belydenis moet daarom ook deur die ampsdraers van die onderskeie plaaslike kerke deur die ondertekening van 'n ondertekeningformulier bevestig word aangesien "kerklike eenheid ten diepste afhanklik is van die onderlinge instemming met die leer van die kerk" (Du Plooy, 1991:77). Die werklike aanknopingspunt tussen die onderskeie kerke is geleë in die gesamentlike belydenis waaraan hulle vashou (Rullmann, 1917:205) en is die "absolute voorwaarde" (Kuyper, 1934/1935:14) vir kerklike eenheid. (Vergelyk ook Spoelstra, 1989:7, 20.)

Die onderlinge gebondenheid aan 'n gesamentlike kerkorde is belangrik vir die instandhouding van kerkverband, maar staan sekondêr teenoor die binding aan die belydenis (Kuyper, 1934/1935:14; Spoelstra, 1988:43 & 1989:20). Daarteenoor staan die binding aan die kerkorde weer op 'n hoër vlak as dié aan "gewone" besluite van meerdere vergaderings. Wanneer 'n plaaslike kerk sou weier om 'n kerkordelike bepaling na te kom (sonder dat die regte weg van appèl volgens kerkorde GKSA artikel 31 gebruik is), word die binding aan die kerkorde as só sterk beskou, dat sodanige kerk de facto uit die kerkverband tree (Kruger *et al.*, 1966:505). Dit beteken geensins dat daar nie wysigings aan die kerkorde aangebring mag word nie. Sodanige wysigings moet gesamentlik deur die kerke goedgekeur word en op 'n ordelike wyse ingevoer word (Spoelstra, 1989:472).

Die kerkorde bied dus nie bloot "leidrade" waaraan die kerke hulle na willekeur kan steur of kan ignoreer nie (Kruger *et al.*, 1966:12). In alleen hoogs uitsonderlike gevalle behoort afwyking van die kerkorde toegelaat te word. Voetius regverdig afwyking in daardie gevalle waar die belange, orde, vryheid of welstand van die kerk dit noodsaak; wanneer die afwyking as sodanig erken en nie as presedent beskou word nie en die afwyking moet deur 'n bevoegde vergadering noodsaaklik geag word (De Jongh 1918:187-188). Spoelstra (1989:475) vat dit soos volg saam: "Kortom, die afwyking moet by wyse van uitsondering, in groot verantwoordelikheid ten opsigte van die belang van die kerke (en nie persone nie) plaasvind." Selfs die "gewone" besluite van meerdere vergaderings kan nie as blote "leidrade" beskou word nie, maar is en bly bindende besluite vir die kerke wat saamkom binne kerkverband.

Die feit dat plaaslike kerke binne 'n bepaalde kerkverband byeenkom en die besluite wat hulle gesamentlik neem as bindend beskou, hef nie die selfstandigheid en

kompleetheid van elke plaaslike kerk op nie. In die Gereformeerde kerkreg bestaan daar nog altyd die "gesonde" spanning tussen die selfstandigheid van die plaaslike kerk en die "gedelegeerde" bevoegdheid (*potestas*) van meerdere vergaderings (kerkverband) (Brink & De Ridder, 1979:4). Spoelstra (1988:48) stel dit duidelik, en toon met verwysing na die "grondvormende" sinodes van die Dordtse kerkorde (1618/19) aan, dat die gereformeerde beginsel in hierdie verband soos volg is: "Die selfstandigheid en kompleetheid van elke plaaslike kerk bly voorbehou by die aangaan van kerkordelike ooreenkomste (Parys 1559 art. 1; Emden 1571 art. 1; DKO art. 84)."

Die reg van die selfstandige plaaslike kerk behoort dus gerespekteer en gehandhaaf te word (Bouwman, 1928:294). Indien die situasie sou ontstaan dat die selfstandigheid van elke plaaslike kerk nie meer gerespekteer en gehandhaaf word nie, sal die kerkverband nie standhou nie, aangesien onregmatige en hiërargiese ingryping in die "kerkwees" van 'n plaaslike kerk (wat uitdruklik deur die Dordtse Kerkorde 1618/19 in onder andere artikels 17 & 84 teengestaan word) waarskynlik sal lei tot die uiteindelijke verbreking van bande met die betrokke kerkverband. Daarom is dit van belang vir die plaaslike kerk en vir die meerdere vergadering (kerkverband) om seker te wees van sy eie besondere agenda. "By die bepaling van die taak van die sinode (meerdere vergadering – JHH) moet die basiese ordereëling aanvaar word dat waar die plaaslike kerk gesag het oor die meer besondere aangeleenthede (*res particulares*), die sinode (meerdere vergadering – JHH) belas is met die gemeenskaplike sake (*res generales*), wat tuis behoort by die kerkverband en eie is aan al die gemeentes gesamentlik."

Die selfstandigheid van die plaaslike kerk sluit alle independentisme uit (Maré, 1991:185). Plaaslike kerke wat erns maak met die instandhouding van die betrokke kerkverband, sal hul onderlinge verskille op 'n ordelike wyse hanteer, aangesien 'n independentistiese en eensydige manier van optrede uiteindelik tot die verbreking van kerkverband sal lei (Kruger *et al.*, 1966:505). Bouwman (1934:37) wys daarop dat soveel moontlik aan die vryheid van die plaaslike kerk oorgelaat behoort te wees om sy kerkwees aan die hand van God se Woord uit te werk, "maar de plaatselijke kerken mogen van die vrijheid niet willekeurig gebruik maken, en niet in strijd handelen met de algemeene regelen door de kerken in gemeenschap met elkander gesteld". (Vergelyk ook Rutgers, 1922:141.)

Kerke moet besef dat kerkverband 'n Godgewilde gegewene is, wat daarom ook op die onderskeie plaaslike kerke die verpligting lê om die kerkverband te onderhou. Du Plooy (1998:64) stel dit soos volg: "Churches (in a local sense) which assist one another are doing so in obedience to Christ and their community, and co-operation rests on the basis of love and faith". (Vergelyk ook Du Plooy, 1982:405-409.) Kerke het dus 'n Godgegewe verpligting om die kerkverband te onderhou. Die kerkverband kan alleen standhou indien kerke die onderlinge band wat hulle aan mekaar verbind, erken, respekteer en honoreer.

3.3.5.1. SAMEVATTING

- Ter wille van die instandhouding van die kerkverband moet daar ruimte gelaat word vir die onderlinge verskeidenheid tussen en binne plaaslike kerke.
- Eenheid in Skrifbeskouing en in gebondenheid aan die Bybel as die Woord van God, is wesentlik vir die instandhouding van die kerkverband.
- 'n Plaaslike kerk wat willekeurig weier om 'n vrywillig ooreengekome kerkordelike bepaling na te kom, tree de facto uit die kerkverband.
- Kerkverband en die gepaardgaande neem van gesamentlike bindende besluite, hef nie die selfstandigheid en kompleetheid van elke plaaslike kerk op nie.
- Die selfstandigheid van die plaaslike kerk sluit alle vorme van independentisme uit.
- Kerkverband kan alleen in stand gehou word waar kerke die onderlinge band wat hulle aan mekaar verbind, erken, respekteer en honoreer.

3.3.6. GEVOLGE VAN KERKVERBAND VIR DIE KERKE

Kerkverband speel 'n wesentlike rol by die binding aan kerklike besluite, want indien daar geen kerkverband sou wees nie, val die saak van binding aan kerklike besluite plat. Indien daar geen kerkverband sou wees nie, sou slegs die binding aan die besluite van die plaaslike kerkraad 'n rol gespeel het binne 'n plaaslike gemeente. Dan sou die binding aan kerklike besluite alleen gegaan het om die mate waarin individuele lidmate hulleself gebonde ag aan die Skrif, die plaaslike aanvaarde

belydenis, die plaaslik opgestelde kerkorde en aan die besluite wat die kerkraad van die plaaslike kerk neem.

Dit is egter tot heil van God se kerk op aarde dat kerke hul onderlinge ooreenkomste en ondernemings teenoor mekaar nakom op grond van die feit dat hulle hulleself vrywilliglik daartoe verbind het om gesamentlik in die lig van die Skrif, belydenis en kerkorde besluite te neem wat die praktyk van die afsonderlike kerke se kerkwees in die wêreld bepaal.

Kerke neem mekaar se hande in kerkverband op grond van dieselfde belydenis wat hulle onderskryf. Saam sorg die kerke binne kerkverband dat die heerskappy van Christus in die onderskeie plaaslike kerke gehandhaaf word (Sadler, 1991:49). Bouwman (1934:80) sê hieroor dat die doel van die kerkverband is dat kerke "elkander helpen, opdat het koningsrecht van Christus gehandhaaf word".

Kerkverband verseker verder en werk die gevaar teen dat gelowiges en die onderskeie plaaslike kerke mekaar onderling verontreg. Jansen (1952:146) merk hieroor op: "In een bredere vergadering waar meer kerken saamenkomen, ligt meer waarborg voor een onpartijdig en welgegrond besluit dan in een mindere vergadering." Kerkverband, wat impliseer dat meer kerke gesamentlik vergader deur middel van hul afgevaardigdes en gesamentlik besluite neem, verseker só dat daar onpartydige besluite geneem word.

Kerkverband bevorder die onderlinge gemeenskap van gelowiges van onderskeie plaaslike kerke. Spoelstra (1986:11) praat van die "saamglo, saamwerk en saamlewe" onder die tug van die Woord. Waar die onderskeie kerke binne die kerkverband in die praktyk daarna streef om soveel moontlik dieselfde handelswyse na te volg in die toepassing van die riglyne wat die Skrif oor die verband tussen kerke gee, sal die onderlinge gemeenskap bevorder word en die kerke se gesamentlike optrede dien as 'n kragtige getuienis van die eenheid van die kerk van Christus in die wêreld (Coertzen, 1991:45). Hulle gesamentlike optrede sal daartoe dien om "die beleving van vrede en eendrag te stimuleer" (Kruger *et al.*, 1966:19). Die kerke staan mekaar daarin by en hou onderling oor mekaar toesig om as kerke volgens die eis van die Woord te lewe (Bouwman, 1934:16, 174; Du Plooy, 1982:157). Du Plooy (1982:264) wys daarop dat: "Die reg tot die beleving van die

geloofsgemeenskap rus as sodanig in Christus wat deur sy evangelie nie net gelowiges aan Hom as die Hoof verbind nie, maar wat daarmee ook gelowiges onderling in sy liggaam aan mekaar verbind.”

Kerkverband bied die geleentheid tot onderlinge oorleg deur die kerke om gesamentlike besluite te kan neem (Spoelstra, 1989:195). Sodanige oorleg werk hiërargiese tendense teen en verseker dat alle kerke ewe veel inspraak het (al is dit deur die wysiging van besluite waarteen geregtiglik op grond van die kerkorde GKSA artikel 31 geappelleer word) om gesamentlik besluite op grond van die Woord en onder leiding van die Gees te neem (Calvin, 1984:44; Kleynhans, 1985:154).

Bouwman (1934:39) het met die voorbeeld van die “vrouekiesreg” aangetoon watter beginsels belangrik is om in ag te neem wanneer daar oor sake besluit word wat al die kerke gesamentlik raak en waarvoor daar besluite geneem behoort te word. Dit is sake wat “van diep ingrijpende betekenis is voor *heel de kerk*”; en “omdat de meeningen over dit vraagstuk zoozeer uiteengaan ... of het naar Gods Woord geoorloofd is of niet, is het voorzichtig en wijs dat niet een plaatselijke kerk tot de invoering daarvan overgaat zonder het oordeel der gezamenlijke kerken te hebben ingewonnen, hetgeen ook plicht is met het oog op 1 Cor. 14 : 32; gemeenschappelijk beslist moet worden”; indien die Woord daarvoor uitsluitel gee “dan mocht dit nie als een middelmatig ding aan de vrijheid van iedere kerk overgelaten worden, maar dan moesten alle kerken aan het goddelijk gebod gehoorzamen ... omgekeerd, als het met Gods Woord in strijd was, de kerken, die het hadden ingevoerd, moesten vermaand en bestraft worden”; en laastens “omdat, wanneer de beslissing hierover aan iedere kerk werd overgelaten, daaruit niet alleen allerlei praktische moeilijkheden, maar zelfs groote rechtsonzekerheid zou kunnen ontstaan”.

Kerkverband werk independentistiese optrede deur individuele gelowiges en plaaslike kerke teen, want “kerke in kerkverband tree nie onafhanklik van mekaar of in gemeenskaplike sake alleen op nie” (Spoelstra, 1989:179). Dit beteken geensins dat ‘n plaaslike kerk gedwing kan word om tot ‘n bepaalde kerkverband toe te tree nie (Bouwman, 1934:9). Geen plaaslike kerk mag op sy eie (asof op ‘n eiland) probeer bestaan nie, maar behoort (na die eis van kerkverband volgens Handeling 15 en Galasiërs 2) hom tot ‘n bepaalde kerkverband (met dieselfde belydenis) te voeg (Deddens, 1990b:137; Du Plooy, 1982:151 & Kuyper, 1932/1933:5). Bouwman

(1928:65) wys daarop dat: "De kerkvorm is dan ook niet eene liefhebberij, die afhangt van de willekeur der leden." Binne daardie spesifieke kerkverband bestaan "*hulle in definitiewe, regtens ooreengekome, -aanvaarde en -verplichtende vorme saam ... as kerk van Jesus Christus*" (Coertzen, 1992d:4). Die kerke onderneem teenoor mekaar om nie elkeen bloot te doen wat goed is in eie oë nie, maar intendeel, om die gesamentlik genome besluite uit te voer (Meijer, 1995:93).

Kerkverband bring die onvermybare eis om binding aan kerklike besluite mee (Coertzen, 1993b:109; Sadler, 1991:4 & Strauss, 1992b:195). Bouwman (1928:145) toon onder andere uit die kerkvaders aan: "... al was eene synode niet onfeilbaar, hare besluiten golden toch als goddelijk recht." Die onderskeie plaaslike gemeentes verbind hulle daartoe om die gesamentlike besluite van meerdere vergaderings uit te voer. "The ... word, 'binding', indicates that all the churches are obligated to live up to the decisions of the assemblies concerned ..." (Monsma, 1967:124).

Hierdie binding aan die besluite van meerdere vergaderings word uitdruklik deur gereformeerde kerkregkundiges onderskryf (Bouwman, 1934:20; Grosheide, 1948:II, 65; Jansen, 1937:128, 129 & Kleynhans, 1985:150). Praamsma (1949: 503) vat dit soos volg saam: "... dat het houden van sinodes niet alleen geoorloofd, maar ook geboden was, en dat haar besluiten, nadat ze genomen waren, rechtskracht hadden voor de afzonderlijke kerken, die in de Synode vergaderd waren. Ze hebben de synodevergaderingen niet gezien als vergaderingen van kerkelijke bestuurscolleges, maar van de kerken zelf, die daarom uiteraard aan haar eigen besluiten gebonden waren." Dit beteken nie dat alle besluite van meerdere vergaderings as absoluut en onfeilbaar hanteer en beskou behoort te word nie (Kuyper, 1933/1934:2,3). Indien besluite teen die Woord stry en gebreke in besluite aangetoon kan word, behoort daardie besluite op die wettige en onderling ooreengekome wyse gewysig te word (Kruger *et al.*, 1966:505; Nauta 1971:144). Die kerke moet ook daarteen waak om mekaar in middelmatige sake te wil bind (Jansen, sa:47,49,50). Aan die ander kant: "Wanneer eene plaatselijke kerk de besluiten van eene meerdere vergadering naaste zich neerlegde en niet wilde uitvoeren, dan breekt zij daardoor de eenheid en de orde. En als zij in zulk een geval niet kan aantoonen, dat de besluiten der meerdere vergaderingen in strijd zijn met Gods Woord en de ordening der kerken, dan pleegt zij revolutie en maakt zich den censuur waardig" (Bouwman, 1934:39). Dit is met

ander woorde, volgens Visser (1999:128) "soms nodig om 'n 'eenvormige besluit' te neem wat verpligtend is vir alle gemeentes in kerkverband".

Kerkverband hef nie die selfstandigheid van die onderskeie plaaslike kerke op nie. Dit is belangrik dat die selfstandigheid van elke plaaslike kerk gehandhaaf word, maar aan die ander kant kan geen plaaslike kerk onafhanklik van die ander kerke binne kerkverband optree nie (Bouwman, 1934:39; Kuyper, 1932/1933:7; Spoelstra, 1989:179; Strauss, 1989a:5 & Visser, 1999:129). Die kerke het immers met mekaar ooreengekom om onderling met mekaar oorleg te pleeg en te handel (Spoelstra, 1989:195).

Kerkverband bevorder die onderlinge eenheid in gees en in optrede tussen die onderskeie plaaslike kerke (Kleynhans, 1973:226). Wanneer die onderskeie plaaslike kerke se handelswyse en optrede in die praktyk van hul kerkwees ooreenstem, word die onderlinge eenheid tussen die kerke bevorder en straal die kerke ook gesamentlik 'n eenheidsbeeld na die wêreld uit (Coertzen, 1991:45). Die kerke kom op grond van hulle eenheid in die geloof byeen om gesamentlike besluite in meerdere vergaderings te neem, waardeur hul onderlinge geloofseenheid versterk en uitgebou en bevestig word (Coertzen, 1991:46; Kleynhans, 1985:65; Kruger *et al.*, 1966:19 & Van der Walt, 1971:24).

Kerkverband laat kerke saamkom in kerklike vergaderings ter wille van gesamentlike besluitneming. Die onderskeie plaaslike kerke soek saam, deur middel van die gawes wat die Here Jesus binne die afsonderlike kerke gee, na die beste besluite vir al die kerke binne die bepaalde kerkverband. Coertzen (1991:46) stel dit soos volg: "Soos wat die beeld van die kerk as 'n veelheid van lede maar een liggaam (Rm. 12, 1 Kor. 12), 'n skriftuurlike riglyn is vir die onderlinge verkeer in die plaaslike gemeente, is dit ook 'n riglyn vir die onderlinge verkeer tussen gemeentes. Dit beteken dat net soos wat die reg vir die kerk in elke plaaslike gemeente neerslag moet vind, dit ook in die kleinere en grotere verbande van gemeentes neerslag moet vind." Sekere besluite is eie aan meerdere vergaderings, aangesien daar bepaalde sake is waarvoor 'n plaaslike kerk nie alleen besluite kan neem nie. Kuyper (1934/1935:14) wys daarop dat meerdere vergaderings ("sinodes") besluite neem oor die belydenis en gravamina moet ondersoek; die kerkorde moet vasstel, asook die liturgie moet

bepaal ("de regelen voor den eeredienst") en om tug toe te pas waar nodig. (Vergelyk ook Kuyper, 1933/1934:3 & Pont, 1981:101.)

Kerkverband is die gevolg van binding aan 'n gesamentlike opgestelde of aanvaarde belydenis deur die onderskeie plaaslike kerke (Brown, 1988:154). Dieselfde belydenis is die mees basiese en onmisbare band wat plaaslike kerke binne 'n kerkverband aan mekaar bind. Daaraan moet gekonformeer word (Spoelstra, 1988:46). Die kerke staan kragtens hulle eenheid in belydenis in dieselfde verband (Du Plooy, 1982:264; Van der Linde, s.a.:66). Daarom word daar van die belydenis gepraat as die "akkoord van gemeenskap" (Spoelstra, 1989:220). Deddens (1990b:136-137) haal Rutgers soos volg aan oor die besondere plek en rol van die belydenis binne die kerkverband: "Het kerkverband werd gehandhaafd, door handhaving der aan al zijn kerken gemeenschappelijke belijdenis; het werd buiten werking gesteld, waar dat nodig was om die belijdenis zuiver te bewaren; het werd verbroken, waar afwijking van die belijdenis het inderdaad reeds had losgemaakt; en het werd hersteld, door vernieuwde aansluiting aan al wat die belijdenis was blijven vasthouden."

Kerkverband lei tot die opstel van 'n gesamentlike kerkorde deur die onderskeie plaaslike kerke. Al die kerke moet sodanige kerkorde aanvaar en wanneer die betrokke kerkorde aanvaar word, is al die kerke daartoe verbind om die kerkorde te honoreer, tensy suksesvol teen sekere sake geappelleer en dit gesamentlik gewysig word (Hovius, 1962:21). (Vergelyk ook Spoelstra, 1989:471.)

Kerkverband vereis die persoonlike binding deur ampsdraers en lidmate aan die besluite van kerklike vergaderings (wat die belydenis, kerkorde en die "gewone" besluite van meerdere vergaderings insluit) deur die ondertekening van die vasgestelde ondertekeningformuliere. "So vergewis die kerke in kerkverband hulle van die eenheid in leer wat die ruggraat van kerkverband vorm" (Spoelstra, 1989:58). (Vergelyk ook Brown, 1988:154.)

Kerkverband het tot gevolg dat voornemende bedienaars van die Woord gesamentlik deur die kerke binne kerkverband opgelei, geëksamineer en geapprobeer word. Al die kerke binne kerkverband het die verantwoordelikheid om (gesamentlik soos onderling gereël binne 'n betrokke kerkverband) toekomstige kandidate se

geskiktheid te beoordeel en om hul suiwerheid in die leer te toets (Bouwman, 1934:23).

Kerkverband bring mee dat meerdere vergaderings wel tug mag uitoefen in sake waar meer kerke geraak word (vergelyk die tug oor bedienaars van die Woord volgens die kerkorde van die GKSA artikels 79-80) of in gevalle waar spesifieke plaaslike kerke in gebreke bly om die tug uit te oefen en as gevolg daarvan feitlik daadwerklik bande met die ander kerke breek (Spoelstra, 1988:48). Hierdie tugreg kom van Christus (Matt. 16:19) (Kuyper, 1933/1934:12). Kuyper (1932/1933:9) wys daarop dat Voetius aantoon dat meerdere vergaderings in geval van "casus malae administrationis" wel die reg het om tug uit te oefen oor 'n plaaslike kerk wat nie sy plig nakom nie en daar wanbestuur plaasvind.

Ook waar daar verskille tussen twee kerke ontstaan, moet die meerdere vergadering optree (Kuyper, 1932/1933:11; 1933/1934:4). Die meerdere vergadering kan selfs optree om 'n betrokke ampsdraer te "ekskommunikeer" (Kuyper, 1933/1934:8). Selfs waar 'n klassis of 'n plaaslike kerk nie sy verantwoordelikheid ten opsigte van iets soos die ekskommunikasie van 'n betrokke ampsdraer nakom nie (in die geval van "casus negligentiae"), kan en moet 'n meerdere vergadering die tug help toepas (Kuyper, 1933/1934:9,18). "Het is dus niet zoo, dat de meerdere vergadering alleen zedelyk gezag bezit. Dat is eigenlyk independentisme" (Kuyper, 1933/1934:13). (Vergelyk ook par. 5.5.3.2.)

Kerkverband bring die onderskeie plaaslike kerke binne kerkverband daartoe om 'n gesamentlike liturgie daar te stel. Kuyper (1932/1933:23) wys soos volg op die gereformeerde siening vir die daarstel van 'n bepaalde liturgie deur die kerkverband: " ... wanneer er een verband is, dan gaat de macht voor de liturgie-voorschriften over op de synode. Zy moet de liturgie dan vaststellen en zoo noodig, wyzigen. Calvyn noch de Gereformeerden verzetten zich tegen de gebondenheid aan een bepaalde liturgie." Ook Spoelstra (1988:49) konstateer: "Liturgie is ... nie 'n saak van die plaaslike kerk nie, maar van kerke in kerkverband."

3.3.6.1. SAMEVATTING

- Kerke binne die kerkverband sorg saam dat die onderskeie plaaslike kerke die heerskappy van Christus handhaaf.
- Kerkverband verseker en werk die gevaar teen dat gelowiges en die onderskeie plaaslike kerke mekaar onderling verontreg.
- Kerkverband bied die geleentheid aan die onderskeie kerke binne kerkverband om deur onderlinge oorleg gesamentlike besluite te kan neem.
- Kerkverband werk independentistiese optrede deur individuele gelowiges en plaaslike kerke teen deurdadig dat die kerke gesamentlik in gemeenskaplike sake optree.
- Kerkverband bring die eis mee van binding aan kerklike besluite.
- Kerkverband bevorder die onderlinge eenheid in gees en in optrede tussen die onderskeie plaaslike kerke.

3.3.7. GEVOLGE WANNEER KERKE BINNE KERKVERBAND HULLE NIE BIND AAN KERKLIKE BESLUIE NIE

Kerkverband impliseer dat die besluite wat kerke saam tydens meerdere vergaderings neem, bindend is vir al die betrokke plaaslike kerke binne die kerkverband. Wanneer kerke hulle nie as gebonde aan genome besluite beskou nie, het dit sekere gevolge vir die kerke binne die kerkverband.

Die regte verstaan van wat kerkverband beteken en vereis, is bepalend vir die korrekte wyse van binding aan alle kerklike besluite. Die kerke het mekaar nodig om gesamentlike besluite te kan neem oor gemeenskaplike sake (Kuyper, 1932/1933:8). Indien kerke hulle nie as gebonde beskou aan kerklike besluite nie, kan dit lei tot willekeurige optrede deur individuele kerke en lidmate en uiteindelik tot die verbreking van die onderlinge bande en die eenheid tussen die kerke binne kerkverband.

Die indruk kan selfs geskep word dat plaaslike kerke binne kerkverband wat hulleself nie as gebonde aan die besluite van kerklike vergaderings beskou nie en wat nie die vasgestelde kerklike weg loop om besluite te wysig of te herroep nie, hulleself op 'n hoogmoedige wyse bo die ander kerke verhef.

3.3.7.1. SAMEVATTING:

- Wanneer kerke hulle nie as gebonde beskou aan kerklike besluite nie, kan dit lei tot willekeurige optrede en tot verbreking van die kerkverband.
- Kerke wat hulleself nie bind aan die besluite van kerklike vergaderings nie en nie die vasgestelde kerklike weg volg om besluite te wysig of te herroep nie, se optrede kan dui op 'n hoogmoedige verheffing bo die ander kerke.

3.4. DIE ROL VAN DIE KERKORDE BY DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITE

3.4.1. DEFINISIE EN OMSKRYWING VAN DIE ROL VAN 'N KERKORDE

Verskeie kerkregtelikes het reeds definisies en omskrywings van die rol van 'n kerkorde opgestel. Vervolgens word van hierdie definisies/omskrywings aangehaal:

Coertzen (1991:188) merk die volgende op oor 'n kerkorde: "n Kerkorde moet die goeie gang van sake in die kerklike samelewing reël en sorg dat die regering van die kerk sy behoorlike loop het en dat dit in ooreenstemming met die Skrifvereistes daarvoor geskied. Anders gestel: 'n kerkorde moet help om die kerk in staat te stel om sy taak en roeping so goed as moontlik te volbring. 'n Kerkorde moet daarop ingestel wees om die kerk te help om hom in alle opsigte te gedra volgens Gods Woord en om God in alles te verheerlik. 'n Kerkorde moet die ruimte skep vir die regering van Christus in sy kerk, wat daarop neerkom dat 'n kerkorde daarop ingestel moet wees om die Woord van God oor die hele spektrum van die kerk se bestaan te laat spreek en om die belydenis van die kerk te beskerm en te handhaaf." Elders definieer Coertzen (1992e:719) 'n kerkorde ook soos volg: "n Kerkorde as 'n bepaalde dokument is in wese presies wat die woord sê, te wete 'n weergawe van die orde/reg wat in 'n bepaalde kerk geld."

Bronkhorst (1959:229) beskryf 'n kerkorde as "het geheel van de algemene bepalingen, die door de bevoegde kerkelijke instantie zijn vasgestel en schriftelijk

gefixeerd om een goede gang van zaken in het kerkelijk leven te verzekeren en te bevorderen”.

Du Plooy (1998a:7) wys daarop dat 'n kerkorde 'n dienende karakter het en dat dit altyd die opbou van die kerk moet dien.

Pienaar (1984:4) omskryf die kerkorde soos gesien van die kant van die burgerlike reg as die “interne verbandsreg” van die kerk.

Nauta (1959:231; 1971:12-13) poneer dat kerke ooreengekom het om in 'n gemeenskaplike verband saam te leef en hiervoor 'n ooreenkoms aangegaan het en dat die kerkorde die uitdrukking van hierdie ooreenkoms is.

Dingemans (1990:207) definieer 'n kerkorde soos volg: “Een kerkorde is gestructureerde en in practijk gebrachte theologie. Of nog preciezer gezegd: een kerkorde is een in rechtregels vertaalde ecclesiologie. Wat een kerkgemeenschap denkt over haar eigen wezen en gestalte, over haar posisie in de wereld, haar vormgeving en inrichting, wordt in een kerkorde vertaald in rechtsregels, die gelden voor het functioneren van die gemeenschap ... Een kerkorde is daarom in feite een theologisch compromis, waardoor een kerk een dak krijgt waaronder veel mensen kunnen leven. Een kerkorde is een organisatie-concept, dat verschillende theologische en ecclesiologische uitgangspunten probeert te verenigen. Vanuit een theologisch gezichtspunt zijn kerkorden vooral interessant, als men kijkt welke ecclesiologische concepten de boventoon voeren en op welke wijze de theologische compromissen zijn gesloten.”

Kruger *et al.* (1966:11) meen: “Die Kerkorde is dus die ooreenkoms waarvolgens kerkrade onder andere in sinodes saamkom en daarom kan dit nie 'n wet van 'die sinode' wees nie.” Kruger *et al.* (1966:504) meen: Die kerkorde is “die wettige ooreenkoms, die duidelike afspraak deur die kerke, waarop die kerke in kerkverband met mekaar saamlewe, 'n ooreenkoms gegrond op die Skrif en die eenheid in belydenis”.

Smit (1984:65) sê: Die kerkorde is “'n *uitdrukking* sowel as 'n *bevordering* van die belydenis én die eenheid ... juis deurdat die kerkorde die belydenis en die eenheid

veronderstel en vereis." Die kerkorde is primêr die produk van die Heilige Gees wat die opdrag daartoe en die beginsels daarvoor in die Heilige Skrif gegee het, en wat die vergadering van die kerke tot 'n gehoorsame erkenning daarvan lei (Smit, 1984:131).

Spiegelstra (1967:26) omskryf die kerkorde soos volg: "Die Kerkorde is dus 'n 'gemeen akkoord' op sterkte waarvan gesamentlik sekere sake in kerkverband hanteer word ... (dit is – JHH) ... die akkoord ... waarop die kerkverband rus en waarin die regte van lidmaat, kerk en kerkvergaderings beskerm is ... Die Kerkorde bepaal gevolglik hoe die kerkrade met mekaar saam in vergaderings van 'meer kerkrade' optree met onderlinge toesig, approbasie, advies, visitasie en selfs tot 'n korrekatief, koöperasie, ens., maar nooit om selfstandig, los van en naas die kerkrade op sekere kerklike terreine te fungeer nie."

Verder merk Spiegelstra (1988:41) op: "Die Kerkorde is gevolglik nie 'n bron van reg waaruit 'n "beginsel van geografiese kerkvergaderings" as imperatief afgelei kan word nie. Dit is slegs 'n ordereëling waardeur die reg wat Christus bepaal in kerkregering uitgeoefen moet word."

Venter (s.a.:48-49) vat al die verklarings soos volg saam: "Onder kerkorde verstaan ons dan die orde en reëling wat deur die kerk getref word ooreenkomstig die Woord van God vir die regering van die kerk. Hierdie kerkorde is gebaseer op die belydenis van die kerk en kan daarom nooit 'n grootheid wees wat naas en teenoor die belydenis van die kerk te staan kom nie. Dit is 'n suiwer ordereëling wat nooit as 'n onveranderlike en onaantasbare wet verstaan mag word nie ... Eintlik moet die kerkorde steeds as 'n vorm van die belydenis gesien word. Die belydenis van Jesus Christus moet bepalend wees vir elke artikel van die kerkorde en elke besluit van enige kerkvergadering."

3.4.1.1. SAMEVATTING

'n Kerkorde is 'n gestruktureerde ooreengekome gedragkode wat kerke met dieselfde belydenisgrondslag gesamentlik onder leiding van die Heilige Gees opstel en wat ten doel het om die orde en regering van Christus uit die Skrif te haal wat in die praktyk vir die kerke moet geld en om te sorg dat die belydenis van die kerk

beskerm en gehandhaaf word, asook om die goeie gang van sake in die kerklike lewe te verseker en te bevorder.

'n Kerkorde is dus, in kort gestel: Die gedragskode waarvolgens kerke ooreenkom oor die wyse waarop hulle mekaar sal bystaan om die kerke te regeer om sodoende die merktekens van die ware kerk te realiseer.

3.4.2. WAT 'N KERKORDE NIE IS NIE

Gelowiges verbind hulle daartoe om die besluite wat die kerke binne kerkverband op grond van die Skrif, belydenis en die ooreengekome kerkorde geneem het, te honoreer. Vir die neem van sodanige besluite is dit belangrik dat hulle die kerkorde reg hanteer en 'n goeie begrip het van wat 'n kerkorde *nie* is nie:

'n Kerkorde is nie 'n onveranderlike persklaar bloudruk wat die orde binne die kerk volmaak weergee of 'n kerkwet wat outokraties van "bo af" afgedwing mag word nie (Bavinck 1967, IV:353; Bouwman 1985, I:324; Smit 1984:60 & Strauss, 1989b:82). Sekere ordereëlins kan wel direk uit die Skrif verkry of afgelei word en moet gehoorsaam word. Daar is ook ander ordereëlins wat binne die bepaalde tyd en omstandighede vasgestel is en wat die kerke waar dit noodsaaklik en tot hulle voordeel is, kan verander wanneer hulle in meerdere vergaderings vergader om besluite te neem (Bouwman, 1928:326; Spoelstra, 1989:472). Die kerkorde is dus gesaghebbend en geldig en moet honoreer word, omdat kerke hulleself op grond van hulle onderlinge geloofseenheid vrywillig daartoe verbind het om kerklike besluite te honoreer, maar tog is die kerkorde nie onveranderlik nie (Pont, 1981:110).

'n Kerkorde is nie 'n stel reëls wat alle belangrike en onbelangrike sake binne kerke en binne kerkverband probeer reël nie. Indien dit die geval sou wees, sal die groot gevaar geloop word om soos die Rooms-Katolieke Kerk die ganse kerklike lewe te wil reglementeer (Spoelstra 1989:24). Dan verword die kerkorde van 'n stel ordereëlins tot 'n wetboek wat gewetens bind in sake waarvoor die Skrif geen uitspraak lewer nie. Om hierdie gevaar te voorkom moet die aantal kerkordelike bepalings so min as moontlik wees (Bouwman, 1928:326).

Die mees Skrifgefundeerde kerkorde bewerk of waarborg nie geloof nie (Du Plooy, 1988:22). Alleen die Heilige Gees bewerk wedergeboorte deur die verkondiging van die Woord (Rom. 10). Van der Walt (1976:145-146) toon egter aan dat 'n onskriftuurlike kerkorde die ware lewe in die kerk kan versmoor. Tog is 'n kerkorde nie 'n voorvereiste vir saligheid nie, aangesien die noodsaak om orde in die kerk nie 'n heilsnoodsaaklikheid is nie (Maré, 1991:74). Dit beteken dat 'n kerk steeds kerk is, al het hy geen kerkorde nie. Hoe lank daardie kerk ware kerk kan bly sonder dat God se reg volgens sy Woord op 'n ordelike wyse toegepas word, is natuurlik 'n ope vraag en dit is hoogs onwaarskynlik dat so 'n kerk die kenmerke van die ware kerk (volgens Nederlandse Geloofsbelydenis artikel 29) sal bly vertoon.

'n Kerkorde is ook nie die enigste faktor wat bepaal of 'n kerk gereformeerd is al dan nie. Kleynhans (1973:153) toon uit die geskiedenis aan dat selfs die beroemde sinode van Dordrecht 1618/19 nie gereformeerdes van ander lande wat nié volgens die presbiteriale stelsel geregeer was, as "ongereformeerde" veroordeel en weggewys het nie. Op dié sinode het hulle selfs gereformeerdes wat Erastiaanse, Independentistiese en Episkopaalse kerkregeringstelsels aangehang het, verwelkom.

'n Kerkorde behoort voorts nie wette vas te stel wat daarop gerig is om die vryheid van die plaaslike kerke aan bande te lê nie. Aan die beginselsake wat die Woord daarstel, moet al die kerke hulself as gebonde beskou, maar besluite oor middelmatige sake moet sover moontlik aan die vryheid van die plaaslike kerke oorgelaat word (Kruger *et al.*, 1966:385).

Verder mag 'n kerkorde nie soos 'n staatswet hanteer en afgedwing word nie. Staatswette is formeel juridies van aard, terwyl die bepalings van die kerkorde daarop gerig is om die Christusregering volgens die Woord in liefde vir die kerke binne kerkverband te bedien (Roeleveld, 1972a:45; Smit, 1984:130).

'n Kerkorde staan vanselfsprekend ook nie bokant die Woord nie. Daarom moet die Woord tydens 'n kerklike geskil in die eerste plek geopen word om daaruit leiding te soek en indien nodig, daaruit te vermaan. Eers daarná (wanneer sodanige optrede nie geslaagd is nie) moet die kerklike weg volgens die kerkorde gevolg word om beslissings oor sake te vel (Roeleveld, 1972a:45).

Die totstandkoming van 'n kerkorde mag gevolglik nie gesien word as losstaande van die werk van die Heilige Gees nie (Smit, 1984:61; Milner, 1970:192). Die kerkorde is immers deur die kerke gesamentlik met die Woord as basis opgestel daar waar hulle onder leiding van die Heilige Gees saamgekom het in meerdere vergaderings. Daarom mag gelowiges hulle nie op 'n willekeurige wyse aan die kerkorde bind nie, aangesien daardie bepalings wat op die Woord gegrond en aan die Skrif ontleen is, as goddelik beskou kan word (Calvyn, 1991:1497, 4.10.30). Die kerkorde wys juis weg van homself na die Woord toe en is daarom bindend (Smit, 1984:130).

Ten slotte mag 'n kerkorde nie los van die belydenis hanteer word nie. Venter (s.a.:48) meen selfs dat die kerkorde as 'n vorm van die belydenis gesien moet word, aangesien dit op die belydenis gebaseer is en nie naas of teenoor die belydenis staan nie. Wanneer die kerkorde los van die belydenis hanteer word, sal die kerk mettertyd in wettisisme verval.

3.4.2.1. SAMEVATTING

- 'n Kerkorde is nie 'n onveranderlike persklaar bloudruk wat die orde binne die kerk volmaak weergee of 'n kerkwet wat outokraties van "bo af" afgedwing mag word nie.
- 'n Kerkorde is nie 'n stel reëls wat alle belangrike en onbelangrike sake binne kerke en binne kerkverband probeer reël nie.
- 'n Kerkorde mag nie soos 'n staatswet hanteer en afgedwing word nie.
- 'n Kerkorde staan nie bokant die Woord nie.
- 'n Kerkorde mag nie los van die belydenis hanteer word nie.

3.4.3. ONTSTAAN EN DOEL VAN 'N KERKORDE

God is 'n God van orde (1 Kor. 14:33, 40). Daarom mag dinge in sy kerk nie op 'n traak-my-nie-agtige en op 'n los-vas-basis gedoen word nie, aangesien sodanige optrede indruis teen God se wese en teen sy bedoeling met sy skepping, waarvan ook die kerk deel is (Monsma, 1967:10). Die doel van 'n kerkorde is dan om die reëls vir die goeie orde in die kerk weer te gee vir die ordelike opbou van die kerk van die Here (Du Plooy, 1982:20; 1998a:7; Kruger *et al.*, 1966:11 & Spoelstra, 1989:25).

Hierdie reëls moet in ooreenstemming met die Woord en die belydenis wees en is absoluut noodsaaklik vir die ordelike voortbestaan van die kerk op aarde (Bouwman, 1928:65, 326). Hierdie ordelike "struktuur" help die kerk om sy roeping in die wêreld uit te leef en na te kom. Gebonde aan die Woord en gerig op God se eer en verheerliking (Rom. 11:36; 1 Kor. 12:31) moet die kerkorde die Christusregering 'n werklikheid maak in die praktyk van die lewe van die kerk. Waar dít gebeur, sal die Woord die eerste en finale sê hê wanneer daar oor enige aspek van kerkwees besluite geneem word en sal kerke en lidmate die belydenis handhaaf en beskerm (Coertzen, 1991:188; Smit, 1987:17).

Die kerkorde moet dus niks anders doen as om te help om God se reg vir sy kerk te soek nie (Coertzen, 1991:189; Spoelstra, 1988:41). Jacobs (1927:6) wys daarop dat orde ("organisasie") belangrik is vir die kerk, anders sal die kerk verval in 'n toestand wat in stryd met sy wese is. (Vergelyk ook Van der Linde, 1978:69.) Daarom vat kerke die ordereëlings waarop hulle ooreenkom en soos dit verspreid in die Woord is, in 'n kerkorde saam, omdat hulle glo dat daardie ooreengekome reëlings getrou is aan die eis van God se reg en orde volgens sy Woord (Maré, 1991:74).

'n Kerkorde stel dan ook die ordelike weg volgens die grondlyne van die Woord vas waarvolgens moontlike foute in die belydenis, die kerkorde self en in ander besluite van kerklike vergaderings reggestel kan word deur enige gelowige synde in die amp van die gelowige (kerkorde GKSA artikels 31, 46 & 86; Kruger *et al.*, 1966:18). Sodanige wysigings kan alleen deur gesamentlike besluitneming van die kerke aangebring word soos wat die oorspronklike bindende besluite oor belydenis, kerkorde en ander besluite van kerklike vergaderings aanvanklik gesamentlik deur die kerke daargestel is (Spoelstra, 1989:472). Gelowiges wat hulle beywer vir wysigings aan kerklike besluite behoort dit deeglik in ag te neem dat hulle aan God Drie-enig verantwoording moet doen of hul optrede waarlik tot stigting van sy kerk op aarde is of nie (Van der Merwe, 1969:37). Wie dus op grond van menslike willekeur en eiewilligheid en sonder Skrifgefundeerde gronde wysigings in belydenis, kerkorde of ander kerklike besluite neem, sal vir die moontlike *ontstiging* van die kerk aan God verantwoording moet doen.

'n Kerkorde gee alleen die hoofriglyne (so beknop moontlik) van hoedanig die kerk vir sy eie tyd en omstandighede op die beste wyse volgens die Skrif regeer moet

word sodat die Christokrasie tot sy reg kom (Booyens, 1980:156; Botha, 1993:10; Polman, s.a.b.:220 & Strauss, 1989b:83, 88). God het bepaalde dienste (ampte) daargestel om in die kerk werksaam te wees om die opbou en regering van die kerk te dien (kyk 1 Kor. 12; Rom. 12; Ef. 4). Saam met die dienste gaan daar noodwendig 'n vaste organisasie gepaard wat willekeur uitskakel en wat voor God en sy Woord buig. In navolging van hierdie kerkregering, wat reeds sy grondslag in die apostoliese tyd gehad het (Hand. 15; Gal. 2), het gereformeerde kerke erns daarmee gemaak om hierdie beginsels uit die Woord na te speur en in die kerke toe te pas (Kleynhans, 1973:155). In hierdie poging om 'n Skrifgefundeerde kerkorde daar te stel, moet die werking en leiding van die Heilige Gees altyd raakgesien en erken word (Calvyn, 1991:1497, 4.10.30; Milner, 1970:192 & Smit, 1984:61, 131).

Die belangrikste vraag waaraan die kerkregering homself voortdurend moet toets, is: Wat is God se wil met sy kerk? En die antwoord daarop kan alleen uit die Woord Self gevind word (Coertzen, 1987:41). Dit beteken in wese dat 'n kerkorde die gelowiges voor Christus moet stel sodat kerke gedurig reformeer en aanpas indien dit nodig sou wees volgens die Woord (Coertzen, 1987:42). 'n Kerk wat nie volgens die Woord geregeer word nie, kan nie bly voortbestaan nie (Brown, 1988:153; Hovius, 1962:6). Andersyds beteken dit dat daar nie noodwendig 'n pasklaar kerkorde vir alle tye en omstandighede opgestel kan word nie (Calvyn, 1984:352). Calvyn (1984:474) stel dit duidelik in sy kommentaar op 1 Korintiërs 14:40 dat uiterlike seremonies en gebruike die "relings" van die Woord as toets het wat 'n beperking op vryheid daarstel, maar daarmee saam kan elke kerk vir hom 'n orde opstel sonder om gewetens te bind in daardie sake wat bloot as gepas beskou word en wat die vrede dien. (Vergelyk ook Van Veen, 1905:19; Coertzen, 1991:138; Kuyper, 1932/1933:5; Maré, 1991:287; Polman, s.a.b.:220; Roeleveld, 1972a:45 & Spoelstra, 1989:222.) Hy wys voorts daarop dat daardie gebruike wat volgens die Woord is en wat in die algemene reël van "gepas en ordelik" gegrond is, soveel gesag het asof dit uit die mond van Christus gekom het. Sulke Skrifgefundeerde gebruike is vir gelowiges gewetensbindend (Kuyper, 1934/1935:5).

'n Kerk wat waarlik kerk is en God se wil soek, sal nie opgaan in 'n klomp kerkregtelike wette en bepalings wat nie die toets van die Woord deurstaan nie, maar sal aan die ander kant ook nie anders kan as om 'n Skrifgefundeerde kerkorde daar te stel nie (Coertzen, 1991:107). Sodanige Skrifgefundeerde kerkorde bied

regsekerheid en veiligheid in die besluite en handeling van gelowiges teenoor mekaar (Van de Beek, 1980:64). Die begrip "Skrifgefundeerde kerkorde" verwys na 'n kerkorde wat sy beginsels en grondlyne uit die Skrif haal, en geensins dat daar 'n pasklaar bloudruk vir 'n kerkorde in die Skrif te vinde is nie (Bouwman, 1928:324; Smit 1984:60 & Strauss, 1989b:82).

'n Kerkorde werk onordelikheid en willekeur teen wat dreig om die kerk van die Here te misvorm en te verstrooi en poog verder om die kerk alleen volgens die Woord te regeer (Roeleveld, 1972a:45). Daarom beskou Calvyn (1991:1494, 4.10.27) die wette in die kerk as só belangrik dat hy dit die "senuwees" van die kerk noem waarsonder die kerk misvorm en verstrooid sal raak. Diegene wat meen dat 'n kerkorde onnodig is en dat die kerk alleen onder leiding van die Heilige Gees geregeer kan word, verval maklik in onordelikheid (Booyens, 1980:156). Andersyds, waar administrasie en struktuur die wagwoord word vir die wyse waarop die kerk "bestuur" word en die Woord nie meer die maatstaf is vir die orde in die kerk nie, sal menslike willekeur heel waarskynlik die toon aangee en gevolglik aanleiding gee tot verval in die kerk (Botha, 1993:8). Bouwman (1934:4) toon aan dat die Nederlandse kerke reeds te Emden (1571) gesamentlik maatreëls aanvaar het wat die vryheid van die kerke verseker, maar wat ook alle willekeur teenwerk en sodoende verseker dat die belydenis en die orde van die kerke gehandhaaf word.

'n Kerkorde help verder die kerke om hul taak as draers van die Evangelie uit te voer deur vas te hou aan die merktekens van die ware kerk en om in gehoorsaamheid aan hul Koning na buite van Hom te bly getuig (Pont 1981:3). Coertzen (1987:42) stel dit soos volg: "Kerkregering is diens aan en van die Woord, is getuienis en verkondiging wat voor 'n beslissing met betrekking tot Christus stel." Die hantering van die kerkorde is dus belangrik vir die kerkwees van die kerke en het implikasies vir die opbou van die kerk, vir die totale lewe van die kerk, asook vir die kerk se getuienis na buite. Daarom moet kerke waak teen die daarstel van strukture in die kerk wat God se reg en orde vir sy kerk minag deur af te wyk van 'n Skrifgefundeerde orde binne die kerke (Coertzen, 1991:107). 'n Kerkorde behoort 'n hulpmiddel te wees wat die kerke help om in alle aspekte van hul kerkwees God se wil volgens die Woord vir sy kerk na te streef. Wanneer die kerkorde se indeling die kenmerke van die ware kerk (Woordbediening, sakramente en tug – vergelyk

Nederlandse Geloofsbelydenis artikel 29) ondersteun, sal dit die opbou van die kerk van die Here dien (Du Plooy, 1995:155; Van't Spijker, 1993:192).

'n Kerkorde is noodsaaklik vir die kerke, aangesien innerlike gehoorsaamheid aan God ook moet neerslag vind in 'n bepaalde struktuur. God is immers 'n God van orde (1 Kor. 14:33, 40). Sodanige struktuur wat daarop gerig is om God se wil en orde volgens die Woord in die kerke se kerkwees toe te pas, help om die innerlike gehoorsaamheid aan God in die praktyk 'n werklikheid te maak (Praamsma, s.a.:149; Van der Linde, 1983:7). Enige kerkregtelike struktuur wat sonder die innerlike liefde vir en gehoorsaamheid aan die Here toegepas word, sal maklik verval in 'n koue en wettiese toepassing van 'n stel outokraties gehanteerde wette en reëls wat nie die opbou van die kerk dien nie. Aan die ander kant kan 'n struktuur as so onbelangrik beskou word (vergelyk die Anabaptiste van die 16'e eeu), dat selfs enige werkbare sekulêre administratiewe sisteem as aanvaarbaar beskou word (Botha, 1993:7,8). Gevolglik sal subjektiwiteit en willekeur waarskynlik 'n groot rol in die neem van besluite begin speel.

'n Kerkorde (kerkregering) is voorts belangrik vir die welwese van die kerk. "Het geeft leiding, vastheid, orde, saamenwerking, zoodat de kerk daardoor te beter aan hare roeping kan beantwoorden" (Bouwman, 1928:9). Bouwman (1928:65) vergelyk die kerkorde en kerkregering onder andere met die aanvoerder van 'n leer waarsonder dit nie kan oorlog maak nie en ook met 'n boumeester waarsonder 'n gebou nie behoorlik opgerig kan word nie. Die kerk het struktuur nodig waarbinne hy die Christusregering volgens die Woord op 'n ordelike wyse kan toepas. Wanneer kerke op 'n bepaalde orde ooreenkom omdat hulle meen dat dit voldoen aan die eis van Skrif en belydenis, dien die toepassing van daardie orde die welsyn, die eenheid, die rus en die opbou van die kerke (Bouwman, 1934:4; Maré, 1991:74).

Die vraag ontstaan egter of die kerkorde en kerkregering wesentlik is vir die bestaan van die kerk (wese) of bloot net goed is vir die welwese van die kerk. Kan 'n kerk waarlik kerk wees as dit nie oor 'n kerkorde beskik nie? Van der Linde (1978:66) is van mening dat die kerk nie sonder kerkreg en 'n kerkorde kan bestaan nie. Hierdie siening is myns insiens nie heeltemal korrek nie, aangesien daar kerke kan bestaan (vergelyk die Lutherse kerk in die 16'e eeu waar die landsvors die kerk regeer het) wat geen kerkorde erken nie, maar wat steeds kerk is en bly, ten spyte daarvan dat

hulle kerkwees gepaard kan gaan met ernstige gebreke (Berkhof, 1950:166-167). Die probleme en gebreke van willekeur en subjektiwiteit gaan nie noodwendig sodanige kerk sy kerkwees ontnem nie. Alhoewel kerkreg en kerkorde dus uiters belangrik is vir die welwese van die kerk, kan geen kerk wat daarsonder funksioneer kategories as valse kerk afgemaak word nie. (Vergelyk ook Maré, 1991:87.)

Reeds te Wesel (1568) het hierdie kerklike vergadering die doel van 'n kerkorde vasgestel. Hierdie vergadering het al die basiese beginsels daargestel wat later vir die eerste keer te Emden (1571) in 'n kerkorde vasgelê is en wat vandag in die Dordtse Kerkorde (soos met aanpassings in gebruik deur die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika) vervat word (Bouwman, 1928:294). Die basiese beginsels is soos volg:

- Om die Christokrasie daardeur te dien;
- om die voorskrifte uit die Skrif daar te stel wat tot voordeel van die bepaalde kerke paslik en bruikbaar is;
- die voorskrifte mag nie die Woord weerspreek nie en moet die algemene instemming van die lidmate wegdra;
- dit is gesaghebbend, maar mag nie as 'n onveranderlike wetboek hanteer word nie; waar nodig kan dit gewysig word indien sodanige wysiging tot voordeel van die kerk van Jesus Christus is en die toets van die Woord deurstaan;
- sodanige wysigings kan alleen gesamentlik deur al die kerke aangebring word;
- dit moet slegs 'n beknopte samevatting van die beginsels en uitgangspunte van die Christusregering uit die Woord weergee, en
- eenheid in die belydenis (eenheid in die geloof) is die *sine qua non* waarvan die daarstel van enige kerkorde afhanklik is. (Vergelyk Brown, 1988:157; Pont, 1981:110 & Spoelstra, 1967:26.)

Die eenheid wat bestaan op grond van eenheid in belydenis en wat daartoe lei dat 'n gesamentlike kerkorde deur die onderskeie kerke binne kerkverband opgestel word, strek tot eer van God en dien die opbou van die kerk van die Here (Bouwman, 1934:4). "n Kerkorde moet daarop ingestel wees om die kerk te help om hom in alle opsigte te gedra volgens Gods Woord en om God in alles te verheerlik" (Coertzen, 1991:188). Daarom het gereformeerde sinodes in Nederland reeds van so vroeg as

1563 daarop aangedring dat ampsdraers die belydenis moes onderteken op grond waarvan 'n gesamentlike kerkorde opgestel is (Brown, 1988:154).

Van Veen (1905:104) merk, met 'n verwysing na die Nederlandse Geloofsbelydenis artikel 32 op, dat 'n kerkorde wat nie eenheid en gehoorsaamheid aan God help verseker nie, nie aan die doel van art. 32 voldoen nie. Sodanige kerkorde sal ook nie die opbou van die kerk dien nie. En dit mag nie, aangesien die eer van God en die opbou van sy kerk een van die mees basiese doelstellings is wat die kerk op alle moontlike terreine van sy kerkwees behoort na te jaag. Hierdie opbou van die kerk moet noodwendig op Skrifgefundeerde wyse gedoen word. Die reg van God vir sy kerk moet uit die Woord nagevors en gesoek word en neerslag vind in 'n kerkorde wat die opbou van die kerk dien. Daarteenoor kan 'n onskriftuurlike kerkorde die ware lewe in die kerk versmoor (Van der Walt, 1976:145, 146). Daarom behoort daar gewaak te word teen gemeenteopbouwprogramme wat lós van 'n Skrifgefundeerde kerkorde 'n eie Skrifafwykende reg daar probeer stel wat kan lei tot die daarstel van "opboustrukture" wat vreemd is aan die kerk van die Here (Coertzen, 1991:107). 'n Skrifgefundeerde kerkorde kan noodwendig nie geloof in God werk of waarborg nie. Alleen God kan deur die wederbarende werk van die Heilige Gees geloof werk waar sy Woord verkondig word. Tog dien 'n Skrifgefundeerde kerkorde die opbou van die kerk van die Here (Du Plooy, 1988:22; 1995:156 & Spoelstra, 1989:23). Daarom is dit ook belangrik dat gelowiges en kerke uit liefde vir die Here en sy Woord en uit liefde vir mekaar, hulself as gebonde aan die Skrifgefundeerde kerkorde beskou (Smit, 1985:291; 1992:512-515).

'n Kerkorde word deur gemeenakkoord vasgestel (Maré, 1991:101; Pont, 1981:9 & Spoelstra, 1967:26). Op hierdie wyse stel die onderskeie kerke binne kerkverband vir hulself die reëls vir ordelike onderlinge samewerking vas en verseker dat daar met regsekerheid beslissings geneem word (Van de Beek, 1980:64). Hulle tref dus vooraf met mekaar 'n onderlinge ooreenkoms oor die wyse waarop hulle onderneem om op te tree om die Christusregering in die praktyk toe te pas. Hulle kom verder met mekaar ooreen om gesamentlik besluite te verander indien dit sou nodig wees (Pont, 1981:110). Bouwman (1934:4) toon aan dat die kerke reeds by Emden (1571) maatreëls getref het om die kerke se vryheid te verseker, willekeur in te perk en die belydenis en orde binne die kerke te handhaaf. Binne gereformeerde kerke moet kerkrade dus eers vooraf onderling met mekaar 'n ooreenkoms aangaan om 'n

kerkorde op te stel. Dan kom die kerke in 'n meerdere vergadering byeen waarna hulle onder leiding van die Heilige Gees bindende besluite mag neem (Amos 3:3; Hand. 15) (Kruger *et al.*, 1966:11).

'n Kerkorde is die vrug van die gesamentlike belydenis uit die Skrif en behoort daarom ook die Skrifgegronde kerkregering soos deur die belydenis aangedui, na te volg (Hovius, 1962:16; Pont, 1981:110; Smit, 1984:65; Spoelstra, 1967:26; Van der Linde, 1983:7 & Venter, s.a.:48). Tog is 'n verkeerde kerkorde nie bewys daarvan dat 'n kerk 'n valse kerk is nie. Kleynhans (1973:153) bevestig, met verwysing na die Sinode van Dordrecht 1618/19 en ander voorbeelde uit die geskiedenis, dat afwyking van 'n gereformeerde calvinistiese kerkorde deur die ander kerke aanvaar is, maar dat afwyking van die belydenis nie geduld is nie. Indien 'n alleenstaande Skrifgefundeerde kerk geen kerkorde sou gehad het nie, sou dit steeds kerk bly. Die feit dat daar 'n kerkverband bestaan, het die daarstel van 'n kerkorde noodsaaklik gemaak (Maré, 1991:86). Kerke wat op grond van dieselfde belydenis saamkom in een kerkverband, stel immers die ordelike samewerking tussen mekaar op deur 'n kerkorde op te stel wat gegrond is op die Skrif as bron, maar ook op die belydenis, wat 'n samevatting is van die leer van die Skrif. Waar 'n kerkorde totaal van Skrif en belydenis sou afwyk en 'n ander bron (soos die wette van die staat) as verwysingsraamwerk van die reg gebruik, kan dit net tot nadeel van die kerke wees. Die Gereformeerde kerke in Nederland het vanaf 1816 hierdie pad begin loop toe die owerheid sy eie kerkorde op die kerke afgeforseer het, met gepaardgaande negatiewe gevolge vir die kerke (Pont, 1981:15).

Waar die kerkorde enersyds vrug is van 'n gesamentlike belydenis, help die regte toepassing van die kerkorde andersyds om die belydenis te beskerm en te bewaar. "n Kerkorde moet die ruimte skep vir die regering van Christus in sy kerk, wat daarop neerkom dat 'n kerkorde daarop ingestel moet wees om die Woord van God oor die hele spektrum van die kerk se bestaan te laat spreek en om die belydenis van die kerk te beskerm en te handhaaf" (Coertzen, 1991:188). (Vergelyk ook Smit, 1987:17; Kruger *et al.*, 1966:43 & Van Veen, 1905:86.) Daarom dat daar van gereformeerde ampsdraers vereis word om hulle aan die belydenis én die kerkorde te bind deur beide te onderteken (Brown, 1988:154).

3.4.3.1. SAMEVATTING

- 'n Kerkorde gee die reëls volgens die Woord en die belydenis vir die goeie orde in die kerk sodat die Christusregering grondvat in die lewe van die kerk.
- 'n Kerkorde is noodsaaklik vir die ordelike voortbestaan van die kerk op aarde en help die kerk om sy roeping in die wêreld uit te leef en na te kom.
- 'n Kerkorde gee die ordelike weg waarvolgens moontlike foute in die belydenis, die kerkorde en ander kerklike besluite deur gesamentlike besluitneming reggestel kan word.
- 'n Kerkorde gee alleen die hoofriglyne van hoedanig die kerk vir sy eie tyd en omstandighede op die beste wyse volgens die Skrif regeer moet word.
- 'n Kerkorde help die kerke om vas te hou aan die merktekens van die ware kerk en om in gehoorsaamheid aan hul Koning van Hom te bly getuig.
- 'n Skrifgefundeerde kerkorde is belangrik vir die welwese van die kerk en help die kerk om die Christusregering op 'n ordelike wyse toe te pas.
- 'n Kerkorde moet die eenheid en gehoorsaamheid aan God help verseker en só die opbou van die kerk dien.
- 'n Skrifgefundeerde kerkorde dien die opbou van die kerk van die Here waar gelowiges uit liefde vir die Here, vir sy Woord en vir mekaar, hulself as gebonde aan daardie kerkorde beskou.

3.4.4. DIE VERHOUDING BELYDENIS EN KERKORDE EN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITE

Die opmerking van Du Plooy (1995:147, 148) is hier relevant: "Die vraag na die geldigheid van die gebruikmaking van die konfessie as bron en maatstaf vir die kerkreg asook die vraag na die gesag wat daaraan verleen word, is myns insiens belangriker as die weergawe van die band tussen die konfessie en die kerkregering. Daar moet egter versigtig beweeg word tussen biblisme en konfessionalisme."

Kerke kom byeen in een kerkverband op grond van dieselfde belydenis wat hulle as grondslag het. Kerke vind mekaar juis op grond van hul eenheid in die verstaan van die Woord van God. Eenheid in die belydenis gaan dus die kerkorde vooraf (Du Plooy, 1988:10).

'n Skrifgefundeerde kerkorde kan egter nooit los van die belydenis staan of nie die belydenis in ag neem nie. Die kerkorde volg immers die grondlyne van die belydenis (Du Plooy, 1988:10). Ook die kerkreg wil niks anders doen as om in gehoorsaamheid aan die Here van die kerk die Christusregering volgens die Woord in die vasgestelde kerkorde te laat weerklank vind nie (Coertzen, 1991:182; 1992a:47). "Wanneer die kerkorde nie steeds gesien en gehanteer word in verband met die belydenis van die kerk nie, sal die kerk in 'n dodelike wettiese formalisme verval. Eintlik moet die kerkorde steeds as 'n vorm van die belydenis gesien word. Die belydenis van Jesus Christus moet bepalend wees vir elke artikel van die kerkorde en elke besluit van enige kerkvergadering" (Venter, s.a.:48).

'n Deel van die belydenis formuleer dus bepaalde grondwaarhede oor die kerk en kerkregering (Du Plooy, 1988:10). Wanneer die kerk op grond van die Woord (Ef. 1:22; Kol. 1:18) Christus as Hoof van die kerk bely, moet die erkenning van sy Hoofskap neerslag vind in die wyse waarop die kerkregering vasgestel en toegepas word. Die opstellers van 'n kerkorde moet dus in hul werksaamhede altyd die belydenis in ag neem en die beginsels daarvan in die kerkorde vervat (Coertzen, 1991:182; Smit, 1984:65).

Dan kan daar tereg gesê word dat die verband tussen die kerkorde en belydenis in die Skrif vasgelê is (Smit, 1983:64). Hovius (1962:10) wys daarop dat die grondlyne vir 'n Skriftuurlike kerkregering in die belydenis te vinde is, aangesien die Hoofskap van Christus sowel as die feit dat Hy deur sy Woord alleenheerskappy in sy kerk voer, van die mees grondliggende en ononderhandelbare beginsels van die belydenis is. Tussen Skrif, belydenis en kerkorde moet daar in die presbiteriale kerkregering 'n onlosmaaklike band wees, aangesien die belydenis bou op die Skrif en die kerkorde weer bou op die Skrif en belydenis. Die arbeid van diegene wat die belydenis en die kerkorde onder leiding van die Heilige Gees opstel, behoort dus daarop gerig te wees om alleen die Skrif aan die woord te bring (Du Plooy, 1988:22; Pont, 1981:15).

Alhoewel die kerkorde, soos die belydenis, op die Skrif rus, is die kerkorde meer prakties en spesifiek gerig op die toepassing en konkretisering van die Christusregering in die lewe van die kerk (Du Plooy, 1988:10). Noodwendig, soos alle ander optrede in die kerk van die Here, moet ook die praktiese toepassing van die Christusregering die opbou van die liggaam van die Here dien, aangesien die

aedificatio ecclesiae suprema lex die belangrikste norm is wat hier geld (Du Plooy, 1988:11; Hovius, 1962:11 & kerkorde GKSA artikel 86).

Die kerkorde se gesag is egter op 'n ander vlak as die van die Skrif en belydenis (Pont, 1981:102; Smit, 1984:66 & Strauss, 1989b:87). In die onlosmaaklike band tussen Skrif, belydenis en kerkorde is die Skrif die *norma normans*; die belydenis die *norma normata*; en die kerkorde die *norma ministrans*. (Vergelyk par. 3.2.4; Botha, 1993:7; 1997:1292, 1294; Coertzen, 1991:177-183; Smit, 1983:85 & Van Wyk, 1991:22.) Kuyper (1928/1929:1) toon aan dat die kerkorde daarom in middelmatige sake wel aangepas kan word, soos in die Dordtse kerkorde artikel 86 gereël word en merk soos volg op: "Onder de redenen, die nu een afwijking van de kerkenorde veroorloofden, gold in de eerste en voornaamste plaats: het belang der kerken. Wanneer de vrijheid der kerk of haar innerlijke vrede of haar rust gevaar liep, werd zulk een afwijking niet alleen geduld, maar gezocht. Zoo was er ruimte, maar binnen zekere grenzen; regelmaat, maar zonder formalisme. Maar één voorwaarde, dat namelijk de kerken een bleven in de belijdenis." (Vergelyk ook Praamsma, 1946:7.) Daarom moet daardie kerkordelike bepalings wat op die Skrif rus of wat van Skrifbeginsels afgelei kan word, wél as gewetensbindend geag word (Strauss, 1992b:195).

Al is die binding aan die kerkorde van groot belang vir die ordelike lewe en die toepassing van die Christusregering binne die kerke in kerkverband, is egter nie die kerkorde nie, maar die belydenis, die akkoord van kerklike gemeenskap (Smit, 1984:69; Visser, 1999:1). Daarom mag die kerkorde ten opsigte van middelmatige sake wél verander word, terwyl die belydenis, wat die leer van die Skrif weergee en saamvat, slegs op baie goeie eksegetiese gronde gewysig mag word (Calvyn, 1991:1497-1498, 4.10.30; Kuyper, 1928/1929:1). Hieroor merk Du Plooy (1988:22) op: "Hoewel die konfessie en die kerkorde feilbaar bly, behoort veranderinge en/of afwykinge daarvan met die grootste omsigtigheid te geskied. Dit gaan immers om die regering van die liggaam van Christus, en met hierdie liggaam wat duur gekoop is deur die bloed van Jesus Christus, mag nie geëksperimenteer word nie."

Velthuysen (1985:373) toon die noue band aan wat daar tussen die belydenis en kerkorde bestaan deur daarop te wys dat die kerkorde gebou is op die belydenis, en dat die kerkorde homself weer aan die belydenis verbind. Spoelstra (1967:26) meen

die kerkorde is "n 'gemeen akkoord' op sterkte waarvan gesamentlik sekere sake in kerkverband hanteer word". Uit hierdie standpunt van Spoelstra (meen ek – JHH) kwalifiseer hy sy verstaan van "gemeen akkoord" as die ooreengekome praktiese toepassing van besluite in die kerkverband en wyk hy hiermee geensins af van die interpretasie dat die belydenis die "gemeen akkoord" ten opsigte van die verstaan van die Skrif (die leer) is nie.

Beide die belydenis en kerkorde is onder leiding van die Heilige Gees (Hand. 15) in die geskiedenis van die kerk gevorm (Du Plooy, 1988:10). Du Plooy (1988:11) wys dan ook daarop dat die ontwikkeling van die belydenis en die kerkorde in die sestiende en begin-seventiende eeu hand aan hand geloop het. Reeds in daardie vormingstyd het die kerke gewaak teen die vereenselwiging van die belydenis en die kerkreg, asook teen die skeiding van die twee (Coertzen, 1989:75). Die eie-aard van beide die belydenis en kerkorde word as volg deur Coertzen (1989:75) verwoord, naamlik: " ... dat die belydenis 'n gesistematiseerde samevatting van die Woord is. 'n Kerkorde daarenteen is die gesistematiseerde reëls vir orde in die kerk."

Die belydenis en die kerkorde is in mekaar veranker (Du Plooy, 1988:10). Die een kan nie sonder die ander nie. Smit (1984: 53) noem die belydenis die "norm en bestek" van die kerkorde. Coertzen (1989:75) praat van die erkenning van die "organiese band" tussen die belydenis en kerkorde wat vanaf die vroegste tye in die reformatoriese wêreld erken word. Die belydenis word as't ware in die praktyk "waar gemaak" in sy kerkorde. "In onze kerkorde gaat het om onze Belijdenis. Ja, wij mogen zeggen: het gaat om de glorie van Christus als koning, en in de belijdenis van het koningschap van Christus over Zijn kerk klopt het hart der kerk" (Hovius, 1962:25). In die belydenis word beide die onveranderlike reg (*ius positivum divinum*), asook die veranderlike reg (*ius permissivum divinum*) wat deel van die kerkorde is, bely (Hovius, 1962:11; kerkorde GKSA artikel 86). Die kerkorde GKSA (artikels 53-55; 61 & 68) bevestig weer dat hy in die belydenis veranker is, aangesien die grondbeginsels van die Skriftuurlike kerkregering in die belydenis te vind is (Hovius, 1962:10). Pont (1981:15) noem die belydenis in betreklike sin die wortel, bron en norm van die kerklike orde, aangesien die belydenis agter die Woord staan as finale bron, wortel en norm van die kerkorde. Waar die belydenis nie behoorlik funksioneer en hoog geag word nie, sal daar ook kerkordelike wanorde in die kerk wees (Van der Westhuizen, 1991:3).

Du Plooy (1988:11) toon aan dat beide die belydenis en die kerkorde die kenmerke van die ware kerk (Nederlandse Geloofsbelydenis artikel 29), naamlik die bediening van die Woord, sakrament en tug bely as die basis van waarheid waarvolgens Christus sy kerk regeer. Voorts bely beide die belydenis en kerkorde die alleenheerskappy van Christus, die dienste en die begrippe plaaslike en algemene kerk. (Vergelyk ook Jooste, 1958:366 & Hovius, 1962:16, 25.)

Die verankertheid van belydenis en kerkorde en die feit dat dieselfde Skrifbeginsels beide ten grondslag lê, vereis dat die leertug (wat binding aan belydenis en kerkorde vereis) in die kerk van die Here toegepas moet word (Botha, 1997:1290; Van Ruler, 1973:103, 104). Ook tydens die Reformasie het die voorgangers dieselfde mening gehuldig (Botha, 1997:1295). "Die kerkregering volgens die Dordtse Kerkorde laat dus geen leervryheid of willekeur in die kerk toe nie maar erken gewetensvryheid alleen in gebondenheid aan die Heilige Skrif as die Woord van God" (Van der Walt, 1976:162, 163).

Beide die belydenis en die kerkorde is bindend en afwyking van beide bied gronde vir appèl, alhoewel die gesag van die belydenis (*norma normata*) op 'n ander vlak is as die van die kerkorde (*norma ministrans*). "De confessie geldt iure divino. De K.O. niet" (Kuyper, 1932/1933:26). Die bindende gesag van beide word met die ondertekening van die ondertekeningformulier erken en die maatreëls wat die kerkorde tref, moet help verseker dat die gesonde leer gehandhaaf word. (Vergelyk Botha, 1997:1295 & Visser, 1999:1.) Kerklike besluite wat dus afwyk van die belydenis, asook van die kerkorde, is nie bindende besluite nie (Jansen, 1924:47).

3.4.4.1. SAMEVATTING

- Kerke kom byeen in een kerkverband op grond van dieselfde belydenis wat hulle as eenheidsgrondslag het en wat die kerkorde voorafgaan.
- Die grondlyne vir 'n Skriftuurlike kerkregering is in die belydenis te vinde, soos die Hoofskap van Christus en die feit dat Hy deur sy Woord alleenheerskappy in sy kerk voer.

- Die kerkorde se gesag (*norma ministrans*) is op 'n ander vlak as die van die Skrif (*norma normans*) en belydenis (*norma normata*) en kan daarom in middelmatige sake wél aangepas word.
- Die belydenis en die kerkorde is in mekaar veranker en die belydenis word as't ware in die praktyk "waar gemaak" in sy kerkorde.
- Die bindende gesag van belydenis en kerkorde word met die ondertekening van die ondertekeningformulier erken en die maatreëls wat die kerkorde tref, moet help verseker dat die gesonde leer gehandhaaf word.
- Kerklike besluite wat afwyk van die belydenis, asook van die kerkorde, is nie bindende besluite nie.

3.4.5. STRYD RONDOM DIE VERSTAAN VAN BINDING AAN DIE KERKORDE AS DEEL VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUIE

Die mening bestaan dat daar geen Skriftuurlike grond vir 'n kerkorde bestaan nie, maar dat alleen die Heilige Gees die plaaslike kerk deur die sogenaamde "inwendige lig" in sy wyse van kerkregering moet lei (Paas, 1996:290). Luther word ten onregte as 'n profeet van hierdie siening voorgelou (Booyens, 1980:156; Botha, 1993:2 & Bouwman, 1928:203).

Wanneer kerke hulle nie bind aan 'n kerkorde nie of sommige van die artikels van die kerkorde eensydig ophef, benadeel dit die opbou van die kerke. Coertzen (1991:107) merk op: "Want uiteindelik is die opbouing van die liggaam van Christus nie net vir en in die kerk van belang nie: dit het implikasies vir die totale lewe van hulle wat aan die Here behoort, maar ook vir die wêreld teenoor wie daar getuig word. Daarom moet 'n kerk wat dit werklik ernstig bedoel met sy kerk-wees, noukeurig aandag gee aan sy orde, sy regering, sy organisasie."

Sommige gemeenteopbouontwerpe stel alternatiewe strukture voor wat God se reg vir sy kerk (soos vasgestel in die kerkorde) probeer vervang deur 'n kerkvreemde reg wat nie teologies (uit die Woord) begrond kan word nie (Coertzen, 1991:107). 'n Regte verstaan van die aard van die binding aan 'n kerkorde bring egter die besef dat 'n goeie kerkorganisasie alleen nie die begin en die einde van die godsdiens is nie, aangesien die kerkorde nie die geloof bewerk nie. Tog is die kerkorde 'n middel

wat meehelp tot die opbou van die kerk van die Here (Coertzen, 1991:107). Daarom sal 'n kerk wat gesond is in die geloof, 'n Skrifgefundeerde kerkorde daarstel waaraan hy homself gebonde sal ag.

Die fout moet ook nie gemaak word om te meen dat 'n kerk wat 'n verkeerde kerkregeringstelsel aanhang noodwendig as ongereformeerde afgemaak kan word nie (Kleynhans, 1973:153).

Voorts is die binding aan die kerkorde 'n sterker binding as die binding aan "gewone" sinodebesluite. Indien daar nie 'n kerkorde was nie, sou die kerke nie saam op 'n wyse kon ooreenkom waarvolgens hulle besluite sou neem nie. Die binding aan die kerkorde gaan dus die binding aan "gewone" sinodebesluite vooraf (Kruger *et al.*, 1966:12). Tog bied 'n kerkorde nie bloot leidrade aan sonder dat die bepalinge daarin vervat ook bindend op die onderskeie kerke is nie. Hierdie is 'n "liberale opvatting wat die eie oordeel bo die Kerkorde wil verhef" (Kruger *et al.*, 1966:12).

'n Kerkorde mag gelowiges alleen bind aan beginselsake en nie aan menslike besluite en idees wat nie op die Woord gegrond is en middelmatig van aard is nie. "Gevolgtrek moet gewaak word teen reglementeringe, omdat dit menslike gesag in die plek van dié van Christus stel. Reglementeringe moet dus in Skrifgehoorsame kerkregering beperk word tot die bepalinge wat diensbaar is vir gehoorsaamheid aan die Woord, die goeie orde en die vrywillige beperking van eie vryheid uit liefde ter wille van die gemeenskap" (Spoelstra, 1968:46).

Daarmee saam moet erken word dat die Bybelse grondlyne vir die kerkreg nie altyd so onweerspreeklik duidelik in die Woord gestel word nie, alhoewel daar nie ontken kan word dat die Skrif wel die basiese kerkregtelike beginsels weergee nie. (Vergelyk Pont 1981:9; Strauss, 1989b:82 & Van't Spijker 1972: 6-7.)

Tog moet daar by die opstel van veral die praktiese ordereelings van 'n kerkorde altyd gewaak word teen die gevaar van oorreglementering. Die beginsels moet sover moontlik gestel word en die spesifieke toepassing (waar moontlik) oorgelaat word vir besluitneming deur die plaaslike kerk vir die eie besondere omstandighede waarbinne hulle verkeer. (Vergelyk Calvyn, 1991:1497-1498, 4.10.30-31 & Strauss, 1989b:88.)

Die kerkorde behoort dan ook gesien te word as 'n suiwer ordereëling wat geensins onveranderbaar is nie, behalwe waar die besondere ordereëling direk uit die Woord kom of daaruit afgelei kan word. Sodanige verandering moet geskied op die wyse waarop die kerke self onder mekaar ooreengekom en dit in hul kerkorde vasgestel het (Venter, s.a.:49).

Die kerkorde is dus geldig en moet honoreer word, omdat kerke hulleself op grond van hulle onderlinge geloofseenheid vrywilliglik daartoe verbind het om kerklike besluite te honoreer.

3.4.5.1. SAMEVATTING

- Sommige geleerdes meen daar bestaan geen Skriftuurlike grond vir 'n kerkorde nie, maar dat die Heilige Gees die plaaslike kerk deur die sogenaamde "inwendige lig" in sy kerkregering lei.
- 'n Kerk wat 'n verkeerde kerkregeringstelsel aanhang, kan nie noodwendig as "ongereformeerde" afgemaak word nie.
- 'n Kerkorde mag gelowiges alleen bind aan beginselsake en nie aan menslike besluite en idees wat nie op die Woord gegrond is nie en wat middelmatig van aard is.
- By die opstel van die praktiese ordereëlings van 'n kerkorde, moet gewaak word teen oorreglementering.
- Die kerkorde is veranderbaar op die onderling ooreengekome wyse behalwe waar die besondere ordereëling direk uit die Woord kom of daaruit afgelei kan word.
- Die kerkorde moet honoreer word, omdat kerke hulleself op grond van hulle onderlinge geloofseenheid vrywilliglik daartoe verbind het om kerklike besluite te honoreer.

3.4.6. DIE WYSE WAAROP KERKE BINNE KERKVERBAND HUL AAN DIE KERKORDE BIND

Kerklike besluite, wat kerkordelike bepalinge insluit wat nie regstreeks uit die Woord kom of afleibaar is nie, is veranderbaar. Waar die kerke van oordeel is dat dit

noodsaaklik is om besluite te verander en daardie verandering tot voordeel van die kerke is, mag hulle sodanige verandering aanbring (Bouwman, 1928:326; Spoelstra, 1989:189, 474 & Strauss, 1992b:195). Omdat die kerke binne kerkverband egter tesaam tydens meerdere vergaderings besluite geneem het en daardie besondere bepalinge gesamentlik vasgestel het, mag die kerke daardie besluite en bepalinge alleen gesamentlik tydens 'n meerdere vergadering deur onderlinge oorleg en met wedersydse ooreenstemming wysig (Kruger *et al.*, 1966:506; Spoelstra, 1989:472). Die kerke het immers voorheen saamgekom en was daarvan oortuig dat hulle onder leiding van die Heilige Gees oor daardie bepalinge en sake besluite geneem het. Op grond daarvan het hulle ook teenoor mekaar onderneem om hulleself aan daardie besluite te verbind. (Vergelyk Milner, 1970:192; Rutgers, 1890:18 & Smit, 1984:61.)

Uit liefde vir die Koning van die kerk en uit liefde vir mekaar, bind die kerke hulle daartoe om die reg van hulle Koning in die praktyk van hulle kerkwees toe te pas (Smit, 1992:513). Wanneer die kerke dan later besluit om veranderings aan kerklike besluite en bepalinge aan te bring, behoort hulle dit met groot versigtigheid te doen, aangesien sekere bepalinge en kerklike besluite direk uit die Woord kom of uit die beginsels van die Woord afgelei kan word en daarom as Goddelike bepalinge gehoorsaam moet word. (Vergelyk Botha, 1993:10; Calvyn, 1991:1497, 4.10.30; Spoelstra, 1968:46 & Strauss, 1992b:196.) Selfs in die tyd van die Reformasie was daar sekere bepalinge wat die Rooms-Katolieke Kerk gemaak het, wat die kerke bly handhaaf het, aangesien daardie besluite en bepalinge vasgehou het aan die leer van die Woord en dus altyd geldend vir die kerk van die Here is (Kuyper, 1928/1929:3). Coertzen (1987:44) maak hieroor 'n gepaste waarskuwende opmerking, naamlik: "... dat die veranderde situasie en omstandighede nooit bepalend mag word vir die gesag van die Skrif nie. Deur historiese, grammatiese en teologiese eksegeese moet die ware betekenis van 'n bepaalde Skrifwoord vasgestel word sodat die gesag daarvan ook ten opsigte van ons dag gehandhaaf kan word." Voorts kan kerklike besluite die onderlinge eenheid tussen die kerke óf bevorder óf benadeel. Daarom behoort die kerke alleen na deeglike en rustige besinning wysigings aan die veranderbare kerkordelike bepalinge en kerklike besluite aan te bring (Kruger *et al.*, 1966:506).

Die besondere plaaslike omstandighede van elke kerk moet voorts in ag geneem word rakende die wyse waarop kerke hulle aan die kerkorde bind (Spoelstra,

1989:470; Van't Spijker, 1990b:132). Elke plaaslike kerk behoort na regte vir homself 'n kerkorde op te stel wat op daardie bepaalde tydstip en in die besondere omstandighede paslik en bruikbaar en tot die grootste bevordering van die orde en vrede van die plaaslike kerk sal dien (Botha, 1993:10; Calvyn, 1991:1497, 4.10.30). Die kerke het egter in kerkverband saamgekom en tesaam die onderlinge orde binne die kerke met 'n bepaalde kerkorde vasgestel en teenoor mekaar onderneem om hulleself aan daardie orde te bind. Die uitgangspunt by die kerke binne kerkverband behoort dus te wees dat hulle die kerkorde ten volle navolg.

Tog is die kerkorde nie 'n pasklaar dokument wat vir alle omstandighede kan geld nie. Roeleveld (1972a:46) toon aan dat die kerke die kerkorde "na die letter" moet navolg, maar dat die volgende van belang bly waar afwykende optrede wel oorweeg word: Die moontlike afwyking moet in die lig van die Skrif getoets word; die eis om billikheid moet geld en die Here moet biddend om wysheid gevra word. Elke plaaslike kerk mag dus nie die kerkorde bloot as riglyn beskou en homself willekeurig daaraan hou of daarvan afwyk nie (vergelyk Achttien, 1962:50). Ook afwykings van die orde moet op 'n "ordelike" wyse gehanteer word.

Nauta (1971:19) gee sekere riglyne waaraan sulke afwykings getoets kan word. Hy wys daarop dat die kerke die kerkorde juis opgestel het om orde en vastigheid te skep. Daarom moet die kerke wat afwyk 'n gegronde rede vir sodanige afwyking kan aanvoer wat tot voordeel en belang van die kerk self is en nie bloot die belange van spesifieke persone bevorder nie. Voorts mag sodanige afwyking nie 'n ander plaaslike kerk of ander kerke binne die betrokke kerkverband benadeel nie. Laastens behoort 'n plaaslike kerk wat van die kerkorde afgewyk het, minstens "van de gevolgde afwijkende gedragslijn" aan die kerkverband rekenskap te gee om "althans achteraf min of meer de goedkeuring voor te verwerven".

De Jongh (1918:187-188) haal vir Voetius aan om sodoende daarop te wys dat sodanige afwyking deur die kerke erken, maar tog nie as presedent beskou mag word nie en dat 'n bevoegde vergadering daardie afwyking as noodsaaklik moet beskou. "Kortom, die afwyking moet by wyse van uitsondering, in groot verantwoordelikheid ten opsigte van die belang van die kerke (en nie persone nie) plaasvind" (Spoelstra, 1989:475). Rutgers (1890:41) meen selfs dat 'n klein afwyking

wat nie die orde, rus en welstand van die kerke benadeel nie, maar eerder bevorder, nie slegs geduld behoort te word nie, maar ook goedgekeur behoort te word.

Kerklike vergaderings behoort verder versigtig te wees om nie kerkordelike bepalings wat nie op die Woord gegrond is of nie daaruit afgelei kan word nie, op 'n gewetensbindende wyse af te dwing nie. (Vergelyk Botha, 1993:10; Kuyper, 1934/1935:5; Rutgers, 1890:38; Spoelstra, 1989:189; Strauss, 1992b:195 & Van Veen, 1905:19.) Tog is daar sekere Skriftuurlike kerkordelike bepalings wat wel onder leiding van die Heilige Gees uit die Skrif en uit Skrifbeginsels afgelei kan word en wat dus wél as gewetensbindend beskou moet word (Milner, 1970:192; Nauta, 1971:19 & Smit, 1984:61).

Die kerkorde is nie 'n kerkwet wat soos 'n landswet juridies afdwingbaar is nie. Die kerkorde dra sorg dat die Christusregering, soos gevind in die Woord van God, in die praktyk van die kerklike lewe toegepas word. Daarom neem die kerke saam onder leiding van die Heilige Gees sekere besluite en formuleer hulle kerkordelike bepalings waaraan hulle onderneem om hulle gesamentlik te bind (Van der Merwe, 1969:37). Die toepassing van daardie besluite en bepalings behoort, soos alles in die kerk, getrou te wees aan die liefdesgebod van Matteus 22:37-40. Wanneer 'n bepaalde kerkordelike artikel weens 'n beroep op die Skrif geformuleer word, moet daardie beroep dus ook in liefde vir die Here en sy kerk en vir die naaste gemaak word. Só sal die kerke verseker dat die kerklike besluite wat hulle neem en die kerkordelike bepalings wat hulle formuleer, bydra tot die nut, goeie orde en stigting van die kerke binne die kerkverband (Strauss, 1989b:89).

Die kerke uit die reformatoriese tradisie het nog altyd die artikels van die kerkorde as bindende besluite beskou en as sodanig gehandhaaf (Bouwman, 1928:12). Hulle grond hierdie optrede op die feit dat alles wat in die kerk gebeur (ook die geformuleerde kerkorde) vir gereformeerdes aan die Skrif en aan beginsels uit die Skrif gebonde is (Coertzen, 1987:43). Die kerkorde is dus die duidelike afspraak wat die kerke binne kerkverband met mekaar het om op grond van Skrif en belydenis op die bepaalde ooreengekome wyse die Christusregering in die praktyk van hul kerkwees toe te pas (Kruger *et al.*, 1966:504). Selfs daardie bepalings wat nie direk uit die Skrif kom nie, het bindende kerklike gesag, mag nie bloot na willekeur toegepas word nie en kan alleen deur die kerke gesamentlik verander word as die

belang van die kerke dit vereis. (Vergelyk Kruger *et al.*, 1966:506, 507; Kuyper, 1932/1933:26; 1934/1935:4 & Spoelstra, 1989:190, 222.)

Die binding aan die kerkorde is dus 'n "absolute" binding waar dit gaan om Skrifgebonde besluite en bepalings en 'n "relatiewe" binding waar dit bloot gaan om praktiese ooreengekome kerklike ordereelings. Tog mag selfs die praktiese ordereelings alleen deur die kerke gesamentlik verander word, aangesien hulle daardie reelings gesamentlik opgestel het en saam daarvoor ooreengekom het (Nauta, 1971:479). Rutgers (1890:12) toon aan dat die artikels van die kerkorde nie oorspronklik opgestel is as "voorstel" waarvoor nog besluit moes word nie; nie as "ontwerp" wat nog definitief vasgestel moes word nie; nie as "eene reeks van stellingen" wat die opstellers meen van belang is nie, maar as besluite wat nagevolg en waarvolgens die kerklike lewe ingerig moes word. Die kerkorde was dus bindend en geldend, omdat die kerke hulleself daartoe verbind het om daardie bepalings wat die reg in die kerk van die Here reël, vrywilliglik en uit geloof en liefde te gehoorsaam (Rutgers, 1890:18; Smit, 1992:513 & Van Deventer, 1991:1). Die belangrikheid van die binding aan die kerkorde kom verder na vore uit die feit dat die kerkorde ook as appèlgrond saam met die Skrif en belydenis aangevoer kan word wanneer teen 'n bepaalde besluit geappelleer word (kerkorde GKSA artikel 31; Spoelstra, 1989:190, 222 & 1992:904). Visser (1999:2) wys op die erns van die stiptelike en eerbiedige handhawing van die kerkorde wanneer hy opmerk: "Nalatigheid en onverskilligheid in hierdie opsig sou neerkom op *de facto* verbreking van kerkverband."

Bouwman (1928:112) wys daarop dat die mening bestaan dat die onderskeie plaaslike kerke self hulle inrigting (kerklike orde) moet daarstel. Hy meld ook dat gereformeerdes soms ten onregte beskuldig word dat hulle meen dat die stelsel van kerkregering volledig in die Skrif gegee is. Voorts wys hy op die standpunt dat die Skrif slegs die hooflyne vir die kerkregering daarstel en dat die kerke hulself na hulle eie omstandighede daarvolgens behoort in te rig. Daarteenoor stel Bouwman (1928:112) die gereformeerde standpunt, naamlik: "... dat de H. Schrift alleen de hoofbeginselen geeft en dat de kerk, met in acht neming dier beginselen, onder de leiding des H. Geestes, zich verder naar de eischen der tijden en der omstandigheden kan inrichten." (Vergelyk ook Nauta, 1971:480 & Rutgers, 1890:44.) Binne gereformeerde geleedere moet daar dus teen twee uiterstes gewaak word. Aan

die een kant bestaan die gevaar van óórreglementering wat van die kerkorde 'n wetboek maak. Aan die ander kant bestaan die gevaar van te mín reglementering wat maklik tot willekeur en eiewilligheid kan aanleiding gee. Om beide hierdie slaggate te vermy, moet die kerke tesaam daardie orde vasstel "wat nodig is om sy roeping as kerk te vervul in ooreenstemming met God se reg vir sy kerk" (Coertzen, 1992b:4). Dit hou in dat die besluite wat kerke neem, uitvoerbaar moet wees, sodat die kerk van die Here nie skade ly deur die genome besluite nie (Jooste, 1958:383).

Kerke binne kerkverband bind hulself nie so sterk aan die kerkorde as aan die belydenis nie (Kleynhans, 1973:153; Pont, 1981:110). Die belydenis is immers die "gemeenakkoord" tussen die kerke en nie die kerkorde nie (Kuyper, 1932/1933:26). Van der Westhuizen (1991:3) wys daarop: "Die kerkorde is via die belydenis Skrifgetrou of Skrifontrou." In die kerke van die Reformasie was dit dwarsdeur die geskiedenis só dat binding aan die belydenis streng toegepas is, terwyl daar ruimte gelaat was vir die binding aan die kerkorde. Tog is eiesinnigheid, willekeur, bandeloosheid en wanorde met betrekking tot die kerkorde geensins geduld nie (Rutgers, 1890:41; Visser, 1999:1).

Daar moet gevolglik nie te gemaklik aan of die belydenis of die kerkorde gewysig word nie. Verandering moet die voordeel van die kerke dien. Te veel wysigings bring verdere wysigings wat kan lei tot verbreking van die onderlinge eenheid tussen die kerke (Spoelstra, 1989:474; Rutgers, 1890:41). Aan beide die belydenis en kerkorde mag veranderings alleen deur die kerke se gesamentlike besluite en in gehoorsaamheid aan die Woord en tot voordeel van die kerke aangebring word. Die belydenis mag slegs na gedeë eksegese gewysig word. Die kerkorde mag slegs verander word waar bepalings nie direk uit die Skrif kom of afleibaar is nie en waar die verandering tot voordeel van die kerke is (Spoelstra, 1989:470).

Kerke bind hulle aan die kerkorde, aangesien die kerkorde die neerslag is van die verliggende werk van die Heilige Gees in die kerke en omdat Christus Self sy kerk deur die vasgestelde kerkorde regeer (Calvyn, 1991:1448, 4.9.1; Visser, 1999:1). Sodanige kerkorde moet noodwendig die voorskrifte en beginsels van die Woord vervat. Daarom kan Smit (1984:81) die stelling maak: "Die vraag na kerkordelike gesag was vir die leiersfigure in en direk na die reformasie 'n vraag na skrifgesag." Smit (1984:81) verwys dan ook na Calvyn (1991:1307, 4.2.4; 4.3.1, 2, 7, 8, 14;

4.7.23 & 4.8.1-4, 7-8) vir wie dit in die kerkregering geheel om Christus gaan wat met eie gesag deur sy Woord en Gees oor sy kerk regeer.

Kerke bind hulle aan die kerkorde as die ordereëling waarmee die reg van Christus in die praktyk van kerkwees uitgeoefen word (Spoelstra, 1988:41). Die kerkorde self mag nie as 'n bron van reg beskou word nie, aangesien alleen die Woord van God hierdie rol vervul en mag vervul.

3.4.6.1. SAMEVATTING

- Kerklike besluite wat nie regstreeks uit die Woord kom of afleibaar is nie, is veranderbaar indien die kerke oordeel dat dit noodsaaklik is en indien daardie verandering tot voordeel van die kerke is.
- Afwykings van die kerkorde moet ordelik hanteer word en vooraf biddend in die lig van die Skrif getoets word, terwyl die eis om billikheid ten opsigte van die hantering van afwykendes, ook geld.
- Elke plaaslike kerk mag nie die kerkorde bloot as riglyn beskou en homself willekeurig daaraan hou of daarvan afwyk nie.
- Afwykings van die kerkorde moet tot voordeel van die kerk self wees en mag nie 'n ander plaaslike kerk benadeel nie. Van die afwyking(s) moet aan die kerkverband rekenskap gegee word.
- Afwyking van 'n kerkorde moet by wyse van uitsondering en in groot verantwoordelikheid ten opsigte van die belang van al die kerke plaasvind. Indien dit die orde, rus en welstand van die kerke bevorder, behoort dit goedgekeur te word.
- Daar moet daarteen gewaak word om kerkordelike bepalings wat nie op die Woord gegrond is of wat nie daaruit afgelei kan word nie op 'n gewetensbindende wyse af te dwing.
- Selfs daardie bepalings wat nie direk uit die Skrif kom nie, het bindende kerklike gesag en kan alleen deur die kerke gesamentlik verander word indien die belang van die kerke dit vereis.
- Die binding aan die kerkorde is 'n "absolute" binding waar dit gaan om Skrifgebonde besluite en bepalings en 'n "relatiewe" binding waar dit gaan om prakties ooreengekome kerklike ordereëlings. Tog mag selfs die praktiese ordereëlings alleen deur die kerke gesamentlik verander word, aangesien

hulle daardie reëlins gesamentlik opgestel het en saam daaroor ooreengekom het.

- Die gereformeerde standpunt oor die kerkregering is dat die Woord die hoofbeginsels gee en dat die kerk sy regering met hierdie beginsels en onder leiding van die Heilige Gees na die eise en omstandighede van die tyd inrig.

3.4.7. DIE GEVOLGE VAN BINDING AAN 'N KERKORDE VIR DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITE

Binding aan 'n Skrifgefundeerde kerkorde dra daartoe by dat die kerk in ooreenstemming met die Woord ingerig word, met ander woorde, dat die Christusregering in die kerk toegepas word. Daarom sal kerke en individue wat erns maak met die Woord van God die bepalings van 'n kerkorde wat direk uit die Woord kom en daaruit afgelei word, navolg asof hulle die Woord navolg (Botha, 1993:10; Calvyn, 1991:1497, 4.10.30). Terselfdertyd sal die kerke daarteen waak om mekaar nie in die gewete te bind aan bepalings of aan besluite wat nie die toets van die Woord deurstaan nie. Christus se Hoofskap van die kerk kom immers in die gedrang waar kerke mekaar wil dwing om gehoorsaam te wees aan voorskrifte wat nie die toets van die Skrif deurstaan nie (Spoelstra, 1989:189).

Binding aan 'n kerkorde help om te sorg dat daar dissipline en orde in die kerk van die Here is. God is immers 'n God van orde (1 Kor. 14:33, 40). Dit is sy wil dat alles in sy kerk gepas en ordelik moet plaasvind. Daarom gee Hy in sy Woord aan die kerk die riglyne vir die geestelike bestuurswyse waarop Hy wil hê dat die kerk regeer moet word (Botha, 1993:10; Calvin, 1984:474 & Calvyn, 1991:1497, 4.10.30).

Binding aan 'n kerkorde het verder tot gevolg dat daardie kerkorde wat gesamentlik deur die onderskeie kerke binne kerkverband vasgestel en aanvaar is, gedurig aan die Woord getoets moet word. Die kerke in die tyd van die Reformasie moes, nadat hulle met die Roomse Kerk gebreek het, juis verseker dat hulle nie, soos die kerk waarvan hulle afgeskei het, in dieselfde slaggat van 'n onskriftuurlike kerkregering val nie (Kuyper, 1928/1929:3). Die kerke het immers die verantwoordelikheid om te sorg dat hul onderling aanvaarde kerkorde (*ius constitutum*) ooreenstem met die "ideale" kerkorde soos dit volgens die Woord behoort te wees (*ius constituendum*) (Botha, 1993:14).

Binding aan 'n kerkorde vereis ook dat die bepalings van die kerkorde gehou en nagekom moet word. Die kerke stel immers die kerkorde vir hulleself op en behoort getrou aan die opgestelde orde te lewe (Bouwman, 1934:4; Nauta, 1971:479 & Rutgers, 1890:18). Die kerkorde is 'n samevatting van God se regsreëls vir sy kerk uit die Woord en uit die afgeleide beginsels van die Woord en moet daarom gehoorsaam word (Bouwman, 1928:12; Jansen, 1924:47). Die toepassing van die kerkorde verseker juis dat die Christusregering in die praktyk van die kerkwees grondvat en help die kerk om in alle aspekte van sy kerkwees getrou en gehoorsaam aan die Here en aan sy Woord te lewe (Coertzen, 1992e:718). Daarom is die kerkorde nie 'n dokument waarvan die kerke bloot behoort kennis te neem, maar hul verder nie aan hoef te steur nie. Indien kerke binne die kerkverband die kerkorde ignoreer of minag, is sodanige optrede 'n verbreking van die onderlinge ooreenkoms van trou wat hulle met mekaar gesluit het met die opstel van die kerkorde (Kruger *et al.*, 1966:12).

Nauta (1971:479) sê oor die binding aan die kerkorde die volgende: "Er is geen enkele reden om in dit verband nog eens de grond te noemen, waarom de kerken en haar leden zich aan deze regel behoren te houden. Zulks volgt zonder meer uit heel de opzet van de kerkorde en uit de functie, die zij in het leven der kerk moet vervullen." Rutgers (1890:12) wys daarop dat die artikels van die kerkorde nie 'n blote voorstel is waaroor nog besluit moet word nie; nie 'n blote ontwerp is waaroor daar nog finaal besluit moet word nie; en nie bloot 'n reeks stellings is wat die opstellers van belang ag nie, maar bindende kerklike besluite is wat uitgevoer moet word deur al die kerke wat gesamentlik daarvoor besluit het. Wanneer kerke hulleself aan 'n kerkorde bind, is een van die gevolge van sodanige binding dus dat kerklike vergaderings bindende besluite mag neem waaraan die kerke hulleself as gebonde beskou (Kruger *et al.*, 1966:11).

Binding aan 'n gesamentlike kerkorde het verder tot gevolg dat die kerkorde alleen gesamentlik langs die kerklike weg gewysig mag word. Die plaaslike gemeente mag nie wysigings aanbring aan die kerkorde nie, maar alleen al die kerke waar hulle saam in vergadering byeenkom (Pont, 1981:110). Die kerke het immers met "gemeen accoord" daardie besondere kerkorde vasgestel (Nauta, 1971:479). Dit beteken dat die kerkorde wél gewysig mag word, maar dan op die ordelike wyse wat

die kerkorde self voorskryf (Kruger *et al.*, 1966:12,18). Om te voorkom dat daar gewetensdwang uitgeoefen word of dat daar gedurig aan die kerkorde verander word (as gevolg van onnodige reglementering wat nie die eie omstandighede van elke plaaslike gemeente in ag te neem nie), moet slegs die ordereelings uit die Woord en daarnaas alleen die mees noodsaaklike ordereelings in 'n kerkorde saamgevat word (Spoelstra, 1989:189). Die binding aan 'n kerkorde moet dus nie poog om die onderskeidende gebruike van die plaaslike kerke op te hef of om gewetens in middelmatige sake te wil bind nie (Polman, s.a.b.:220; Van't Spijker, 1990b:132).

Binding aan 'n kerkorde kan ook negatiewe gevolge vir die Here se kerk hê indien die kerkorde op 'n liefdelose wyse gehanteer word. Die liefdesgebod van Matteus 22:37-40 geld vir alle aspekte van kerkwees en dus ook vir die wyse waarop die kerkorde toegepas word. Wanneer die kerkorde die toets van die Woord deurstaan en in liefde en in biddende afhanklikheid van die Here toegepas word, kan daar van besluite getuig word as dat "die Heilige Gees en ons besluit het" (Hand. 15:28). Wanneer die kerkregering deur die liefde 'n hartsregering is wat buig voor die Woord, gebruik die Heilige Gees die kerkorde as instrument om die orde in sy kerk in stand te hou (Smit, 1992:513).

Die kerkorde gee juis aan die kerke die Skrifgefundeerde regsreëls waarvolgens hulle as kerke behoort saam te lewe. Die reg van die Koning van die kerk moet in sy Woord en wet gesoek en toegepas word sodat die lidmate van die kerk hulle gedra volgens die reg van die Koning (Van der Linde, 1978:67). Daarom bied binding aan 'n bepaalde kerkorde aan kerke en individue regsekerheid (dat daar volgens die reg van die Koning van die kerk opgetree word) en sekerheid oor die onderling ooreengekome wyse van optrede deur die kerke. Hierdie sekerheid word verder versterk wanneer die kerke en individue ook kennis neem van *die gebruikelike interpretasie* van die ordereelings (Van de Beek, 1980:64).

3.4.7.1. SAMEVATTING

- Binding aan 'n Skrifgefundeerde kerkorde dra daartoe by dat die Christusregering in die kerk toegepas word.

- Binding aan 'n kerkorde help sorg dat daar dissipline en orde in die kerk van die Here is.
- Wanneer kerke hulleself aan 'n kerkorde bind, mag kerklike vergaderings bindende besluite neem waaraan kerke hulleself as gebonde moet beskou.
- Binding aan 'n gesamentlike kerkorde het tot gevolg dat die kerkorde alleen gesamentlik by wyse van die kerklike weg gewysig mag word.
- Binding aan 'n bepaalde kerkorde bied aan kerke en individue regsekerheid en sekerheid oor die onderling ooreengekome wyse van optrede en van die gebruikelike interpretasie van die ordereelings deur die kerke.

3.5. SLOTSOM

In hierdie hoofstuk is gewys op die belangrike rol wat die belydenis speel by die binding aan kerklike besluite. Die definisie, ontstaan en doel van 'n belydenisskrif beklemtoon die besondere plek wat die belydenis ten opsigte van hierdie binding speel. Daarom is dit so noodsaaklik dat gelowiges binne kerkverband hulself tot die honorering van die belydenis verbind. Die gevolg van die negering van die binding aan die belydenis as 'n vorm van binding aan kerklike besluite, het in die verlede tot stryd onder gelowiges aanleiding gegee en veroorsaak ook tans onderlinge spanning tussen gelowiges. Daarteenoor dien dit die opbou, die vrede en die eenheid binne die kerk van die Here waar gelowiges hul aan die belydenis en aan kerklike besluite wat die belydenis honoreer, verbind.

Ook die kerkverband speel 'n belangrike rol by die binding aan kerklike besluite. Daarom is dit van groot waarde vir die Here se kerk op aarde wanneer die kerkverband in stand gehou word. Dit is egter belangrik dat daar nie toegelaat word dat wanpersepsies oor die betekenis van kerkverband ontstaan nie. Soos wat kerkverband en die honorering van besluite (wat uit die vorming van die kerkverband voortspruit), tot voordeel van die kerk is, is die teendeel ook waar. Miskenning van die kerkverband en van die kerklike besluite wat daaruit voortvloei, verbreek onder andere die eenheid binne die kerke en is tot nadeel van die kerk in die geheel.

Ook die kerkorde speel 'n belangrike rol by die binding aan kerklike besluite. Met die behandeling van die definisie, ontstaan en doel van 'n kerkorde, is daar gepoog om die waarde wat die kerkorde vir die binding aan kerklike besluite het, te beklemtoon.

Die wyse waarop kerke hul aan die kerkorde bind, die regte verstaan van 'n kerkorde, die regte verstaan van die binding aan die kerkorde, asook die verhouding tussen die belydenis en kerkorde, benadruk die besondere plek wat die kerkorde ten opsigte van die binding aan kerklike besluite speel.

In die volgende hoofstuk sal die stryd en verdeeldheid wat daar in die vertede geheers het en wat tans bestaan ten opsigte van die *verstaan* van die binding aan kerklike besluite, ondersoek word.

HOOFSTUK 4

DIE STRYD EN VERDEELDHEID OOR DIE VERSTAAN VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITTE

4.1. INLEIDING

Die binding aan kerklike besluite word nie altyd dieselfde verstaan nie. Gevolglik kan daar onderlinge spanning tussen individuele gelowiges en kerke binne 'n kerkverband ontstaan. In hierdie hoofstuk word die kernprobleme rondom die verstaan van die binding aan kerklike besluite kortliks uitgelig. Daarna word die verloop van die agtergrondgeskiedenis (met besondere klem op die situasie in Nederland) oor die verstaan van die binding aan kerklike besluite ondersoek. Laastens word gekyk na die stryd wat in Suid-Afrika rondom die verstaan van die binding aan kerklike besluite gevoer word.

4.2. KERNPROBLEME RONDOM DIE VERSTAAN VAN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITTE

4.2.1. 'N VERKEERDE VERSTAAN VAN KERKVERBAND, BELYDENIS EN KERKORDE EN DIE BINDING AAN KERKLIKE BESLUITTE

Die Reformasie het gebreek met die praktyk binne die Rooms-Katolieke Kerk waar die pous en kerklike vergaderings besluite los van die Woord kon neem en afdwing (Spoelstra, 1992:903). Daarom het Calvyn (1991:1497, 4.10.30) met groot omsigtigheid leiding gegee oor die wyse waarop uiterlike wette en seremonies in die kerk hanteer behoort te word. Hy het deeglik besef dat alle gebruike nie vir alle tye kon geld nie. Vir Calvyn was dit belangrik dat die verskeidenheid van volksgebruike, asook die feit dat gebruike oor tyd verander en nie noodwendig vir alle tye geld nie, in ag geneem moet word, omdat God nie slegs een vorm en manier van doen vir alle tye vasgestel het nie. Vorme en maniere van doen kan selfs verander of afgeskaf word en nuwes in die plek daarvan gestel word. Die afdwing van onveranderlike reëls en wette deur 'n

kerkorde of deur ander kerklike besluite wat nie die toets van die Woord deurstaan nie, kan net verkeerde gewetensbinding tot gevolg hê.

Gevolgtrek wys Calvyn (1991:1497, 4.10.30) daarop dat net die beginsels ("algemene reëls") wat die Here in sy Woord gee as onveranderlik gehou moet word en dat al die individuele gelowiges en kerke hulle daaraan moet bind deur dit na te kom. Wanneer al die individuele gelowiges en kerke die liefdesbeginsel nastreef, sal hulle in die hantering van die besluite wat hulle voorheen gesamentlik geneem het en wil wysig, daarin slaag om te onderskei tussen sake wat tot skade sal lei en sake wat tot stigting en opbou van die kerke sal dien indien dit verander of gewysig sou word. Die uitgangspunt bly dat die gelowiges daardie besluite wat hulle gesamentlik geneem het, moet nakom, maar dat hulle gesamentlik kan besluit om niebeginselsake te wysig, aan te pas of af te skaf.

Kerke verbind hulleself aan mekaar binne 'n bepaalde kerkverband op grond daarvan dat hulle dieselfde belydenisgrondslag het (Bouwman, 1934:12, 69, 174). Die uitgangspunt by gereformeerde gelowiges is dat alleen God se Woord onfeilbaar is en dat die belydenis niks anders is (of wil wees) as 'n naspreke van die Woord nie. Die Skrif is dus onfeilbaar, maar die belydenis nie. Tog verwag gereformeerde gelowiges van mekaar om die belydenis te erken as synde "in ooreenstemming met die Woord van God". Du Plooy (1991:1984) wys daarop dat die vraag na die gesag van die belydenis (vergelyk die "omdat" en "in soverre" standpunte van die verhouding tussen Skrif en belydenis) een van die kernprobleme binne die gereformeerde wêreld is. Aan die een kant staan veral die konfessionalisme wat die belydenis as "gelyk aan" die Skrif beskou. Aan die ander kant is daar die biblisme, wat die belydenis as "'n onbelangrike beperking van die werking van die Heilige Gees" beskou. Die suiwer gereformeerde siening bly steeds dat die belydenis bindend is *omdat (quia)* dit met die Woord van God ooreenstem. Waar die belydenis uit die Skrif as verkeerd bewys kan word, moet die belydenis deur die bevoegde kerklike meerdere vergadering gewysig word.

Indien die verskille tussen kerke die beginsels van die geloof raak en hulle nie op grond van die Woord daarvoor eenstemmigheid kan kry nie, is dit beter dat kerke hulle bande met mekaar breek as dat hulle bloot voorgee om eensgesind in hul verstaan en aanvaarding van die belydenis te wees (Hodge, 1979:95). Dit bly die

verantwoordelikheid van kerke "to combine or unite in one body ... wherever and whenever the grounds of their separation are inadequate and unscriptural" (Hodge, 1979:95-96). Kuyper (1883:vii-viii) toon aan dat kerke wat op dieselfde suiwer belydenis staan, onvermydelik hul geloofseenheid op die een of ander stadium in die praktyk sal uitleef (deur die vorming van kerkverband). Deur 'n gesamentlike kerkverband te vorm, onderneem die kerke teenoor mekaar om hulself as gebonde te beskou aan die besluite wat hulle gesamentlik geneem het.

Die Kerkreg en kerkregering word soms blameer vir die talle skismas en skeurings onder kerke (Du Plooy, 1998:53; Hodge, 1979:95). Gevolglik het die klem by baie kerke verskuif vanaf die Kerkreg na die Praktiese Teologie in 'n poging om die kerk (los van die sogenaamde beperking van iets soos 'n kerkorde) op te bou sonder die toepassing van die sleutels van die hemelryk (soos dit in die praktyk realiseer in suiwer Woordverkondiging, in die gebruik van die sakramente en in die toepassing van die kerklike tug) (Nederlandse Geloofsbelijdenis artikel 29). 'n Verkeerde verstaan en toepassing van 'n kerkorde kan dus daartoe aanleiding gee dat kerke hulle nie aan kerklike besluite wil bind nie. Daarom beskou Voetius (De Jongh, 1918:187-188) afwykings van die kerkorde as geregverdig in gevalle waar die belange, die orde, die vryheid of die welstand van die kerk dit noodsaak; wanneer die afwyking as 'n afwyking erken word; wanneer die afwyking nie as 'n presedent beskou word nie; en wanneer die afwyking deur 'n bevoegde vergadering as noodsaaklik geag word. "Kortom, die afwyking moet by wyse van uitsondering, in groot verantwoordelikheid ten opsigte van die belang van die kerke (en nie persone nie) plaasvind" (Spoelstra, 1989:475).

Waar gelowiges die kerkverband, belydenis en kerkorde en die onderlinge verhouding waarin dit met mekaar staan, verstaan, kan dit daartoe bydra dat hulle die binding aan kerklike besluite reg verstaan.

christelike geloof als daarover onenigheid dreigt te ontstaan" en 'n gees van "aanvaart elkander". Sodanige "losse" binding, kan eweneens nie anders as om katastrofale gevolge vir die kerklike lewe in te hou nie, aangesien elkeen later sal doen wat reg is in sy eie oë (Rigters 21:25).

Die ewewigtige standpunt van Calvyn was steeds dat die besluite van 'n kerklike vergadering (konsilie) bindend is, tensy daardie besluite strydig is met die Woord van God. Daarom was daar geen onvoorwaardelike binding aan die besluite van kerklike vergaderings nie, maar alleen binding aan daardie besluite in soverre dit met God se Woord ooreenstem. (Vergelyk in die verband Calvyn, 1991:1462, 4.9.14; 1991:1473, 4.10.9; 1991:1481, 4.10.16; 1991:1482, 4.10.17; 1991:1484, 4.10.18; 1991:1487, 4.10.21 & 1991:1497, 4.10.30.) Van der Walt (1996:530) spreek homself sterk uit teen die onvoorwaardelike binding aan sinodebesluite: "Papierpouse, byvoorbeeld in die vorm van kil-formalistiese binding aan oorywerige sinodebesluite."

Die voorafgaande argument kan soos volg saamgevat word: Gelowiges bind hulself nie onvoorwaardelik aan die besluite van kerklike vergaderings nie, aangesien die moontlikheid altyd bestaan dat daar binne die sondige bedeling waarbinne ons lewe, verkeerde besluite geneem kan word. Daarom het die kerke ooreengekom om die weg tot appèl oop te laat (kerkorde GKSA artikel 31) om besluite wat nie die toets van die Skrif, belydenis en kerkorde deurstaan nie, te kan wysig.

5.3.4. BINDING AAN KERKLIKE BESLUIE IS NIE ONGEGROND NIE

Sekere persone ontken die bindende gesag van besluite wat deur kerklike vergaderings geneem is. Hulle is van mening dat sodanige eis nie in die Skrif gestel word nie en dat 'n gedeelte soos Handeling 15 nie beskou kan word as 'n "sinode in die kiem" nie. (Vergelyk Van der Linde (1975:32, 34, 45; 1979:45; 1986:23) en Van Genderen (1971:10, 25) se beoordeling van die verskillende standpunte.)

Binding aan die besluite van kerklike vergaderings is nie 'n ongegronde eis wat kerke onderling aan mekaar stel nie. Hierdie onderlinge ooreenkoms tussen gelowiges om hulle aan die besluite van kerklike vergaderings te bind, is 'n Skrifgefundeerde beginsel. In hoofstuk TWEE word uit Handeling 15 aangetoon dat die kerke hulself

